

BEGROTING ACHTKARSPLEN 2026-2029

De Begroting is de inhoudelijke en financiële kaderstelling voor de komende periode. De Raad geeft hiermee richting aan het college voor het jaar 2026 en volgende jaren.

INHOUDSOPGAVE

1	BEGROTING IN BEELD.....	4
1.1	Inleiding.....	5
1.2	2026 in vogelvlucht	6
1.3	Leeswijzer	16
2	BELEIDSBEGROTING.....	17
2.1	Programma's	18
0.	Bestuur en ondersteuning	18
1.	Veiligheid.....	21
2.	Verkeer, vervoer en waterstaat	24
3.	Economie.....	26
4.	Onderwijs	28
5.	Sport, cultuur en recreatie	30
6.	Sociaal domein	32
7.	Volksgezondheid en milieu	37
8.	Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing	39
	Overhead	42
2.2	Paragrafen.....	44
2.2.1	Lokale heffingen.....	44
2.2.2	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	54
2.2.3	Onderhoud kapitaalgoederen	70
2.2.4	Financiering.....	73
2.2.5	Bedrijfsvoering.....	75
2.2.6	Verbonden partijen.....	78
2.2.7	Grondbeleid.....	99
2.2.8	Wet open overheid	101
3	FINANCIËLE BEGROTING.....	102
3.1	Overzicht baten en lasten	103
3.1.1	Meerjarenbegroting	103
3.2	Overzicht incidentele baten en lasten per programma	104
3.3	Overzicht reserves en voorzieningen.....	106
3.4	Uiteenzetting financiële positie	109
3.4.1	EMU-saldo	109
3.4.2	Investeringsplan	110
3.4.3	Financiering.....	111
3.4.4	Meerjarenbalans	112
4	BIJLAGEN	113
	Bijlage 1 - Baten en lasten per taakveld.....	114
	Bijlage 2 - Subsidieoverzicht	118
	Bijlage 3 - Investeringsplan.....	119

BEGROTING 2026

in één oogopslag

Deze begroting geeft een beeld van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Achtkarspelen. Zo is inzichtelijk waar onze inkomsten vandaan komen en waar we deze weer aan uitgeven. Het geld wordt verdeeld over acht beleidsprogramma's.

De burgemeester en de wethouders zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de begroting. Zij hebben ieder een eigen portefeuille met aandachtsgebieden. Meer weten over de begroting? Ga dan naar www.achtkarspelen.nl/begroting

INKOMSTEN

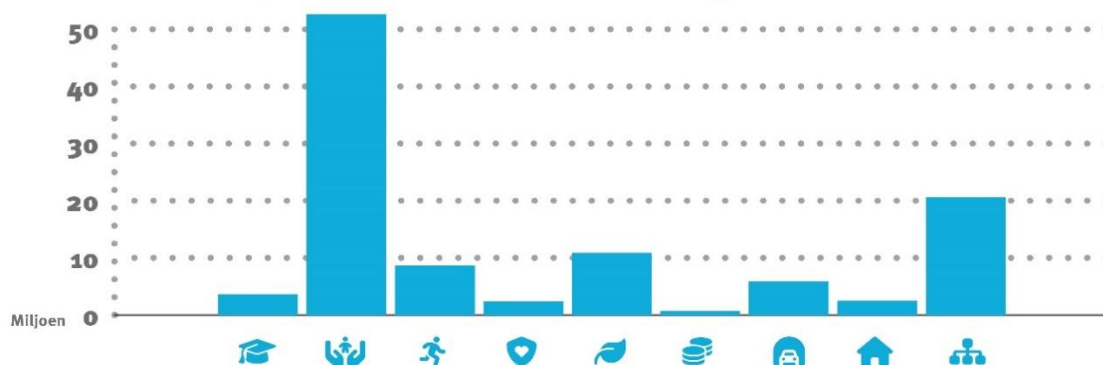
waar komt het vandaan?

INKOMSTEN TOTAAL
109,7 miljoen

UITGAVEN

waar gaat het naartoe?

UITGAVEN TOTAAL
108,1 miljoen

POSITIEF BEGROTINGSALDO
€ 1.578.000

SAMENLEVING

- Onderwijs
€ 3.944.000
- Sociaal domein
€ 50.594.000
- Sport, cultuur en recreatie
€ 9.410.000
- Veiligheid
€ 2.625.000
- Volksgezondheid en milieu
€ 11.460.000

WONEN EN WERKEN

- Economie
€ 584.000
- Verkeer, vervoer en waterstaat
€ 6.939.000
- Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening
€ 2.981.000

BESTUUR EN DIENSTVERLENING

- Bestuur en ondersteuning
€ 19.607.000

1 BEGROTING IN BEELD

1.1 Inleiding

Met opgeheven hoofd omarmen we de toekomst!

Het jaar 2025 heeft in het teken gestaan van de opbouw van een zelfstandig Achtkarspelen.

Met vallen en opstaan is gebouwd aan een nieuwe organisatie die nog dichter bij haar inwoners wil staan. Tijdens de opbouw is de dienstverlening op peil gebleven. De basis is gelegd, in 2026 worden de puntjes op de i gezet.

In 2025 is hard gewerkt om het financiële perspectief weer in balans te brengen. In de begroting kunt u zien dat dat voor 2026 en 2027 is gelukt. De tekorten vanaf 2028 zijn inmiddels te overzien. We zijn met droge voeten over het eerste ravijn gesprongen.

De lobby naar Den Haag heeft vruchten afgeworpen. Terughoudendheid met nieuw beleid en helaas een lastenverzwaring zorgt ervoor dat deze begroting vertrouwen geeft voor de toekomst. In 2026 gaat de lobby door om de vergoeding van het rijk in balans te krijgen met alle taken die uitgevoerd moeten worden.

In 2026 worden er nieuwe woningen gebouwd en moderne bedrijventerreinen opgeleverd. Mensen die tegenslag ervaren, vinden steun binnen het sociaal domein. Dorpshuizen blijven bruisende ontmoetingsplekken, en in de omgeving is er voor iedereen ruimte om te sporten, cultuur te beleven en te recreëren. De afdeling beheer blijft zorgdragen voor een prettige en veilige woonomgeving, terwijl ook vluchtelingen een plek van opvang en ondersteuning krijgen. Dankzij goed onderwijs en passend leerlingenvervoer worden jongeren voorbereid op een mooie en kansrijke toekomst.

In maart 2026 wordt een nieuwe raad gekozen. Het is fijn dat er dan langzaamaan weer ruimte komt voor ambities.

Met een robuuste reservepositie, een krachtige organisatie en veel bevrolog medewerkers wordt 2026 een jaar waarin Achtkarspelen een grote stap zet naar een mooie toekomst. De mouwen blijven opgestroopt, want *"wa 't tiid net brûkt ferliest de takomst yn it ferliene!"*

Het college van burgemeester en wethouders van Achtkarspelen

Harjan Bruining, wethouder financiën

1.2 2026 in vogelvlucht

Om te beginnen

De gemeente Achtkarspelen wordt gekenmerkt door rust en ruimte. Het prachtige coulisselandschap vormt een belangrijk onderdeel van de natuur in de gemeente. De dorpen Buitenpost en Surhuisterveen hebben uitstekende voorzieningen voor wonen, werken, winkelen, onderwijs en sport. Voor Buitenpost met haar gunstige ligging aan het spoor liggen steden zoals Leeuwarden en Groningen binnen handbereik. Surhuisterveen heeft met haar gunstige ligging ten opzichte van de A7 een prima uitgangspositie voor economische bedrijvigheid. De overige dorpen liggen verspreid in de gemeente, omgeven door gebieden met land- en akkerbouw.

Programma's en taakvelden

De begroting van onze gemeente is verdeeld in programma's en daaronder liggende taakvelden. De indeling in programma's en taakvelden is verplicht gesteld in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

In de programma's vertellen we wat we willen bereiken en wat dat mag kosten.

We hebben de **uitgaven** verdeeld in drie aandachtsgebieden:

1. Bestuur en dienstverlening
2. Samenleving
3. Wonen en werken

De **inkomsten** zijn verdeeld in:

1. Lokale heffingen en overige inkomstenbronnen
2. Wat we van het Rijk ontvangen

Algemene ontwikkelingen

De Kadernota 2026-2029, zoals die op 3 juli dit jaar met uw raad is besproken, was richtinggevend voor de voorbereiding van deze programmabegroting. De tijd staat echter niet stil. Tussen het bespreken van de Kadernota en het moment van samenstellen van deze begroting zijn er ontwikkelingen geweest die we hieronder nader toelichten. Het is volgens de regelgeving verplicht om een begroting op te stellen waarvan de uitgaven en inkomsten structureel en reël in evenwicht zijn. Met deze begroting voor 2026 voldoen wij hieraan.

Uitgangspunten begroting 2026-2029

Bij de begrotingsopstelling van 2026-2029 wordt uitgegaan van het bestaand beleid zoals geformuleerd in de (meerjaren)begroting 2025-2026 en de Kadernota 2025-2029.

De nieuwe beleidswensen op basis van de Kadernota 2026-2029 zijn geïntegreerd in deze begroting. Voor een toelichting verwijzen we u naar de programma's.

Daar waar nodig vinden bijstellingen plaats op grond van volumeaanpassingen in relatie tot de autonome ontwikkelingen van onze gemeente. Het kan dan gaan om aanpassingen aan zowel de uitgaven- als aan onze inkomstenkant. Ook vindt in de begroting een actualisatie plaats van het prijspeil. Dit alles mede gebaseerd op de eerder in dit jaar op de LIS geplaatste uitgangspunten voor de begroting 2026-2029.

De (meerjaren)begroting 2026-2029 wordt uitgedrukt in verwachte prijzen van 2026. Dit betekent dat we voor de jaren 2026 en verder uitgaan van een constant loon- en prijsniveau voor zowel de uitgaven als inkomsten.

Bij de samenstelling van de meerjarenraming is uitgegaan van de begroting 2026. De ramingen zijn vervolgens doorgetrokken naar de jaren 2027, 2028 en 2029.

De berekeningen kunnen voor een deel worden beschouwd als extrapolatie van de ramingen van het begrotingsjaar 2026, waarbij rekening is gehouden met:

- stijging van inkomsten, zoals uit belastingopbrengsten
- ontwikkelingen algemene uitkering gemeentefonds
- ontwikkeling van de boekwaarden van de investeringen.

In één oogopslag

Balans

De balans is het overzicht van alle bezittingen en schulden op een bepaald moment. Deze momentopname laat zien hoe de organisatie er financieel voor staat. De balans bestaat uit twee delen.

Op de **linkerkant** van de balans zijn de bezittingen te vinden. Aan de **rechterkant** van de balans staan de schulden. Het verschil tussen bezittingen en schulden is het eigen vermogen.

De balans laat zien hoe de bezittingen (de linkerkant) worden gefinancierd (de rechterkant). Een belangrijk kenmerk van de balans is dat de twee zijdes van de balans altijd aan elkaar gelijk zijn, vandaar de naam.

Balans per 1 januari 2026 (x € 1.000)

BEZITTINGEN		SCHULDEN	
Bezittingen	74.147	Eigen vermogen	27.416
Vorraden, geld en vorderingen	18.900	Schulden	65.631
TOTAAL	93.047	TOTAAL	93.047

Opbouw meerjarenbegroting 2026-2029

Kadernota

In de Kadernota is onderstaande tabel opgenomen waar de meerjarenbegroting vanuit 2025 wordt doorgerekend met de ontwikkelingen zoals die zijn geschetst in de Kadernota 2026.

KADERNOTA 2026 - 2029 IN ÉÉN OOGOPSLAG				
Deze Kadernota in één oogopslag geeft u informatie over de effecten van bestaand en nieuw of gewijzigd beleid voor de komende jaren van de gemeente Achtkarspelen				
	(Alle bedragen x € 1.000).			
	2026	2027	2028	2029
Begrotingssaldo begroting 2025-2028	-3.277	-4.978	-4.258	-4.258
Raadsbesluiten tot 1 mei 2025	-87	-87	-59	-59
Nieuw startsaldo Kadernota 2026-2029	-3.364	-5.065	-4.317	-4.317
Autonome ontwikkelingen	-2.077	-2.077	-2.077	-2.077
Gemeentefonds	4.913	5.226	2.894	3.831
Ombuigingen	1.580	1.655	1.685	1.655
Ontwikkelingen nieuw of gewijzigd beleid	-245	-313	-313	-313
Eindsaldo Kadernota	807	-574	-2.128	-1.221

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

Om u inzicht te geven in de ontwikkelingen op hoofdlijnen tussen de kadernota 2026 en de nu voorliggende begroting 2026-2029, is onderstaande tabel opgenomen. Hierin is de ontwikkeling van de begroting vanaf de kadernota tot de nu voorliggende begroting weergegeven. Onder de diverse programma's is aanvullend een verschillenanalyse opgenomen die de verschillen verklaard ten opzichte van de primitieve begroting van 2025.

(Bedragen x € 1.000)

	2026	2027	2028	2029
Eindsaldo na Kadernota 2026-2029	807	-574	-2.128	-1.221
Motie ozb 5%	-365	-365	-365	-365
Bijstelling ozb - inflatie en areaaluitbreiding	250	250	250	250
Bijstelling Gemeentefonds	700	-	-	-
Indexatie salariskosten	-1.300	-1.300	-1.300	-1.300
Dekking uit LPO	1.300	1.300	1.300	1.300
Overige indexaties	-693	-693	-693	-693
Dekking uit LPO	693	693	693	693
Project Herbranda	126	126	126	126
Verkiezingen gemeenteraad	-30	-	-	-
Verwerken begroting BVO ICT	75	90	127	183
Actualisatie afval	197	196	196	192
Actualisatie riool	65	-37	5	-21
Aanpassen rentetoerekening	76	76	76	76
Sociaal domein	333	333	333	333
Bijstellen diverse opbrengsten	61	61	61	61
Bijstellen leges	-59	-59	-59	-59
Correctie stelposten	-502	207	-201	-289
Medewerkers tevredenheidsonderzoek (MTO)	-30	-	-	-
Actualisatie GR Mobiliteitsbureau NO Fryslân	37	84	132	132
Actualisatie DVO Caparis (WSW)	-206	-190	-180	-155
Overige kleine ontwikkelingen	43	95	65	145
Eindsaldo begroting 2026-2029	1.578	293	-1.562	-612

Samenvattend geeft bovenstaande het volgende beeld van de meerjarenbegroting 2026-2029.

(Bedragen x € 1.000)

	2026	2027	2028	2029
Eindsaldo Kadernota 2026-2029	807	-574	-2.128	-1.221
Ontwikkelingen na vaststelling Kadernota	771	867	566	609
Eindsaldo begroting 2026-2029	1.578	293	-1.562	-612

Structureel Begrotingssaldo

Onze toezichthouder toetst of de gemeentelijke begroting structureel en reëel sluitend is. Dit betekent dat we structurele lasten moeten dekken met structurele inkomsten. Hiervoor corrigeren we onze begroting door deze te ontdoen van de incidentele baten en lasten. Dit geeft het volgende beeld;

(Bedragen x € 1.000)

Baten per programma en taakveld	2026	2027	2028	2029
Begrotingsresultaat na mutatie reserves	1.578	293	-1.562	-612
-/- Incidentele lasten	923	148	-	-
+ Incidentele baten	20	-	-	-
-/- Incidentele toevoegingen reserves	-	-	-	-
+ Incidentele onttrekkingen reserves	736	120	-	-
Structureel saldo begroting	1.411	265	-1.562	-612
Structureel evenwicht?	Ja	Ja	Nee	Nee

Verdere duiding van zowel de incidentele baten en lasten als van de reserve onttrekkingen en toevoegingen is te vinden in paragraaf 3.2 en 3.3.

Conclusie

Met de uitkomst van deze begroting voldoen wij aan de toetsingscriteria van de provincie voor de meerjarenbegroting, die structureel en materieel in evenwicht dient te zijn.

Toelichting op de belangrijkste financiële ontwikkelingen

Bijstelling gemeentefonds 2026

In deze begroting is rekening gehouden met de uitkomsten van de meicirculaire 2025. Ook in de kadernota 2026 is al rekening gehouden met deze circulaire, die dit jaar ook de basis vormt voor de begroting 2026 (en verder).

Het effect van deze circulaire is vooral voor de jaren 2026 en 2027 erg gunstig.

Na een exacte doorrekening van de meicirculaire is gebleken dat er ten opzichte van de berekeningen bij de Kadernota € 700.000 extra aan baten kan worden ingeboekt. De jaren 2027 en verder zijn wel juist weergegeven.

Moties

Bij de behandeling van de kadernota in juli van 2025 is een aantal moties behandeld. De aangenomen moties die zijn verwerkt in deze begroting.

Er is, onder andere, een motie aangenomen met betrekking tot (de stijging van) het OZB-tarief.

Motie ozb 5%

In de kadernota is gerekend met een eenmalig extra stijging van het OZB-tarief van 10%. Dit vertegenwoordigt een waarde van € 730.000. Deze was vooral ingegeven om de noodzaak tot ombuigen weg te nemen en de tariefsverhoging in de toekomst te kunnen beperken.

Bij de behandeling in de raad is een motie aangenomen om deze verhoging terug te brengen naar 5%. Omdat in de kadernota is gerekend met 10% is in de begroting 2026 de opbrengst naar beneden bijgesteld met € 365.000 structureel.

Twijzelerheide-N355 (Skeanpaed)

Tijdens de behandeling van de kadernota is een motie aangenomen om in plaats van een voetpad direct een fietspad te realiseren.

De insteek is om de benodigde extra middelen uit de regiodeal-gelden te halen maar daarnaast ook geld te reserveren in de begroting dat gebruikt kan worden wanneer er geen geld uit de regiodeal beschikbaar komt. Hiervoor is een investeringskrediet van € 120.000 opgenomen in de begroting. De kapitaallasten hiervan (€ 4.600) zijn verwerkt in de begroting en komen vanaf 2027 tot uitdrukking.

Schrappen 10% korting subsidies en 2% indexeren

Bij de behandeling van de kadernota heeft de raad met een motie te kennen gegeven niet 10% te willen bezuinigen op subsidies, maar juist 2% te willen indexeren. Deze indexatie is integraal verwerkt in deze begroting.

GIS medewerker

Conform de aangenomen motie bij de kadernota is de GIS medewerker vanaf 2026 structureel en budgetneutraal opgenomen in deze begroting. De dekking zit in de te verwachten besparing op de specialistische jeugdzorg.

Overige ontwikkelingen na Kadernota 2026-2029

Bijstelling ozb - inflatie en areaaluitbreiding

Op de inkomsten ozb is een inflatie van 2,6% toegepast cf. de uitgangspuntennotitie 2026. Daarnaast is rekening gehouden met een uitbreiding van het areaal waardoor extra opbrengsten worden verwacht. Per saldo ramen wij dit voordeel op € 250.000.

Ontwikkeling lonen en prijzen

De salarislasten en de overige inflatiegevoelige budgetten zijn, voor zover noodzakelijk, verhoogd voor inflatie. Met betrekking tot de salarislasten is daarvoor € 1.3 miljoen uit de stelpost voor lonen en prijzen (LPO) gehaald. De overige budgetten zijn vanuit de stelpost LPO verhoogd met € 693.000.

Hiermee is de stelpost LPO voor 2026 uitgeput. Als vanuit het Rijk bij een volgende circulaire geen geld meer aan de LPO-post wordt toegevoegd, komt een volgende inflatiecorrectie voor 2026 ten laste van het begrotingssaldo.

Baten project Herbranda

De lasten van de aanpassingen van Herbranda zijn in de begroting verwerkt. De baten waren dat echter niet. De opbrengsten worden pas verwerkt zodra er beschikt wordt door Het Rijk. Afgelopen jaren is gebleken dat de baten de lasten overtreffen.

Naar verwachting zal dit, weliswaar in minder grote mate, hoogstwaarschijnlijk ook het geval zijn. Door het opnemen van een begrote baat van € 126.000 worden de baten en lasten in overeenstemming gebracht. Dit komt ten gunste van het begrotingssaldo.

Gemeenteraadsverkiezingen (stemwijzer)

Op 18 maart 2026 zijn de gemeenteraadsverkiezingen. Burgerzaken organiseert de verkiezingen. Hiervoor krijgt de gemeente een vergoeding en die kosten zijn in deze begroting opgenomen.

De gemeenteraad maakt zelf ook kosten voor de verkiezingen. Denk aan kosten voor de stemwijzer (€ 12.000), kosten voor communicatie en opkomstbevordering en de debatavond (€ 7.500).

Daarnaast moet worden gedacht aan kosten ten behoeve van het informatieproces, het introductieprogramma nieuwe raad, afscheid oude raad, installatie nieuwe raad, benoemingen wethouders et cetera. Alles bij elkaar ongeveer € 30.000.

Deze kosten zijn niet structureel begroot, maar voor 2026 en 2030 wel nodig.

Deze lasten hebben een nadelig effect op de begrotingssaldi van 2026 en 2030.

Verwerking begroting BVO-ICT

Bij de behandeling van de kadernota was de begroting 2026-2029 nog niet verwerkt.

Deze is nu wel in de begroting opgenomen en dit geeft een voordeel van € 75.000 in 2026, oplopend naar € 183.000 in 2029.

Actualisatie Afvalverwerking

Na het verwerken van alle berekeningen in de lopende begrotingen leidt dit tot een gunstiger beeld. Een en ander heeft een positief effect ten opzichte van de begroting van 2025-2028 van omstreeks € 195.000 structureel.

Actualisatie riolering

Na het verwerken van alle berekeningen in de lopende begrotingen zien we een wisselend beeld. In 2026 en 2028 kan de begroting licht positief worden bijgesteld (€ 65.000 respectievelijk € 5.000). In 2027 en 2029 is de begroting licht negatief aangepast (- € 37.000 respectievelijk - € 21.000).

Aanpassen rentetoerekening

Bij een analyse van de rekening/begroting is gebleken dat er ten laste van de exploitatie iets te veel rente is doorberekend aan de investeringen. Dit is nu hersteld met een structureel voordeel op het begrotingssaldo van € 76.000 als gevolg.

Sociaal domein

Actualisatie BUIG

Na het verwerken van de beschikkingen en het uitwerken van de ramingen m.b.t. het BUIG budget, blijkt dat dat de begroting met € 288.000 positief kan worden bijgesteld.

Actualisatie WMO- gebiedsteam

Omdat het gebiedsteam is gaan werken vanuit het gemeentehuis wordt er op andere kosten bespaard. Samen met wat andere kleine bijstellen binnen het sociaal domein, levert dit een voordeel op van € 45.000.

Diverse opbrengsten

Op diverse budgetten zijn, op basis van analyse, verhoogd. Vooral de opbrengsten toeristenbelasting en de huren en pachten van gronden en landerijen zijn verhoogd. Totaal gaat het om € 61.000.

Bijstellen leges

Na een kritische beschouwing van de ontvangen leges (niet burgerzaken) moet we vaststellen dat de geraamde opbrengsten niet worden gehaald. We hebben daarom Opbrengsten op dit onderdeel met € 59.000 naar beneden bijgesteld.

Correctie stelposten

Uit voorgaande jaren zijn er nog stelposten in de begroting opgenomen waarvan de noodzaak niet meer relevant is of welke reeds zijn verwerkt.

Met deze begroting is de post 'stelposten' grotendeels opgeschoond en is het gedocumenteerd en duidelijk waar de overgebleven stelposten voor dienen. De belangrijkste stelposten zijn nu die voor lonen en prijzen (LPO) en voor taakmutaties die vanuit het Rijk beschikbaar worden gesteld voor bepaalde doelen.

Het gevolg van deze exercitie betekent een nadeel van € 502.000 in 2026, een voordeel van € 207.000 in 2027 en vervolgens weer nadelen van € 201.000 en € 289.000 in 2028 en 2029.

Medewerkers tevredenheidsonderzoek (MTO)

We achten het belangrijk om periodiek (2 jaarlijks) de algemene tevredenheid van de medewerkers via een MTO te peilen. Dat is mogelijk met behulp van een MTO.

Het onderzoek levert waardevolle informatie op voor het Management en medewerkers en daarmee kan zo nodig de bedrijfsvoering eventueel bijgesteld worden.

In 2022 hebben we voor het laatst een dergelijk onderzoek uitgevoerd. Vanwege de ontvlechting in 2024 en de opbouw van de nieuwe organisatie in 2025 is ervoor gekozen om in die periode geen MTO te organiseren. Gezien het belang van een dergelijk onderzoek wordt voorgesteld financiële middelen beschikbaar te stellen om het MTO in 2026 te kunnen organiseren. De geraamde kosten van een MTO zijn € 30.000.

Dit betreft een incidentele last die we ten laste van de algemene reserve brengen.

Actualisatie GR mobiliteitsbureau NO Fryslân

De raad heeft op 12 juni 2025 besloten om de gevolgen van de begroting 2026 van de GR Mobiliteitsbureau NO Fryslân te verwerken in de gemeentebegroting. Er is sprake van een positieve ontwikkeling van, per saldo, € 37.000 in 2026 en deze werkt door in de jaren 2027 t/m 2029 met respectievelijk € 84.000, € 132.000 en € 132.000. Deze bedragen zijn verwerkt ten gunste van het begrotingssaldo.

Actualisatie DVO Caparis (WSW)

Bij het aangaan van het nieuwe DVO met Caparis is een afspraak gemaakt die gunstiger is dan voorheen. De gemeente betaalde aan Caparis het tarief dat Achtkarspelen voor een WSW'er ontving van het Rijk en onze gemeente vulde dit aan met overige middelen omdat dit tarief niet afdoende was.

Bij het nieuwe DVO is afgesproken dat onze gemeente het tarief dat Achtkarspelen voor een WSW'er ontvangt 'doorgeeft' aan Caparis. Op deze manier is er een voordeel verwekt in de kadernota 2026.

Met de meicirculaire 2025 heeft het Rijk echter de tarieven, die gemeenten voor WSW'ers ontvangen, significant verhoogd.

Het gaat dan om een bedrag van € 206.000 in 2026, aflopend naar € 155.000 in 2029.

Deze wijzigingen hebben een nadelige invloed op het begrotingssaldo. Dit verandert niets aan het feit dat we de bijdrage die we vanuit het Rijk ontvangen voor de WSW één op één doorgeven aan Caparis en dat dit per saldo budgetneutraal is.

Lastenontwikkeling voor onze inwoners

Voor de begroting 2026 worden de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing aangepast aan de uitgangspunten die gehanteerd zijn voor het opstellen van de begroting 2025 en de ombuigingslijnen, die noodzakelijk zijn om hiermee de voorzieningen maximaal in stand te kunnen houden.

Daarnaast is de 5% motie die bij de behandeling van de kadernota is aangenomen, in deze begroting verwerkt. De motie houdt in dat het OZB-tarief niet eenmalig met 10% extra wordt verhoogd maar met 5%.

Afvalstoffenheffing

Doordat we voor 2026 een onttrekking uit de voorziening reiniging doen van € 293.000 kunnen we de toename van de afvalstoffenheffing beperken tot 15,39% voor meerpersoonshuishoudens en 15,34% voor eenpersoonshuishoudens. De stijging heeft vooral te maken met hogere kosten die door Afvalsturing Friesland N.V. zijn aangekondigd. Zonder onttrekking uit de voorziening zou de stijging zelfs 23,32% zijn.

Tarieven afvalstoffenheffing	Begroting 2025	Begroting 2026	Vershil in €	Vershil %
Meerpersoonshuishouden	340,68	393,12	52,44	15,39%
Eenpersoonshuishouden	238,56	275,16	36,60	15,34%

Rioolheffing

Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde GRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. In de paragraaf Lokale heffingen vindt u hierover een nadere toelichting. De rioolheffing stijgt in 2026 met 2%% naar een bedrag van € 240,12 per aansluiting. Om dit te kunnen realiseren wordt een onttrekking uit de voorziening gedaan voor 2026 van € 181.417.

Tarieven rioolheffing	Begroting 2025	Begroting 2026	Vershil in €	Vershil %
Aangesloten op riool of IBA	235,44	240,12	4,68	1,99%

Ontwikkeling reserves

Onderstaande tabel toont van de reserves de geraamde ontwikkelingen in de periode 2026-2029. Ten opzichte van de begroting 2025-2028 is er sprake van een gunstige ontwikkeling van de Algemene Reserve. Op pagina's 106-107 is een uitgebreid verloopoverzicht opgenomen.

(Bedragen x € 1.000)													
Omschrijving reserve	Stand per 1 jan. 2026	Stort ing 2026	Onttr ekk. 2026	Stand per 31 dec. 2026	Stort ing 2027	Onttr ekk. 2027	Stand per 31 dec. 2027	Stort ing 2028	Onttr ekk. 2028	Stand per 31 dec. 2028	Stort ing 2029	Onttr ekk. 2029	Stand per 31 dec. 2029
Algemene reserve	22.408	-	736	21.672	-	120	21.552	-	-	21.552	-	-	21.552
Reserve overlopende posten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve dekking kapitaallasten zwembad	6.054	-	310	5.743	-	310	5.433	-	310	5.122	-	310	4.812
Buitenpost	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserve opbouw personeel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserves	6.054	-	310	5.743	-	310	5.433	-	310	5.122	-	310	4.812
TOTAAL RESERVES	28.462	-	1.046	27.416	-	430	26.985	-	310	26.675	-	310	26.364

Effecten bijdrage aan WM8KTD en BVO-ICT

De begroting 2025 van de WM8KTD is al voor de behandeling van de Kadernota 2025-2029 ingediend en in de begroting verwerkt

(Bedragen x € 1.000)

Ontwikkeling begroting WM8KTD			
	2026		
	Bijdrage 8K	Bijdrage TD	Totaal
Primitieve begroting 2025-2028	21.905	22.169	44.074
Begrotingswijzigingen	-19.188	-19.422	-38.611
Begrotingsbehandeling 07-11-2024	-19.460	-19.694	-39.154
Op basis van raadsbesluiten	272	272	543
Eindstand begroting 2025-2028 (jaarschijf 2026)	2.716	2.746	5.463
Beginstand begroting 2026-2029 (jaarschijf 2026)	2.716	2.746	5.463
Wijzigingen t.b.v. begroting 2026-2029	-3	-10	-13
Primitieve begroting 2026-2029	2.713	2.736	5.450
Begrotingswijzigingen	-	-	-
Bijdragen begroting na wijziging	2.713	2.736	5.450

(Bedragen x € 1.000)

Bijdragen van 8K en TD aan de WM8KTD	2026			2027			2028			2029		
	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.
Primitieve begroting	2.713	2.736	5.450	2.730	2.758	5.487	2.557	2.588	5.145	2.559	2.593	5.152
Voorgestelde wijzigingen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saldo 2026 - 2029	2.713	2.736	5.450	2.730	2.758	5.487	2.557	2.588	5.145	2.559	2.593	5.152

1.3 Leeswijzer

In deze programmabegroting presenteren we in de algemene hoofdstukken de beleidskaders en de bijbehorende financiële middelen op hoofdlijnen. De verdere uitwerking vindt plaats in de programma's.

De begroting is opgebouwd uit 'Begroting in één oogopslag' de 'Beleidsbegroting' en de 'Financiële begroting'.

Begroting in één oogopslag

Dit is het vrije en daardoor meest toegankelijke deel. Hierin vindt u de inleiding, de kaders en een overzicht van de huidige begroting ten opzichte van de vorige begroting.

Beleidsbegroting

De beleidsbegroting volgt de wettelijke indeling en bestaat uit:

- Programmaplan
 - Beschrijving van de programma's en de voorstellen uit de Kadernota, en hoe deze in de begroting zijn verwerkt.
 - Lasten en baten per programma, inclusief een verklaring van de verschillen ten opzichte van de vorige begroting.
 - Beleidsindicatoren die verplicht zijn op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).
 - Overzicht van de verbonden partijen.
- Paragrafen

De paragrafen vormen een programma overstijgende dwarsdoorsnede. Gemeenten moeten minimaal acht paragrafen opnemen. Hierin staat belangrijke informatie voor raadsleden, zoals de financiële positie, de beheersmatige kanten daarvan en de risico's.

Financiële begroting

Dit deel bevat onder andere een samenvatting van de baten en lasten per programma, een overzicht van de incidentele baten en lasten, het structureel saldo, het verloop van de reserves en voorzieningen en een prognose van de balans voor de komende vier jaar.

2 BELEIDSBEGROTING

2.1 Programma's

0. Bestuur en ondersteuning

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Dit programma gaat over de ondersteuning van de bestuursorganen en de dienstverlening aan inwoners, bedrijven en organisaties. We willen transparant, efficiënt en integer besturen. Voor inwoners willen we dienstbaar, laagdrempelig en aanspreekbaar zijn.

Speerpunten in dit programma zijn een efficiënte en klantgerichte dienstverlening.

Na de ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD ging Achtkarspelen in 2025 zelfstandig verder. Dit was een complexe opgave. Begin 2025 stonden veel vacatures open. Dankzij een intensieve wervingscampagne kwamen er nieuwe medewerkers bij. Toch bleek het lastig om in een krappe arbeidsmarkt en als kleine gemeente alle functies duurzaam te vervullen. Sommige functies bleven lang open. Soms namen we medewerkers aan met beperkte ervaring of zonder gemeentelijke achtergrond. Voor de continuïteit was externe inhuur daarom nodig. Ons streven om in te zetten op vaste bezetting blijft daarbij onverminderd van kracht.

Deze situatie vraagt om blijvende investeringen in kennis en ontwikkeling. Ook investeren we in duidelijke processen en heldere kaders. Zo kunnen medewerkers doelgericht werken en blijft de dienstverlening richting inwoners, college en raad op peil.

In 2026 richten we ons op het verbeteren van processen, zoals de planning- en controlcyclus. Daarmee krijgen we meer grip en werken we toe naar een robuuste en wendbare organisatie. In die organisatie staan inwoners en ondernemers centraal.

Nieuw of gewijzigd beleid

Ontwikkelingen in de dienstverlening:

- De focus verschuift van de opbouw van de organisatie (2024–2025) naar de verdere ontwikkeling van de kwaliteit.
- Scholing en diplomering van medewerkers bij Burgerzaken vragen extra aandacht. Hiervoor is een aanvullend plan nodig, omdat dit niet volledig uit reguliere opleidingsbudgetten kan worden gedekt.
- De visie op dienstverlening wordt herijkt en ter vaststelling voorgelegd. Hiermee worden duidelijke kaders en uitgangspunten geformuleerd voor het gewenste serviceniveau, zowel richting externe klanten als interne afdelingen.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	7.438	5.052	2.387	6.221	5.950	5.700
Baten	77.317	80.526	3.208	80.863	79.125	79.911
Saldo	69.879	75.474	5.595	74.643	73.175	74.211
Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)						
Saldo	1.753	1.046	-707	430	310	310
TOTAAL	71.632	76.520	4.888	75.073	73.486	74.522

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Meeropbrengsten OZB (inclusief 5% motie)	788 V
Kosten bestuur	75 V
Overige actualisaties	
Uitkering gemeentefonds	2.640 V
Stelposten (afgeboekt op LPO en overige correcties)	2.139 V
Salarislasten	322 N
Overige mutaties per saldo	275 V
Totaal	5.595 V

Indicatoren

Met beleidsindicatoren wordt inzicht gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zich; belangrijker is het verhaal achter de cijfers. Deze informatie kan worden gebruikt om te sturen op maatschappelijke effecten.

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Apparaatskosten	1.178	Kosten per inwoner	(2026)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Bezetting	-	Fte per 1.000 inwoners	
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Externe inhuur	25%	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Formatie	10,49	Fte per 1.000 inwoners	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

Verbonden partijen

De verbonden partijen binnen dit programma zijn:

- Gemeenschappelijke regeling
 - Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel
- Vennootschappen/ Coöperaties
 - Stedin NV
 - BNG Bank NV

1. Veiligheid

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Veiligheid betekent orde en rust in de openbare ruimte en bescherming van leven, gezondheid en goederen tegen dreiging of schade. Onveiligheid is alles wat dit aantast, zowel in feiten als in gevoelens.

Het programma Veiligheid omvat alle gemeentelijke taken rond handhaving, openbare orde, crisisbeheersing, brandweezorg en samenwerking met de politie. We geven dit vorm door regels te stellen, beleid te maken, handhaving uit te voeren en samen te werken met partners.

Het programma Veiligheid is onderverdeeld in twee aandachtsgebieden:

- Crisisbeheersing en brandweer
 - Taken van de Veiligheidsregio Fryslân.
 - Gemeentelijke activiteiten rond crisisbeheersing en brandweezorg.
- Openbare orde en veiligheid
 - Gemeentelijke taken en ontwikkelingen op het gebied van openbare orde en veiligheid.
 - Samenwerking met partners zoals politie, Zorg- en Veiligheidshuis en het Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (RIEC).

Nieuw of gewijzigd beleid

Het integraal veiligheidsbeleid loopt in 2026 af. Voor de periode 2027–2030 starten we een nieuw traject, zoals de Politiewet voorschrijft. In 2026 doen we onderzoek onder inwoners, ondernemers en ketenpartners om de nieuwe doelen vast te stellen. De financiële gevolgen hiervan zijn nog niet bekend.

Het Bibob-beleid wordt in 2026 verder uitgewerkt. Voor de uitvoering zijn extra middelen nodig voor Bibob-onderzoeken. Hiervoor is in de kadernota 2026–2029 een aanvraag gedaan.

Daarnaast heroverwegen we de keuzes die de raad in 2023 maakte over taken die op waakvlamniveau of helemaal niet werden uitgevoerd. De urgentie rond ondermijning en digitale criminaliteit is toegenomen. Voor een goede uitvoering is extra formatie nodig. Hiervoor komt een apart raadsvoorstel.

Een andere ontwikkeling is de koppeling tussen de taakvelden Openbare orde en Veiligheid en Zorg & Veiligheid. Door die samenwerking kunnen we beter inspelen op complexe casuïstiek waarin veiligheid en sociale problematiek samenkomen.

Tot slot blijft de opvang van Oekraïense vluchtelingen een belangrijk thema. Achtkarspelen heeft een inspanningsverplichting voor 186 personen. Hiervoor zijn elf locaties beschikbaar: negen kleinschalige (semi-)zelfstandige woningen en twee noodopvanglocaties. In 2026 faseren we één noodopvang uit. De andere wordt verbouwd om de leefomstandigheden te verbeteren. De kosten worden volledig door het Rijk vergoed. Sinds 2022 leidt dit jaarlijks tot een positief saldo, ook in 2026.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	2.788	2.625	163	2.769	2.829	2.951
Baten	80	28	-52	28	28	28
Saldo	-2.709	-2.597	111	-2.741	-2.801	-2.923

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Budget juridische kosten (Bibob)	5 N
Overige actualisaties	
Aanpassingen vanuit voorgaande jaren	30 V
Minder opbrengsten leges	59 N
Herschikking budget Tumba (naar programma 6)	21 V
Bijdrage VRF	16 N
Actualisatie personeelslasten	149 V
Overige mutaties per saldo	9 N
Totaal	111 V

Indicatoren

Beleidsindicatoren geven inzicht in de effecten van beleid. De cijfers zijn geen doel op zich; het verhaal erachter is belangrijker. De informatie helpt sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Misdrijven - Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	0,5	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Misdrijven - Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	2,7	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Misdrijven - Vernieling en beschadigingen (in de openbare ruimte)	2,5	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Misdrijven - Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	0,7	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Verwijzingen Halt	6,0	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

- Gemeenschappelijke regeling
 - Veiligheidsregio Fryslân

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Dit programma gaat over mobiliteit en het beheer van de openbare ruimte. Het omvat het onderhoud van wegen, straten en pleinen en de uitvoering van verkeersmaatregelen. Ook vallen openbaar vervoer en parkeren hieronder.

Het onderdeel *waterstaat* betreft economische en recreatieve havens en de afwatering via doorgaande waterwegen. De gemeente heeft zelf geen recreatieve havens in exploitatie. De doorgaande waterwegen zijn in eigendom en beheer van Wetterskip Fryslân, de provincie of Rijkswaterstaat.

Doelstelling van de gemeente is een duurzame, schone en veilige leefomgeving te creëren en te behouden. De openbare ruimte bestaat uit wegen, pleinen, fietspaden, voetpaden en andere verhardingen.

Nieuw of gewijzigd beleid

De Nota Kapitaalgoederen beschrijft hoe de gemeente haar kapitaalgoederen doelgericht en efficiënt onderhoudt. Het gaat om alle onderdelen in de openbare ruimte, zoals wegen, bruggen, speeltoestellen, groen, openbare verlichting, baggerwerk, kunstwerken en MJOP-gebouwen. De huidige nota loopt van 2022 tot en met 2026. Voor de nieuwe nota, die in het vierde kwartaal van 2026 aan de raad wordt aangeboden, starten we in 2026 de inventarisatie en verkenning. Voor dit traject is externe advisering nodig, omdat de expertise niet in huis is.

Op 12 juni 2025 stelde de raad het Gemeentelijk Mobiliteitsplan (GMP) vast. Dit plan geeft de hoofdlijnen voor een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem in Achtkarspelen, voor alle inwoners en alle vervoersmiddelen.

Het GMP bevat verschillende opgaven en een groot pakket maatregelen. Deze combineren we zoveel mogelijk met wegonderhoud en rioleringswerkzaamheden. De maatregelen zijn geprioriteerd en globaal financieel onderbouwd in een uitvoeringsprogramma.

Voor de financiering maken we gebruik van subsidies, zoals de landelijke SPV-regeling (Strategisch Plan Verkeersveiligheid) en de provinciale subsidies voor verkeereducatie. Maatregelen waarvoor een rijksbijdrage is verstrekt, moeten uiterlijk 31 december 2028 zijn uitgevoerd.

Bij de voorbereiding en uitvoering werken we samen met de provincie Fryslân en omliggende gemeenten: Noardeast-Fryslân, Dantumadiel, Tytsjerksteradiel, Smallingerland en Westerkwartier.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	6.587	6.939	-352	6.985	7.087	7.179
Baten	551	546	-5	546	546	546
Saldo	-6.036	-6.393	-357	-6.439	-6.540	-6.633

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Buurtbus Buitenpost-Grootevast	5 N
Nota kapitaalgoederen	75 N
Overige actualisaties	
Indexaties onderhoudskosten	136 N
Personeelskosten	95 V
Kapitaallasten (afronding Centrumplan Buitenpost, onderhoud wegen, afsluiten van oudere, nog openstaande kredieten)	239 N
Overige mutaties per saldo	3 V
Totaal	357 N

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

- Vennootschap/ Coöperatie
 - Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF

3. Economie

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Wij willen de lokale economie vitaal en toekomstbestendig houden. Dat doen we samen met ondernemers(verenigingen), het onderwijs en andere overheden in de regio en de provincie.

Ons economisch beleid richt zich op het versterken van het ondernemersklimaat, zodat werkgelegenheid behouden blijft en groeit. Daarnaast zetten we in op regionale samenwerking om voldoende kwalitatieve bedrijventerreinen beschikbaar te houden voor onze ondernemers. Via de Regiodeals en het samenwerkingsverband ANNO werken we samen aan thema's zoals de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het stimuleren van innovatie en ondernemerschap.

Nieuw of gewijzigd beleid

De vraag naar bedrijfskavels blijft groot. In juni 2024 stemde de raad daarom in met de uitbreiding van bedrijventerrein Quakkenburg in Harkema, in lijn met het Convenant Bedrijventerreinen Noordoost-Fryslân 2022-2035. De uitbreiding van De Swadde in Buitenpost is in de eindfase van de procedure en de kavels kunnen, zoals nu voorzien, in 2026 worden uitgegeven. De geplande ontwikkeling in Surhuisterveen gaat niet door. Daarom onderzoeken we nieuwe mogelijkheden rondom Surhuisterveen. Vanaf 2026 kan nog eens zes hectare bedrijventerrein worden toegevoegd. Hiervoor zijn nog geen locaties aangewezen.

Gezien de grote belangstelling voor de uitbreiding in Harkema en de doorlooptijd van toekomstige uitbreidingen in Buitenpost is het belangrijk nu al te kijken naar nieuwe locaties voor bedrijventerreinen.

Voor recreatie en toerisme geldt het beleid en uitvoeringsprogramma *Achtkarspelen: priuw de Wâlden 2023-2030*, dat de raad in 2023 vaststelde. Dit programma is leidend voor toerisme en recreatie. Er is geen structureel budget gereserveerd. Wanneer uitvoering budget vraagt, doen we een aanvraag bij de raad. De regiomarketing en het gastheerschap worden namens de gemeente uitgevoerd door Stichting RMT. Hiervoor ontvangt de stichting een jaarlijkse subsidie, die is vastgelegd tot en met 2026 en in de begroting is opgenomen.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	509	584	-75	584	584	562
Baten	30	41	11	41	41	41
Saldo	-479	-543	-64	-543	-543	-521

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Overige actualisaties	
Actualisering opbrengsten toeristenbelasting	11 V
Personeelslasten	75 N
Totaal	64 N

Indicatoren

Beleidsindicatoren geven inzicht in de beoogde effecten van het gemeentelijk beleid. Ze zijn geen doel op zichzelf. Belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat verhaal helpt sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Functiemenging	44,8	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Vestigingen (van bedrijven)	171,6	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

4. Onderwijs

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Het programma Onderwijs omvat de wettelijke taken zoals onderwijshuisvesting, leerplicht en leerlingenvervoer. In Achtkarspelen heeft het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (GOAB) een rijke traditie. Onze ambitie is gelijke kansen bieden, talentontwikkeling stimuleren en achterstanden voorkomen en bestrijden. De Friese taal en cultuur nemen daarbij een belangrijke plaats in.

Onderwijs speelt een cruciale rol binnen het integrale jeugdbeleid. Het staat in verbinding met gezondheid, zorg, welzijn en sociale ontwikkeling. Succes is alleen mogelijk in een goed samenwerkingsklimaat. Lokale partners ontmoeten elkaar vier keer per jaar in de LEJA-bijeenkomsten (Lokale Educatieve Jeugd Agenda).

Hoofdpijnen van beleid:

- In elk dorp is een basisschool aanwezig
- Voor- en vroegschoolse educatie is een basisvoorziening voor ieder kind
- Het brede richtingenaanbod in het voortgezet onderwijs willen we behouden
- We versterken de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt
- We ondersteunen initiatieven voor brede vorming en talentontwikkeling
- Er is voortdurend aandacht voor de aanpak van laaggeletterdheid
- We ondersteunen meertaligheid en stimuleren de Fryske taal.

Op het gebied van onderwijshuisvesting stellen we samen met de schoolbesturen een nieuw integraal huisvestingsplan (IHP) op. Dit plan leggen we dit begrotingsjaar voor aan de raad.

Nieuw of gewijzigd beleid

Met *Koers op Kansen 2025-2029, Koersvast!* zetten we het onderwijs-kansenbeleid voort. De gemeentelijke speerpunten blijven gericht op voor- en vroegschoolse educatie, de aanpak van laaggeletterdheid, taalbeleid en de verbinding tussen onderwijs en zorg. De financiële vooruitzichten zijn onzeker: de rijksbijdrage neemt af terwijl de kosten stijgen. Zodra er meer duidelijkheid is, informeren we de raad en komen we zo nodig met voorstellen voor aanpassing.

Ook in 2026 blijven de gebiedsteammedewerker (GIS) in de scholen en het jongerenwerk in het voortgezet onderwijs actief. In het voorjaar van 2026 maken we een monitorrapport op met de bevindingen en resultaten tot dat moment. Dit rapport leggen we aan de raad voor.

Daarnaast stellen we in overleg met de schoolbesturen een nieuw integraal huisvestingsplan (IHP) op. Een IHP was al gemeentelijk beleid, maar is nu ook wettelijk verplicht. Het plan geeft inzicht in de gewenste aanpassingen en de bijbehorende investeringen. Specifiek besteden we aandacht aan de schoolsituatie in Buitenpost. Een verkennend haalbaarheidsonderzoek levert hiervoor de nodige input. Dit onderzoek brengt de mogelijkheden en eventuele combinaties in beeld en beoordeelt de haalbaarheid daarvan.

Tot slot loopt eind 2026 het huidige contract voor leerlingenvervoer met Jobinder-vervoerders af. Daarom schrijven we dit vervoer opnieuw aan, met gunning begin 2026. Ook actualiseren we de verordening voor de bekostiging van het leerlingenvervoer. De huidige verordening dateert uit 2021. Op basis van het VNG-model 2024 stellen we samen met de gemeenten Dantumadiel, Noardeast-Fryslân en Tytsjerksteradiel een nieuwe verordening op, die in 2026 ingaat.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	3.599	3.944	-344	3.894	3.960	3.814
Baten	854	878	25	878	878	878
Saldo	-2.746	-3.065	-320	-3.016	-3.082	-2.936

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Jongerenwerk (GIS)	68 N
Leerlingenvervoer	55 N
Overige actualisaties	
Mobiliteitsbureau Fryslân	68 N
Prijzontwikkeling Jobinder	22 N
Actualisatie personeelslasten	129 N
Aanpassing rijksbijdrage Achterstandenbeleid	25 V
Overige mutaties per saldo	3 N
Totaal	320 N

Indicatoren

Beleidsindicatoren geven inzicht in de beoogde effecten van het gemeentelijk beleid. Ze zijn geen doel op zichzelf. Belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat verhaal helpt sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
% Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	1,8	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Absoluut verzuim	1,1	Per 1.000 leerlingen	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Relatief verzuim	53,0	Per 1.000 leerlingen	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

5. Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Sport en cultuur dragen bij aan de persoonlijke ontwikkeling van inwoners. Ze vergroten de sociale samenhang en stimuleren deelname aan de samenleving. Daarmee versterken ze het leef- en woonklimaat. Sport en cultuur bevorderen bovendien de gezondheid en het welzijn van jong en oud. Achtkarspelen vindt het belangrijk dat er voldoende voorzieningen zijn die voor iedereen toegankelijk zijn.

Meertaligheid bevordert het lerend vermogen en vergroot het zelfvertrouwen van zowel individuen als de gemeenschap. Achtkarspelen ziet meertaligheid in Fryslân als een verrijking en stimuleert dit actief.

Recreatie en toerisme leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en vitaliteit van de gemeente. We ontwikkelen deze sector verder, met het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden als belangrijke trekker.

Nieuw of gewijzigd beleid

Achtkarspelen is een sportgemeente. Ons uitgangspunt is dat ieder dorp een sportvoorziening heeft. We faciliteren sportclubs zoveel mogelijk, maar onbeperkt investeren in sportfaciliteiten is niet meer haalbaar. Bij een teruglopend aantal gebruikers onderzoeken we nadrukkelijk de mogelijkheden om voorzieningen te delen.

In 2025 is het buitensportaccommodatiebeleid herijkt, waarbij we rekening hielden met input van verenigingen en recente ontwikkelingen. Na vaststelling van het nieuwe sportbeleid starten we in 2026 met de implementatie.

Het onderhoudsbudget voor recreatieve voorzieningen wordt met € 10.000 verlaagd. De afgelopen jaren bleek minder onderhoud nodig dan vooraf was ingeschat. Er was vooral minder sprake van onvoorziene schade door bijvoorbeeld vernielingen. Hierdoor werd het budget niet volledig benut.

Voor de aanleg van het voetpad Twijzelerheide–N355 (*Skeanpaed*) was aanvankelijk € 180.000 beschikbaar. Daarmee kon alleen een voetpad worden aangelegd, terwijl de wens een (beton)fietspad was. Tijdens de behandeling van de kadernota is een motie aangenomen om direct een fietspad te realiseren. De extra benodigde middelen proberen we te dekken uit regiodeal-gelden. Daarnaast reserveren we € 120.000 in de begroting voor het geval die middelen niet beschikbaar komen.

Na het vaststellen van de erfgoednota en erfgoedverordening zetten we in 2026 de volgende stap: het aanwijzen van gemeentelijke monumenten op vrijwillige basis. Dit vraagt om een zorgvuldig traject. Op basis van het plan van aanpak uit 2025 gaan we in gesprek met de Mienskip en met eigenaren van potentiële monumenten. Daarna stellen we redengevende omschrijvingen op en volgen formele aanwijzingen, voor zover eigenaren daarmee instemmen.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	8.063	9.410	-1.347	9.083	9.081	9.092
Baten	1.256	2.199	943	2.103	2.081	2.081
Saldo	-6.807	-7.211	-404	-6.980	-7.000	-7.011

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Toekomstbestendige buitensportaccommodaties	150 N
Overige actualisaties	
Actualisering budgetten sportaccommodaties	40 N
Bijstelling lasten energie	12 V
Zorgplicht (vanuit taakmutatie) en indexatie Bibliotheek	118 N
Begroting zwembad Buitenpost opnemen baten	780 V
Begroting zwembad Buitenpost actualisatie lasten	87 N
Actualiseren budgetten groen	86 N
Actualisatie personeelslasten	759 N
Actualisatie kapitaallasten	21 N
Overige mutaties per saldo	47 N
Totaal	404 N

Indicatoren

Beleidsindicatoren geven inzicht in de beoogde effecten van het gemeentelijk beleid. Ze zijn geen doel op zichzelf. Belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat verhaal helpt sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
% Niet-sporters	52,9	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

- Gemeenschappelijke regeling
 - Recreatieschap Marrekrite
- Stichting/ Vereniging
 - Stichting Sportcentrum 8kspelen

6. Sociaal domein

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Dit programma gaat over de wettelijke taken van de gemeente op het gebied van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. In de praktijk betekent dit dat het sociaal domein een breed scala aan thema's en onderwerpen omvat waar inwoners dagelijks mee te maken hebben. Er is een sterke samenhang met andere programma's, zoals onderwijs, sport, cultuur, welzijn en gezondheid. Ook het thema nieuwkomers valt onder dit programma. Daarnaast zijn er raakvlakken met het fysieke domein, bijvoorbeeld bij wonen, leefbaarheid en voorzieningen.

Wij willen dat inwoners zelf de regie hebben over hun zorgvraag. Mensen moeten zorg en ondersteuning krijgen die passen bij hun behoeften en mogelijkheden. Daarbij staat de mens centraal. We werken integraal en volgens het principe *één gezin – één plan – één contactpersoon*.

De gemeenteraad stelde in april 2019 het beleidskader Sociaal Domein vast. Hierin zijn de strategische doelstellingen en uitgangspunten vastgelegd, evenals financiële maatregelen om een sluitende begroting te bereiken. Deze maatregelen zijn nog steeds actueel. De uitdaging om de uitgaven beheersbaar te houden blijft echter groot.

Belangrijke pijlers in het beleid zijn: het versterken van de sociale basis, het methodisch en uniform werken van medewerkers en het herinrichten van de inkoop van zorg en ondersteuning.

Nieuw of gewijzigd beleid

Jeugd

Hervormingsagenda Jeugd 2025 - 2028

Het Rijk wil lastenverlichting realiseren, waardoor gemeenten minder middelen krijgen en een andere aanpak binnen onze gemeente noodzakelijk is. In 2026 werken we aan de verdere uitrol van de POH-Jeugd en Gebiedsteams in School (GIS). Ook worden in 2026 de effecten hiervan geëvalueerd op besparingen.

Inkoop Jeugdzorg

Na evaluaties (PPRC, werkgroep kostenbeheersing) is de huidige inkoop Specialistische Jeugdhulp en Wonen (2024–2027) beëindigd. Het doel is om per 1 januari 2028 een nieuwe structuur die beter aansluit bij inhoudelijke doelen, kostenbeheersing en samenwerking. De voorbereidingen hiervoor zijn gestart en worden in 2026 gecontinueerd.

Verordening, Beleidsregels en Financieel Besluit

Door stijgende PGB-kosten en gebrek aan kaders zijn regelingen geactualiseerd. Minder uren en invoering van basis- en plustarieven moeten leiden tot lagere uitgaven. Effecten hiervan worden gemonitord en in 2026 geëvalueerd.

Ontwikkelingen PGB-tarieven

Momenteel is er Wetsvoorstel in voorbereiding over Dienstverlening aan huis (pgb-zorgverleners krijgen vanaf 2026 werknemersbescherming). Ook ligt er een Rechterlijke uitspraak die gemeenten verplicht formele PGB-tarieven kostendekkend te maken. Deze ontwikkelingen kunnen mogelijk financiële gevolgen hebben in 2026.

Buurtgezinnen

Naar aanleiding van een motie loopt onderzoek naar Buurtgezinnen en 'Kind aan huis' (Humanitas). De financiële gevolgen hiervan zijn nog onbekend, maar hebben mogelijk effect in 2026.

Preventief Jeugdbeleid

Voor de gemeente Achtkarspelen is nog grote winst te behalen in het voorkomen van jeugdhulp. Een goed onderbouwde strategie op jeugd en preventie kan de druk op de begroting verlichten. Een startnotitie hierover is in ontwikkeling en wordt in 2026 aan de gemeenteraad voorgelegd.

Participatiewet

Bijstandsuitkeringen

De gemeente verstrekt bijstand aan inwoners die nog niet zelf in het levensonderhoud kunnen voorzien. De daling van het aantal inwoners met een bijstandsuitkering is in 2024 gestopt bij ongeveer 500 uitkeringen. Gelet op de meerjarenraming 2025-2030 op basis van de Meicirculaire 2025 houden we er rekening mee dat het aantal uitkeringen in 2026 boven de 550 komt.

Re-integratie

We zien dat veel van onze inwoners die een bijstandsuitkering ontvangen niet profiteren van de ruime arbeidsmarkt. In 2026 gaan we kijken welke ondersteuning we deze groep kunnen bieden om te kunnen profiteren van de ruime arbeidsmarkt.

Participatiewet in balans

"Participatiewet in Balans" is een programma van de Nederlandse overheid dat tot doel heeft knelpunten in de Participatiewet aan te pakken, de bestaanszekerheid te versterken en meer uit te gaan van de menselijke maat en vertrouwen. Onderdeel hiervan is een wetsvoorstel dat als doel heeft procedures rond bijstandsuitkeringen te vereenvoudigen en gemeenten meer ruimte voor maatwerk te geven. Dit wetsvoorstel treedt deels in 2026 in werking. De financiële effecten hiervan zijn nog onbekend.

Van school naar duurzaam werk

De Wet van school naar duurzaam werk is een wetsvoorstel dat het kabinet in 2026 wil invoeren om jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt beter te ondersteunen bij de overgang van school naar werk en het behoud van werk. Mogelijk heeft dit financiële effecten voor 2026.

Toekomstbestendige infrastructuur sociaal werkbedrijven

Vanaf 2025 is tien jaar lang (impuls) budget beschikbaar om sociaal ontwikkelbedrijven toekomstbestendig te maken. In 2026 gaan we aan de slag met onze verkenning naar de gewenste sociale infrastructuur. Dit hangt samen met de evaluatie van het huidige Participatiebeleid die in 2026 is gepland en het vertrekpunt is voor het te nieuw te ontwikkelen Participatiebeleid dat in 2027 zal ingaan.

Sociale basis

In 2026 wordt de visie op het versterken van de sociale basis geactualiseerd. Deze visie vormt tevens de grondslag voor de nieuwe subsidieregeling die in 2027 ingaat. Dit is de opvolger van de huidige regeling die eind 2026 afloopt.

Met de landelijke regelingen Integraal Zorgakkoord en Gezond en Actief Leven Akkoord hebben we als gemeente extra ruimte voor het versterken van de sociale basis in brede zin. De GALA-middelen worden deels ingezet via een gemeentelijke subsidieregeling. De regelingen lopen tot en met 2026. We betrekken de ervaringen van de inzet van deze middelen bij de actualisatie van de visie op het versterken van de sociale basis in 2026.

WMO

De (her)invoering van het inkomensafhankelijke abonnementstarief is uitgesteld naar 2028. Na de evaluatie van het Wmo-beleid 2015 worden de uitkomsten meegenomen bij de voorbereiding van een nieuwe inkoop van Wmo-maatwerkvoorzieningen. Dit betreft de voorzieningen begeleiding, dagbesteding en huishoudelijke hulp. De nieuwe inkoopprocedure start in 2026, met als streefdatum voor invoering 1 januari 2027.

Demografische ontwikkelingen vragen om een integrale aanpak van de opgaven op het gebied van Wonen, Welzijn en Zorg. In 2026 wordt met alle betrokken partijen, waaronder zorgaanbieders, woningcorporaties en welzijnsorganisaties, verder gewerkt aan een gezamenlijke ontwikkelrichting voor de komende jaren.

Indexaties Jeugdwet en Wmo

De afwijking in de budgetten voor maatwerkvoorzieningen Wmo in de begroting van 2026 ten opzichte van 2025 wordt veroorzaakt door de jaarlijkse indexering.

Uitgangspunt voor deze indexering is het door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) gehanteerde prijsindexcijfer, de zogeheten OVA-indexering.

Voor 2025 is deze indexering voorlopig vastgesteld op 4,18%. Voor 2026 wordt een verwachte loonstijging van 4,24% aangehouden. Daarnaast wordt bij de indexering ook gekeken naar het verschil tussen de voorlopige en de definitieve indexeringscijfers van het voorgaande jaar. Voor 2025 blijkt de definitieve loonstijging achteraf 5,18% te zijn, terwijl eerder gerekend was met 4,18%. Dit verschil wordt aanvullend verwerkt in de tarieven voor 2026. In totaal betekent dit dat de looncomponent voor 2026 stijgt met 5,24%. Deze indexering is dan ook voorlopig vastgesteld op 5,24%.

Herziening WMO-budgetten

Zodra meer bekend is over de eventuele (her)invoering van het inkomensafhankelijk abonnementstarief worden de budgetten herzien. De wetwijziging wordt nu verwacht in 1 jan 2028.

Caparis en MOA Wsw

Vanaf 2015 is geen instroom in de Wsw meer mogelijk. Hiervoor is Beschut Werk (Participatiewet) in de plaats gekomen. De Wsw populatie neemt ieder jaar met 5-6% af door natuurlijk verloop. Voor 3 Wsw-plekken komt 1 Beschut werk plek terug. Deze afname heeft mogelijk gevolgen voor de continuïteit van de bedrijfsvoering van Caparis (ongeveer 100 Wsw-ers) en de MOA (38 Wsw-ers) die voor de gemeente de Wsw uitvoeren. Met Caparis is overeengekomen dat de gemeente vanaf 2025 de berekende Rijksbijdrage Wsw 1 op 1 beschikbaar stelt voor de uitvoering van de Wsw. Voor de MOA is nog de bestaande afspraak van kracht dat de gemeente een bijdrage verstrekt voor de dekking van de loonkosten en de overhead van MOA.

Prijsontwikkeling regionaal vervoer door Jobinder

In de raadsvergadering van 12 juni 2025 heeft de raad besloten om de prijsontwikkeling van het regionaal vervoer door Jobinder te verwerken in de begroting voor 2026. De bijdrage van onze gemeente aan de gemeenschappelijke regeling zal in 2026 ten opzichte van 2025 toenemen met € 56.432,-- exclusief btw. Verder is hierbij verondersteld dat de vervoersvolumes van de diverse vormen van doelgroepenvervoer stabiel blijven. Mocht dit toch anders blijken te zijn, dan heeft dat financiële gevolgen.

Het huidige contract voor het Wmo- en leerlingenvervoer loopt eind 2026 af. De aanbesteding voor het nieuwe contract loopt en zal naar verwachting begin 2026 leiden tot de gunning. Het Mobiliteitsbureau heeft aangegeven dat de krapte in voertuigen en chauffeurs en de verduurzaming van het wagenpark kunnen zorgen voor hogere kosten van het nieuwe contract.

Project Huisvesting Statushouders Herbranda

Het voormalig zorgpand Herbranda in Buitenpost wordt ingezet voor tijdelijke huisvesting van statushouders, in afwachting van doorstroom naar een sociale huurwoning. De raad heeft in 2023 besloten de exploitatie structureel in de begroting op te nemen. Zowel 2024 als 2025 sloten positief af. Voor 2026 wordt, ondanks onzekerheid over rijksregelingen, eveneens een positief saldo verwacht.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	48.661	50.594	-1.933	50.123	50.084	50.014
Baten	12.055	13.146	1.091	12.866	12.866	12.866
Saldo	-36.606	-37.448	-842	-37.257	-37.218	-37.149

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Vroegsignalering	58 N
Schuld en armoede	72 N
Leerlingenvervoer	55 N
Tekorten Jeugdzorg	1.544 N
Taakstelling WMO	300 V
Eerstelijnsvoorzieningen	108 V
Begeleiding vluchtelingen	50 V
WMO preventie met als dekking eerstelijnsvoorzieningen	4 N
Urgentieverordening	20 N
Motie 2% subsidies	22 N
WSW (ombuiging)	200 V
Overige actualisaties	
Stijging bedrijfsvoeringskosten SDF	28 N
Verhoging bijdrage WSW (na meicirculaire)	206 N
Indexaties maatwerkvoorzieningen WMO	543 N
Prijsontwikkeling regionaal vervoer door Jobinder	18 N
Bijdrage loonkosten en overhead MOA	86 N
Actualisering BUIG-budgetten	288 V
Actualisering budget GR Mobiliteitsbureau NO Fryslân	105 V
Begroting Herbranda Buitenpost	126 V
Actualisatie personeelslasten	533 V
Actualisatie kapitaallasten	4 V
Overige mutaties per saldo	100 V
Totaal	842 N

Indicatoren

Beleidsindicatoren geven inzicht in de beoogde effecten van het gemeentelijk beleid. Ze zijn geen doel op zichzelf. Belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat verhaal helpt sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	4,0	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	2,0	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Banen	571,4	aantal	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Cliënten met een maatwerkarrangement	710,0	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Jongeren met delict voor rechter	1,0	%	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Jongeren met jeugdbescherming	1,3	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Jongeren met jeugdhulp	13,2	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Jongeren met jeugdreclassering	0,2	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Lopende re-integratievoorzieningen	490,6	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Netto arbeidsparticipatie	72,0	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Personen met een bijstandsuitkering	306,6	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

- Centrumregeling
 - Sociaal Domein Fryslân
- Gemeenschappelijke regeling
 - Sociale Werkvoorziening Fryslân
- Gemeenschappelijke regeling (licht)
 - Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân
- Stichting/ Vereniging
 - Stichting MOA

7. Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

In de gezondheidsnota *Tegearre sîn fiele* staat hoe we de gezondheid van inwoners de komende jaren willen stimuleren. We doen dit vanuit het gedachtegoed van positieve gezondheid. Samen met inwoners en organisaties werken we aan bewustwording en een gezonde leefomgeving.

We richten ons op factoren die de gezondheid beïnvloeden, op het verkleinen van gezondheidsverschillen en op het versterken van preventie. Ook bieden we ruimte aan lokale initiatieven die bijdragen aan een gezonde samenleving.

Nieuw is de Wet integrale suïcidepreventie, die per 1 januari 2026 in werking treedt. Deze verplicht gemeenten om suïcidepreventie op te nemen in de gezondheidsnota en beleid te ontwikkelen voor het voorkomen van suïcides en pogingen daartoe.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	9.868	11.460	-1.592	9.621	9.676	9.786
Baten	8.724	10.167	1.442	8.169	8.209	8.202
Saldo	-1.143	-1.293	-150	-1.452	-1.466	-1.584

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Overige actualisaties	
Actualisatie taakveld afval	269 V
Actualisatie riolering	166 V
Bijdrage VRF	35 N
Bijdrage FUMO	15 N
Actualisatie personeelslasten	514 N
Kapitaallasten	3 N
Overige mutaties per saldo	18 N
Totaal	150 N

Indicatoren

Beleidsindicatoren geven inzicht in de beoogde effecten van het gemeentelijk beleid. Ze zijn geen doel op zichzelf. Belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat verhaal helpt sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Hernieuwbare elektriciteit	29,0	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Omvang huishoudelijk restafval	204,0	kg	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

- Gemeenschappelijke regeling
 - FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)
- Vennootschap / Coöperatie
 - Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)
 - N.V. Fryslân Miljeu (handelsnaam Omrin)

8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

De inwerkingtreding van de Omgevingswet is een feit. De regels voor de omgeving waar we wonen, werken en recreëren zijn in deze wet samengevoegd en vereenvoudigd. De wet biedt meer ruimte voor maatwerk en moet tot betere besluitvorming leiden.

Ook in 2026 werken we verder aan de implementatie van de Omgevingswet in onze organisatie.

Nieuw of gewijzigd beleid

- **Omgevingswet**

De implementatie van de beleidscyclus Omgevingswet is in volle gang. In 2026 verwachten we de eerste omgevingsprogramma's en wijzigingen van het omgevingsplan. Na vaststelling van het transitieplan – waarin staat hoe we toewerken naar één gebiedsdekkend omgevingsplan – werken we verder aan dit plan. Ook starten we met de Verordening Fysieke Leefomgeving. Daarnaast onderzoeken we welke rollen en capaciteit nog nodig zijn voor de implementatie.

- **Wonen**

Rijksbeleid en wettelijke verplichtingen brengen in 2026 nieuw beleid voor wonen en volkshuisvesting met zich mee.

- Wet versterking regie op de volkshuisvesting (Wvrv)
In 2026 werken we aan de consequenties van de Wvrv. De urgentieverordening en urgentieorganisatie worden eerst in provinciaal verband opgesteld en daarna gemeentelijk vastgesteld. Tegelijk werken we vanuit projecten en initiatieven aan de woningbouw in de dorpen, zoals vastgelegd in de Woondeal. Ook onderzoeken we de mogelijkheden om vergunningsvrij te bouwen op eigen erf. Dit sluit aan bij de motie *Tydlike wenfoarsjenning op eigen hiem* (ID 507) en bij de Wvrv. Landelijke wet- en regelgeving kan hierbij leidend zijn.
- Visie
In 2026 werken we aan het uitvoeringsprogramma bij de woonzorgvisie. Daarnaast stellen we een woonvisie op als voorloper van het volkshuisvestingsprogramma.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	2.791	2.981	-190	2.956	2.956	2.956
Baten	782	950	168	950	950	950
Saldo	-2.010	-2.032	-22	-2.007	-2.007	-2.007

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Opstellen volkshuisvestingsprogramma	25 N
Overige actualisaties	
Actualisatie huuropbrengsten gronden en landerijen	51 V
Actualisatie doorbelaste uren grondexploitaties	100 V
Actualisatie Personeelslasten	146 N
Actualisatie Kapitaallasten	4 V
Overige mutaties per saldo	6 N
Totaal	22 N

Indicatoren

Beleidsindicatoren geven inzicht in de beoogde effecten van het gemeentelijk beleid. Ze zijn geen doel op zichzelf. Belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat verhaal helpt sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Demografische druk	80,8	%	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	905,0	euro	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	1.007,0	euro	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Gemiddelde WOZ-waarde	294,0	euro	(2025)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Nieuwgebouwde woningen	4,8	aantal	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

- Gemeenschappelijke regeling
 - Welstandscommissie Hûs & Hiem

Overhead

Overhead gaat over de kosten van het aansturen en ondersteunen van onze organisatie. Het gaat niet om de uitvoering van beleid zelf, maar om de functies die dat beleid en de dienstverlening mogelijk maken. Denk aan personeelszaken, financiën, ICT, communicatie en huisvesting. Deze activiteiten zijn onmisbaar om de primaire processen goed te laten verlopen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

We streven naar een zo efficiënt en effectief mogelijke bedrijfsvoering, die aansluit bij de ontwikkelingen van deze tijd. De focus ligt op de middellange en lange termijn, zodat de programma's uitgevoerd kunnen worden en de maatschappelijke doelstellingen gehaald worden. Binnen de beschikbare middelen willen we optimale dienstverlening bieden aan inwoners en tegelijkertijd het bestuur zo efficiënt mogelijk ondersteunen.

Wat mag het kosten

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting			Meerjarenperspectief		
	2025	2026	verschil	2027	2028	2029
Lasten	13.140	14.555	-1.415	14.543	14.587	14.566
Baten	175	197	22	197	197	197
Saldo	-12.966	-14.359	-1.393	-14.346	-14.390	-14.370

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2025 en 2026 betreffen:

(V=Voordeel, N=Nadeel. Bedragen x € 1.000)

Verklaring verschillen	
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota	
Kosten ondernemingsraad	108 V
Overige actualisaties	
HR Arbo activiteiten (PMO in 2026)	50 N
Diverse kosten (waaronder organisatie-ontwikkeling)	180 N
Vorming en opleiding	160 V
Salarislasten	1.349 N
Overige mutaties per saldo	82 N
Totaal	1.393 N

Indicatoren

Beleidsindicatoren geven inzicht in de beoogde effecten van het gemeentelijk beleid. Ze zijn geen doel op zichzelf. Belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat verhaal helpt sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Referentiejaar
Overhead	12,6	%	(2024)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			

2.2 Paragrafen

2.2.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de lokale heffingen en belastingen. Daarmee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk. Dat inzicht is belangrijk om een goede afweging te maken tussen het beleid aan de ene kant en de inkomsten aan de andere kant. Ook laten we zien welk beleid de gemeente in 2026 voert rond de lokale heffingen en de kwijtschelding.

Lokale heffingen zijn een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente en worden grotendeels door de inwoners opgebracht.

Algemeen

De Gemeentewet bepaalt welke belastingen gemeenten mogen heffen. Het gaat om een gesloten systeem: gemeenten mogen alleen belastingen invoeren die in de wet staan. Er zijn drie soorten belastingen:

- Algemene belastingen, zoals de onroerendezaakbelasting (OZB) en toeristenbelasting. De opbrengst hiervan komt terecht in de algemene middelen.
- Bestemmingsheffingen, zoals afvalstoffenheffing en rioolheffing. Deze zijn bedoeld voor een specifiek doel. De baten mogen niet hoger zijn dan de lasten.
- Rechten, zoals leges en marktgelden. Deze betaal je als je gebruikmaakt van een dienst of voorziening van de gemeente. Ook hier geldt dat de baten niet hoger mogen zijn dan de lasten.

Door tarieven en heffingen eenduidig op te nemen in de jaarstukken en inzicht te geven in de mate van kostendekkendheid, kan de raad bewuste keuzes maken over de hoogte van tarieven.

Uitgangspunten van beleid voor deze begroting

Bij de samenstelling van de begroting 2026 en de meerjarenraming is uitgegaan van bestaand beleid, de Kadernota's 2025-2027 en 2026-2028 en door de raad aangenomen moties. Omdat de ontvlechting nog doorwerkt, is voor 2026 gekozen om beleidsarm te begroten.

De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- Tarieven worden geïndexeerd met 2,6% (septembercirculaire 2024).
- Voor kostendekkende heffingen wordt gestreefd naar 100% kostendekkendheid.
- De OZB-opbrengst stijgt met 2,6% (trendmatig), 2,5% (uit de Begroting 2025-2026) en 5% (motie paragraaf 1.4 M2).
- De afvalstoffenheffing stijgt met 15,39% (meerpersoonshuishoudens) en 15,34% (eenpersoonshuishoudens).
- De rioolheffing stijgt met 1,99%, conform de uitgangspunten van het GRP.
- Leges, marktgelden en lijkbezorgingsrechten worden zoveel mogelijk afgerond op € 0,05.

Belasting, heffingen en leges

In het hiernavolgende overzicht worden de opbrengsten van de gemeentelijke belasting, heffingen en leges voor 2026 weergegeven. Ook is er een vergelijking met de begroting van 2025 gemaakt.

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting 2026	Begroting 2025	Vershil
Afvalstoffenheffing			
7.3 Afval	4.260	3.670	590
Burgerzaken			
0.2 Burgerzaken	541	507	34
Forensenbelasting			
3.4 Economische promotie	4	4	-
Omgevingsvergunningen			
8.1 Ruimtelijke ordening	-	90	-90
8.3 Wonen en bouwen	501	394	107
Overige			
1.2 Openbare orde en veiligheid	15	74	-59
2.1 Verkeer en vervoer	31	31	-
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	6	6	-
5.7 Openb. groen en (openlucht)recreatie	7	7	-
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	15	15	-
OZB			
0.61 OZB woningen	4.791	4.351	440
0.62 OZB niet-woningen	2.687	2.338	349
Reclamebelasting			
0.64 Belastingen overig	45	45	-
Rioolheffing			
7.2 Riolering	2.928	2.857	71
Toeristenbelasting			
3.4 Economische promotie	31	20	11
TOTAAL	15.862	14.408	1.453

Toelichtingen op de belangrijkste belastingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De OZB wordt geheven over onroerende zaken binnen de gemeente. De WOZ-waarde is de heffingsmaatstaf. Het vast te stellen tarief wordt gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van de onroerende zaken. We onderscheiden drie tarieven:

- Onroerendezaakbelasting voor eigenaren van woningen;
- Onroerendezaakbelasting voor eigenaren van niet-woningen;
- Onroerendezaakbelasting voor gebruikers van niet-woningen.

De waardeontwikkeling tussen **1 januari 2024** en **1 januari 2025** (waardepeildatum voor de WOZ-waarden 2026) baseren we op de gemeentelijke marktanalyse.

OZB voor woningen

- Opbrengstontwikkeling: voor 2026 verhogen we de begrote opbrengst 2025 met totaal 10,10% (2,6% index, +2,5% uit Begroting 2025-2026, +5% uit motie Par. 1.4-M2). Inclusief areaaluitbreiding leidt dit tot een OZB-opbrengst van € 4.791.000 voor woningen.
- WOZ-ontwikkeling: we gaan uit van +8,8% waardeontwikkeling woningen (op basis van de eerste marktanalyse).
 - We houden rekening met 0,2% gegronde bezwaren.
 - Dit resulteert in een totale WOZ-waarde per 1 januari 2026 van € 3.822.140.000.
- Uitbreidingsareaal: niet meegenomen in de berekening van het tarief.
- Kwijtschelding: voor het eigenarendeel van de OZB is kwijtschelding mogelijk; dit is niet in de tariefstelling verwerkt.

Rekening houdend met de waardeontwikkeling van de woningen en een stijging van de opbrengst van 10,1% leidt dit tot een voorgestelde stijging van het OZB-tarief met 2,29%. Op basis van deze uitgangspunten, leidt dit bij een ongewijzigde vaststelling van de begroting tot het volgende tarief voor de Onroerendezaakbelasting voor woningen. Wij merken daarbij op dat het tarief definitief wordt vastgesteld bij de vaststelling van de Belastingenverordeningen 2026.:

Voorgesteld tarief (definitieve vaststelling bij de Belastingenverordeningen 2026):

OZB-woningen	2026	2025
Eigendom	0,1253%	0,1225%

Niet-woningen

- Voor de begroting 2026 wordt de opbrengst OZB verhoogd met in totaal 10,10%. Zijnde het indexpercentage van 2,6%, vermeerderd met 2,5% (uitgangspunten Begroting 2025-2027) en 5% (op basis van de aangenomen motie Par 1.4-M2). Dit leidt tot een OZB-opbrengst van € 2.687.000 (voor zowel OZB voor eigenaren niet-woningen als gebruikers niet-woningen).
- Voor de waardeontwikkeling van de niet-woningen wordt uitgegaan van 2,00%. Dit leidt tot een WOZ-waarde per 1 januari 2026 van € 470.056.000. Dit percentage is gebaseerd op de waardeontwikkeling tussen 1 januari 2024 en 1 januari 2025 voor niet-woningen op basis van de meicirculaire.
- Bij de berekening van de opbrengst OZB niet-woningen en het tarief is het uitbreidingsareaal niet meegenomen.
- Het is niet mogelijk om kwijtschelding te verkrijgen voor de te betalen OZB.

Rekening houdend met de waardeontwikkeling van de niet-woningen en een stijging van de opbrengst van 10,1% leidt dit tot een voorgestelde stijging van het OZB-tarief met 3,97% voor eigenaren niet-woningen en 0,32% voor gebruikers niet-woningen.

Op basis van deze uitgangspunten, leidt dit tot het volgende tarief voor de Onroerendezaakbelasting niet-woningen. Wij merken daarbij op dat het tarief definitief wordt vastgesteld bij de vaststelling van de Belastingenverordeningen 2026.:

OZB niet-woningen	2026	2025
Eigendom	0,3245%	0,3121%
Gebruik	0,2479%	0,2471%

Overige belastingen

Forensenbelasting

De forensenbelasting wordt opgelegd aan personen die meer dan 90 dagen per jaar een gemeubileerde woning tot hun beschikking hebben voor zichzelf of hun gezin, zonder dat dit hun hoofdverblijf is binnen de gemeente. De aanslag wordt opgelegd aan degene die de woning daadwerkelijk tot zijn beschikking heeft. De heffingsmaatstaf is een vast bedrag per gemeubileerde woning.

De belasting is bedoeld als financiële compensatie voor het gebruik van gemeentelijke voorzieningen door deze groep. Het betreft een beperkt aantal eigenaren.

Voor 2026 wordt de opbrengst van de forensenbelasting geïndexeerd met 2,6%. Het tarief wordt daarbij naar beneden afgerond op hele euro's. Op basis hiervan bedraagt het voorgestelde tarief voor 2026 € 537,60 per woning (2025: € 524,00). Het tarief wordt definitief vastgesteld bij de vaststelling van de Belastingenverordeningen 2026:

Forensenbelasting	2026	2025
Per woning	€ 537,60	€ 524,00

Toeristenbelasting

Sinds 2022 heft de gemeente Achtkarspelen toeristenbelasting. Deze algemene belasting kan worden ingezet om het gebruik van gemeentelijke voorzieningen door toeristen te financieren. De eigenaar van een verblijfslocatie berekent de belasting door in de verblijfskosten en draagt deze vervolgens volledig af aan de gemeente. De aanslag wordt gebaseerd op het aantal geregistreerde overnachtingen of verblijven, vermenigvuldigd met de overnachtingsprijs.

Voor 2026 wordt de opbrengst van de toeristenbelasting geïndexeerd met 2,6%. Dit leidt tot een verhoging van het tarief met hetzelfde percentage. Alleen verblijfslocaties waarvoor geen forensenbelasting wordt geheven, vallen onder de toeristenbelasting.

Het voorgestelde tarief voor 2026 bedraagt € 1,53 per persoon per overnachting (2025: € 1,50). Het tarief wordt definitief vastgesteld bij de vaststelling van de Belastingenverordeningen 2026:

Toeristenbelasting	2026	2025
Per persoon per nacht	€ 1,53	€ 1,50

Kostendekkende tarieven

Onder het streven naar de kostendekkende tarieven kunnen vallen de Afvalstoffenheffing, Rioolheffing en overige leges en rechten (algemeen). De kostenopbouw heeft te maken met directe- en indirecte kosten. Onder de directe kosten vallen de kosten op de taakvelden welke betrekking hebben op de heffing. Onder indirecte kosten vallen overhead, minimabeleid en (te compenseren of vrijgestelde) btw.

De overhead moet extracomptabel worden toegerekend en wordt berekend aan de hand van een methode waarbij een opslagpercentage over de directe lasten wordt gehanteerd voor de dekking van de overheadkosten. Dit percentage is berekend door de omvang van alle lasten van alle taakvelden (gecorrigeerd met de overheadkosten en het saldo) te delen door de omvang van de overheadkosten. Dit percentage bedraagt 13,41%.

Afvalstoffenheffing (ASH)

De gemeente Achtkarspelen heft afvalstoffenheffing. Met de opbrengsten hiervan worden de kosten voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval betaald. Voor de bepaling van het tarief zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Bij de totstandkoming van de afvalstoffenheffing is uitgegaan van 100% kostendekkendheid.
- Als de gerealiseerde opbrengsten hoger zijn dan de gemaakte kosten voor inzameling en verwerking, wordt het saldo gestort in de voorziening reiniging. Deze voorziening kan in latere jaren worden gebruikt voor tariefkorting (tarief egalisatie).
- Er is een differentiatie in tarief tussen eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens in de verhouding 70:100.

Voor 2026 stijgt de afvalstoffenheffing met 15,39% voor meerpersoonshuishoudens en 15,34% voor eenpersoonshuishoudens. De stijging heeft vooral te maken met hogere kosten die door Afvalsturing Friesland N.V. zijn aangekondigd.

- De gehanteerde tarieven stijgen per 1 januari 2026 met 6%, waarbij het tarief voor GFT-afval zelfs met 16% stijgt.
- De nieuwe cao leidt tot hogere loonkosten en toeslagen voor zaterdagwerk.
- Vanaf 2026 worden ook kosten gemaakt voor huur, schoonmaak en onderhoud van ondergrondse containers.
- Daarnaast is het saldo van de voorziening reiniging benut voor tariefkorting, gespreid over drie jaar. Hierdoor wordt de voorziening afgebouwd tot 5% van de begrote baten in 2027. Voor 2026 wordt een onttrekking uit de voorziening gedaan van € 293.000. Het effect van deze tariefkorting in 2026 is € 27,00 voor meerpersoonshuishoudens. De netto stijging van het tarief ten opzichte van 2025 komt daarmee uit op € 52,44.

Als de begroting ongewijzigd wordt vastgesteld, leidt dit tot de volgende tarieven:

Tarieven afvalstoffenheffing	Begroting 2025	Begroting 2026	Vershil in €	Vershil %
Meerpersoonshuishouden	340,68	393,12	52,44	15,39%
Eenpersoonshuishouden	238,56	275,16	36,60	15,34%

In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting. De baten bestaan uit: afvalstoffenheffing, reinigingsrechten, inkomsten oud papier, metaal, textiel en glas.

Onder de lasten worden alle lasten voor de afvalstoffenheffing verwerkt. Het taakveld afval is het centrale taakveld. De kosten van dit taakveld zijn nagenoeg geheel van de lasten die in de heffing zijn betrokken. Daarnaast worden kosten doorberekend van taakveld belastingen overig, dat zijn de kosten voor de heffing en invordering. Daarnaast kosten van taakveld wegen en vervoer, dat zijn met name kosten van transportmiddelen. Tot slot worden kosten van taakveld inkomensregelingen meegenomen, dat gaat om de kosten kwijtschelding rioolheffing. Over alle deze kosten wordt een opslag voor overhead berekend. Tot slot wordt de eventuele compensabele BTW toegerekend aan de heffing.

Als de begroting ongewijzigd wordt vastgesteld, leidt dit tot de volgende tarieven

(Bedragen x € 1.000)

Taakveld 7.3 Afval	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten taakvelden incl. omslagrente	3.497	3.918	3.918	3.907	3.905
Inkomsten taakvelden excl. heffingen	484	523	523	523	523
Netto lasten taakveld	3.013	3.395	3.395	3.385	3.382
<i>Toe te rekenen lasten</i>					
Overhead incl. omslagrente	479	525	525	524	524
BCF-BTW	556	632	632	630	629
Totale lasten	4.048	4.553	4.552	4.539	4.535
Onttrekking uit voorziening	380	293	292	-	-
Opbrengst heffingen	3.666	4.260	4.260	4.539	4.535
Dekking voor mutatie voorziening	91%	94%	94%	100%	100%
Dekking na mutatie voorziening	100%	100%	100%	100%	100%

Rioolheffingen (RH)

De gemeente heeft veel beleidsvrijheid bij het bepalen van de heffingsmaatstaf en de belastingplichtige voor de rioolheffing. Bij de invoering in 2006 zijn de volgende uitgangspunten voor het tariefbeleid vastgesteld:

- De rioolheffing is 100% kostendekkend. Om grote schommelingen in de tarieven te voorkomen, kan een korting worden verleend door een onttrekking uit de voorziening riolering.
- De heffing wordt opgelegd via vaste tarieven per gebruiker.

In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2023-2027 zijn diverse maatregelen opgenomen die nodig zijn om het rioolstelsel klimaatrobust te maken. Een belangrijk speerpunt is de aanleg van regenwaterstructuren, waarmee regenwater wordt afgekoppeld van het reguliere riool. Hierdoor kunnen extreme regenbuien, die steeds vaker voorkomen, beter worden opgevangen. Om deze maatregelen en de reguliere vervangingsopgaven te financieren, is een verhoging van de rioolheffing noodzakelijk. Deze verhoging wordt echter niet volledig doorberekend aan inwoners. Uit de egalisatievoorziening riolering wordt een onttrekking gedaan om de stijging te dempen.

- In 2026 wordt een korting van € 14,88 toegepast op de rioolheffing voor zowel rioolaansluitingen als IBA's. Dit gebeurt door een onttrekking van € 181.417 uit de egalisatievoorziening riolering. De verwachte stand van de voorziening per 31 december 2026 bedraagt € 1.613.930.
- Het voorgestelde tarief voor de rioolheffing stijgt met € 4,68 voor zowel rioolaansluitingen als IBA's.

Als de begroting ongewijzigd wordt vastgesteld, leidt dit tot de volgende tarieven:

Tarieven rioolheffing	Begroting 2025	Begroting 2026	Verschil in €	Verschil %
Aangesloten op riool of IBA	235,44	240,12	4,68	1,99%

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van riolering weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting.

Onder de lasten vallen alle kosten van het taakveld riolering; dit taakveld beslaat circa 90% van de totale lasten. Daarnaast worden kosten toegerekend uit andere taakvelden:

belastingen overig (heffing en invordering), wegen en vervoer (transportmiddelen), afvalinzameling (straatreiniging) en inkomensregelingen (kwijschelding). Over deze kosten wordt een opslag voor overhead berekend en ook de compensabele btw wordt toegerekend aan de heffing.

Het totaal van alle lasten wordt omgeslagen over het aantal heffingsplichtige percelen met een rioolaansluiting of IBA.

(Bedragen x € 1.000)

Taakveld 7.2 Riolering	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten taakvelden incl. omslagrente	2.404	2.498	2.619	2.598	2.621
Inkomsten taakvelden excl. heffingen	25	-	-	-	-
Netto lasten taakveld	2.379	2.498	2.619	2.598	2.621
<i>Toe te rekenen lasten</i>					
Overhead incl. omslagrente	329	335	351	348	352
BCF-BTW	268	276	297	289	307
Totale lasten	2.976	3.110	3.267	3.236	3.279
Onttrekking uit voorziening	119	181	-	-	-
Opbrengst heffingen	2.857	2.928	3.267	3.236	3.279
Dekking voor mutatie voorziening	96%	94%	100%	100%	100%
Dekking na mutatie voorziening	100%	100%	100%	100%	100%

Leges Burgerzaken

Wij gaan in de begroting voor de leges Burgerzaken uit van de veelal wettelijk vastgestelde tarieven. De kostendekkendheid voor 2026 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

(Bedragen x € 1.000)

Taakveld 0.2 Burgerzaken	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	354	541	574	518	518
<i>Waarvan directe kosten</i>	<i>185</i>	<i>348</i>	<i>361</i>	<i>333</i>	<i>333</i>
<i>Waarvan indirecte (Perceptie)kosten</i>	<i>169</i>	<i>193</i>	<i>213</i>	<i>185</i>	<i>185</i>
Baten	242	541	574	518	518
Saldo	-112	-	-	-	-
Kostendekkendheid	68,29%	100%	100%	100%	100%

Leges Omgevingsvergunningen

Voor de omgevingsvergunningen geldt dat in 2026 eveneens 100% kostendekkendheid wordt bereikt.

De directe kosten bestaan hoofdzakelijk uit de loonkosten van het Vergunningenteam, dat zich rechtstreeks bezighoudt met de behandeling van omgevingsvergunningen. Daarnaast worden ook overige directe kosten, zoals specifieke zaaksystemen, uitbesteed werk en advieskosten, toegerekend aan dit team. De indirecte kosten omvatten een opslag voor overhead en eventueel te compenseren btw. Deze worden naar rato toegerekend aan de directe kosten van dit product.

De leges omgevingsvergunningen worden geheven volgens de vastgestelde legesverordening. Omdat 2024 het eerste jaar was waarin de Omgevingswet en de bijbehorende leges van kracht waren, wordt voor 2026 voortgebouwd op de ervaringscijfers van dat jaar. Daarbij worden de tarieven vergeleken met omliggende gemeenten en blijft het streven om zoveel mogelijk kostendekkende tarieven te hanteren.

(Bedragen x € 1.000)

Taakveld 8.3 Wonen en Bouwen	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	407	501	501	501	501
<i>Waarvan directe kosten</i>	38	38	38	38	38
<i>Waarvan indirecte (perceptie)kosten</i>	369	463	463	463	463
Baten	394	501	501	501	501
Saldo	-13	-	-	-	-
Kostendekkendheid	96,70%	100%	100%	100%	100%

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor de OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing voor onze inwoners overzichtelijk in tabellen weergegeven.

De gemiddelde woningwaarde in de gemeente Achtkarspelen bedroeg in 2025 € 294.000 (bron: Waarderingskamer.nl). Rekening houdend met een verwachte stijging van 8,8% komt de gemiddelde woningwaarde in 2026 uit op € 319.000.

Lastenplaatje voor huishoudens				
Tarieven gemeentelijke belastingen	2025	2026	Vershil in €	Vershil in %
OZB-eigenaren woningen (= kengetal)	360,15	399,71	40,65	10,10%
Rioolheffing gebruikers EPH*	235,44	240,12	4,68	1,99%
Rioolheffing gebruikers MPH**	235,44	240,12	4,68	1,99%
Afvalstoffenheffing EPH	238,56	275,16	36,60	15,34%
Afvalstoffenheffing MPH	340,68	393,12	52,44	15,39%
Eigenaar - EPH	2025	2026	Vershil in €	Vershil in %
OZB eigenaren woning	360,15	399,71	40,65	10,10%
afval EPH	238,56	275,16	36,60	15,34%
rioolheffing EPH	235,44	240,12	4,68	1,99%
Totaal Eigenaar - EPH	834,15	914,99	80,84	8,84%
Huurder - EPH	2025	2026	Vershil in €	Vershil in %
OZB-eigenaren woningen	0	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	235,44	240,12	4,68	1,99%
Afvalstoffenheffing	238,56	275,16	36,60	15,34%
Totaal huurder EPH	474,00	515,28	41,28	8,01%
Eigenaar - MPH	2025	2026	Vershil in €	Vershil in %
OZB eigenaren woning	360,15	399,71	40,65	10,10%
afval MPH	340,68	393,12	42,44	15,39%
rioolheffing EPH	235,44	240,12	4,68	1,99%
Totaal eigenaar - MPH	936,27	1032,92	96,65	9,36%
Huurder - MPH	2025	2026	Vershil in €	Vershil in %
OZB-eigenaren woningen	0	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	235,44	240,12	4,68	1,99%
Afvalstoffenheffing	340,68	393,12	52,44	15,39%
Totaal huurder MPH	576,12	633,21	57,09	9,02%
* EPH = eenpersoonshuishouden				
** MPH = meerpersoonshuishouden				

Kwijtschelding

Inwoners met de laagste inkomens kunnen in aanmerking komen voor volledige of gedeeltelijke kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Dit geldt wanneer zij voldoen aan de voorwaarden die in de Invorderingswet zijn vastgelegd. Onze gemeente maakt al jarenlang maximaal gebruik van deze mogelijkheden. Zo kan ook voor het eigenarendeel van de OZB-kwijtschelding worden verleend, als vast onderdeel van ons minimabeleid. In sommige situaties, zoals bij langdurige bijstandsontvangers of ouderen met een laag inkomen, wordt deze kwijtschelding automatisch toegepast.

Kwijtschelding	Voorlopig		
	2024	2025	2026
Automatische kwijtschelding	302	376	320
Toekenning op aanvraag (volledig)	217	243	195
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	17	21	25
Totaal aantal kwijtscheldingen	536	640	540
Aantal afgewezen aanvragen	161	208	170
Kwijtschelding in bedrag	€ 262.091	€ 253.421	€ 295.000

2.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

We zijn verplicht om in een paragraaf het weerstandsvermogen en de risicobeheersing op te nemen.

Het weerstandsvermogen maakt duidelijk in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. Weerstandsvermogen onderscheiden we in twee delen

- weerstandscapaciteit
- risicobeheersing

Met weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarmee de gemeente onvoorziene kosten op kan vangen. Dat geldt bijvoorbeeld voor alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen maar die gevolgen kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente.

Deze paragraaf geeft een beeld van de weerstandscapaciteit en de risico's en het beleid dat daarbij hoort. Ook presenteren we een aantal verplichte kengetallen. Deze vertellen iets over de financiële positie van onze gemeente.

Verloop reserves en voorzieningen in begrotingsperiode

Het saldo van de jaarrekening beschouwen we als incidentele weerstandscapaciteit. De reserves zien we als structurele weerstandscapaciteit.

De raad beslist over de inzet van de Algemene Reserve. De bestemmingsreserves zijn nadrukkelijk bestemd voor specifieke doelen.

Onderstaand overzicht toont de ontwikkeling van de reserves. Een gedetailleerde uitwerking staat in paragraaf 3.3 van deze begroting.

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving reserve	Stand per 1 jan.	Stort ing	Onttr ekk.	Stand per 31 dec.	Stort ing	Onttr ekk.	Stand per 31 dec.	Stort ing	Onttr ekk.	Stand per 31 dec.	Stort ing	Onttr ekk.	Stand per 31 dec.
	2026	2026	2026	2026	2027	2027	2027	2028	2028	2028	2029	2029	2029
Algemene reserve	22.408	-	736	21.672	-	120	21.552	-	-	21.552	-	-	21.552
Reserve overlopende posten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve dekking kapitaallasten zwembad	6.054	-	310	5.743	-	310	5.433	-	310	5.122	-	310	4.812
Buitenpost Bestemmingsreserve opbouw personeel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserves	6.054	-	310	5.743	-	310	5.433	-	310	5.122	-	310	4.812
TOTAAL RESERVES	28.462	-	1.046	27.416	-	430	26.985	-	310	26.675	-	310	26.364

Bestemmingsreserves en stille reserves

Bestemmingsreserves

Dit zijn reserves waaraan de raad een specifieke bestemming heeft gegeven. Ze mogen alleen worden besteed aan de doelen die de raad heeft vastgesteld. De raad kan de bestemming later ook wijzigen. Uitgangspunt in Achtkarspelen is om het aantal bestemmingsreserves zoveel mogelijk te beperken. Op dit moment kennen we een bestemmingsreserve voor de kapitaallasten van zwembad De Kûpe en vanaf 2025 een reserve voor tijdelijke inhuur bij de opbouw van de organisatie.

Stille reserves

Stille reserves zijn niet zichtbaar op de balans. Ze vertegenwoordigen het verschil tussen de marktwaarde van bezittingen en de lagere waarde die volgens de verslaggevingsvoorschriften op de balans staat. Activa mogen niet op actuele marktwaarde worden herwaardeerd.

Stille reserves komen pas vrij bij verkoop van de betreffende bezittingen. In het BBV is bepaald dat bij wijziging van de bestemming van activa de actuele waarde moet worden toegelicht in de balans. Op dat moment wordt de stille reserve zichtbaar.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit laat zien hoe de gemeente eenmalige tegenvallers kan opvangen. Dit is de optelsom van het vrij te gebruiken deel van de reserves en de stille reserves.

- Het vrij te gebruiken deel betreft de Algemene Reserve.
- Stille reserves zijn bezittingen die lager dan de marktwaarde op de balans staan en op korte termijn verkoopbaar zijn. Voor zover bekend heeft onze gemeente geen stille reserves.

Daarnaast bevat de exploitatie enkele stelposten voor onvoorziene eenmalige uitgaven.

Structurele weerstandscapaciteit

Structurele weerstandscapaciteit zijn middelen die permanent beschikbaar zijn om tegenvallers op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van bestaande taken. Voor Achtkarspelen gaat het om het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit. Die laatste geeft aan in hoeverre we de OZB-tarieven kunnen verhogen.

Ratio weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen.

Ratio weerstandsvermogen = Beschikbare weerstandscapaciteit/ Benodigde weerstandsvermogen.

Oftewel; € 28.462.000/ € 3.080.000 = **9,2**.

De gemeente streeft naar een minimaal voldoende weerstandsvermogen (waarderingscijfer 1,0–1,4; klasse C). Met een ratio van 9,2 voor 2026 heeft de gemeente ruim voldoende capaciteit om de gekwantificeerde risico's op te vangen.

Vaststellen omvang en impact risico

Risicoklassen

Risico's worden ingedeeld in klassen op basis van kans van optreden en omvang. De score loopt van 1 tot 20 punten. Dit bepaalt of een risico meetelt voor het weerstandsvermogen of dat een voorziening nodig is. De beoordeling vraagt altijd om 'professional judgement'.

Risicoklasse	Kans 1	Kans 2	Kans3	Kans 4	Kans 5
Bruto omvang * kans	<10%	10%-30%	30%-60%	60%-80%	80%
score 5: > € 2.500.000	5	10	15	20	voorziening vormen
score 4: € 1.250.000 - € 2.500.000	4	8	12	16	
score 3: € 500.000 - € 1.250.000	3	6	9	12	
score 2: € 100.000 - € 500.000	2	4	6	8	
score 1: < € 100.000	1	2	3	4	

Financiële vertaling risico's

Risico's worden geprioriteerd met behulp van een risicoscore. De risicoscore wordt bepaald door de waarde van de kansklasse (zie hierboven) en de waarde van de gevolgklasse (omvang) te vermenigvuldigen. Er ontstaat dan een matrix.

Als de kans 30-60% is dan is de waarde kans 3. Als de omvang € 1.000.000 is dan is dit score 3. De risicoklasse is dan $3 \times 3 = 9$.

Groene klasse

Risico's in de groene vlakken worden als laagste ingeschaald. Deze zijn wel in beeld maar vragen geen extra aandacht. Ze worden in de jaarlijkse risico sessie met de organisatie steeds opnieuw besproken en in de begroting beperkt toegelicht.

Gele klasse

Risico's in de gele vlakken worden opgenomen bij de bepaling van het weerstandsvermogen met een toelichting in de begroting en de jaarrekening.

Rode klasse

Deze risico's worden als hoog ingeschaald en vragen extra aandacht en sturing. Ook deze risico's worden meegenomen in de bepaling van het weerstandsvermogen met een specifieke toelichting in de begroting en jaarrekening. Ook komen deze risico's in de periodieke overleggen (kwartaalgesprekken) tussen directie en management aan de orde.

Voorziening

Wanneer een risico zich bevindt in risicoklasse 5 wordt altijd een voorziening gevormd.

Kansklasse	Kanspercentage	Actie
1. Onwaarschijnlijk	<10%	Geen risicobedrag opnemen
2. Mogelijk	10-30%	20% van risico opnemen
3. Aannemelijk	30-60%	40% van risico opnemen
4. Waarschijnlijk	60-80%	70% van risico opnemen
5. Bijna zeker	>80%	100% van het bedrag: een voorziening treffen

Bepaling weerstandsvermogen

De gele en rode risico's bepalen het weerstandsvermogen. Voor elk risico nemen we beheersmaatregelen waardoor het brutorisico of de kans daalt. Zo ontstaat een netto risico dat we opnemen in deze paragraaf.

Tijdens periodieke risicosessies en interne controles toetsen we:

1. Opzet: is de beheersmaatregel beschreven in de AO en werkinstructies?
2. Bestaan: wordt beheersmaatregelen in de praktijk uitgevoerd?
3. Werking: Is er sprake van adequate werking? Dekken de beheersmaatregelen inderdaad juist, tijdig en volledig de risico's af?

Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA)

Traditioneel worden veel risico's nog altijd financieel beoordeeld. Dit komt ook terug in de methodiek die gemeenten hebben met de paragraaf weerstandsvermogen.

Als gemeente vinden we het belangrijk om deze integrale benadering als basis te hebben. Daarom streven wij naar een Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA), die bovenstaande terreinen dekt. Door risico-inventarisatie plaats te laten vinden door een GBRA is er goed zicht op het totaal aan risico's.

Het beleidskader is vooral opgesteld vanuit de GBRA-gedachte. In deze paragraaf besteden we zowel aandacht aan de risico's met impact op de weerstandscapaciteit en overige risico's. Deze risico's komen uit de GBRA naar voren en zijn beoordeeld als impactvol.

Verzekering van risico's

Een deel van de operationele risico's dekken we af met verzekeringen. Daarbij maken we steeds de afweging tussen de kans en omvang van schade en de kosten van verzekeringspremies. Het beleid wordt periodiek beoordeeld en zo nodig aangepast. Voor het eigen risico geldt het standaardbedrag per gebeurtenis.

Specificatie van risico's

Benodigd weerstandsvermogen <i>bedragen in €</i>	Omvang van het risico	Fin. klasse	Kans van optreden	Risicoklasse	Benodigd weerstands- vermogen
Risico's met effect op weerstandsvermogen					
Sociaal Domein - Jeugdzorg en Wmo	800.000	3	3 30%-60%	9	320.000
Algemene uitkering (herijking gemeentefonds)	1.200.000	3	3 30%-60%	9	480.000
Ontwikkeling kosten ICT	400.000	2	3 30%-60%	6	80.000
Integraal huisvestingsplan (IHP)	2.000.000	4	3 30%-60%	12	800.000
Onvoorziene risico's	1.000.000	3	3 30%-60%	9	400.000
Kosten personeel algemeen	1.300.000	4	2 10%-30%	8	260.000
Bouwgrond exploitatie	500.000	3	2 10%-30%	6	100.000
Gemeenschappelijke regeling	300.000	2	2 10%-30%	4	60.000
Bekostiging Jeugdzorg (JHF)	700.000	3	3 30%-60%	9	280.000
Gesubsidieerde instellingen	500.000	3	2 10%-30%	6	100.000
Kosten personeel n.a.v. koersvertaling	1.000.000	3	2 10%-30%	6	200.000
Risico's zonder effect op weerstandsvermogen					
Borgstelling geldlening aan woningcorporaties	21.000.000	5	1 0%-10%	5	-
Uitbesteding Belastingen	200.000	2	30%-60%	6	-
Totaal	30.900.000				3.080.000

Onderwerp	Sociaal Domein - Jeugdzorg en Wmo
Risico	De maatwerkvoorzieningen binnen de Jeugdzorg de Wmo (inclusief Beschermd Wonen) zijn open-einde regelingen. In de afgelopen jaren hebben we steeds meer data en kennis verkregen om de kosten in de Jeugdzorg en de Wmo te voorspellen en te volgen. Deze prognose is opgenomen in de meerjarige begroting. Ondanks dat blijft het risico bestaan dat de groei van het aantal cliënten hoger is dan verwacht. Zeker voor de cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen kan een stijging (of een daling) leiden tot een forse financiële bijstelling. In de begroting houden we namelijk rekening met een gemiddeld aantal cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen.
Strategie	Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal cliënten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning en control documenten worden geïnformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.
Financieel gevolg	€ 800.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 320.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Jeugdzorg -Jeugdhulp Friesland
Risico	De gemeente Achtkarspelen is aan verschillende partijen verbonden (Verbonden Partijen). Afhankelijk van de partij heeft de gemeente hier meer of minder financieel aandeel in. In het algemeen geldt dat er een risico is dat wanneer een van de Verbonden Partijen fuseert of failliet gaat, hier financiële gevolgen voor de gemeente aan verbonden zijn. Specifiek voor Jeugdhulp Fryslân (JHF) geldt dat er een financieel risico is dat de voorschotfinanciering van € 2.5 miljoen door de 18 Friese gemeenten, niet terugbetaald kan worden. Het aandeel van Achtkarspelen is om en nabij 4,26%. Dat maakt dat er een risico van € 100.000 ontstaat. Daarnaast bestaat het risico van het wegvallen van deze zorg bij JHF waardoor zorgtrajecten moeten worden ondergebracht bij andere zorgaanbieders.
Strategie	Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal cliënten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning en control documenten worden geïnformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.
Financieel gevolg	€ 700.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 280.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Algemene uitkering uit het gemeentefonds - herijking
Risico	Voor het meerjarenperspectief wordt in de circulaire van het Rijk onvoldoende aangegeven waar de gemeenten rekening mee kunnen houden. In die zin blijft de algemene uitkering als belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente een risico. Zo is er op dit moment nog steeds onzekerheid over de bekostiging van de Jeugdzorg en de WMO op de langer termijn en is onbekend hoe het verder gaat met de korting op de Specifieke uitkeringen (SPUKS) Ook ervaren wij nog steeds de negatieve uitwerking van de herijking. Uit een evaluatie moet blijken hoe dit in volgende jaren wordt gecorrigeerd. Hiervoor is een lobby gestart die onverminderd wordt doorgezet.
Strategie	Berichtgeving over ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad informeren.
Financieel gevolg	€ 1.200.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 480.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Integraal huisvestingsplan IHP
Risico	Ook in de toekomst staat de gemeente voor de nodige investeringen op onderwijsgebied in diverse dorpen. Afhankelijk van keuzes die gemaakt zullen worden op het gebied van multifunctionaliteit kan dit een substantieel beslag gaan leggen op beschikbare middelen in de exploitatie.
Strategie	Bij de totstandkoming en uitvoering van de investeringen de ontwikkelingen hierin monitoren zodat in voorkomende gevallen van afwijkingen hierop tijdig geacteerd kan worden in de P&C-cyclus
Financieel gevolg	€ 2.000.000
Kans van optreden	40%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 800.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Kosten personeel n.a.v. koersvertaling
Risico	De financiële effecten van het formatieplan zijn vastgesteld op 20 juni 2024. De effecten zijn berekend op basis van gemiddelde loonsom en als zodanig verwerkt in de Kadernota. Voor de Begroting 2025-2028 is dit ons uitgangspunt voor de personeelsbegroting. Zolang het plaatsingsproces nog niet is afgerond en een actuele en nauwkeurige berekening van de personeelslasten voor de nieuwe gemeente nog niet mogelijk is, lopen we het risico dat de lasten hoger uitvallen dan er aan stelpost is opgenomen.
Strategie	Na afronding van het plaatsingsproces (Q4 2024) kan de personeelsbegroting meer specifiek doorgerekend worden naar de daadwerkelijke bezetting van de nieuwe organisatie. Het streven is om deze aanpassing in de begrotingswijziging van december 2025 voor te leggen aan de Raad.
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	30%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 200.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Ontwikkeling kosten ICT
Risico	Op 22 juni 2023 hebben beide gemeenteraden besloten tot het stoppen met de samenwerking in de werkmaatschappij en als zelfstandig gemeente verder te gaan. De samenwerking op het gebied van ICT gaat nog maximaal drie jaar door. De opbouw van de nieuwe organisatie is volop in beweging. Dit gehele proces brengt meerkosten met zich mee, waarvan wat nu bekend is, is afgedekt in de begroting. Mogelijk is nog niet alles in beeld.
Strategie	Proces van ontvlechting van de werkmaatschappij 8KTD en de opbouw van de BVO-ICT en de gemeentelijke organisatie zo goed mogelijk in kaart brengen en monitoren via de reguliere P&C cyclus. Inmiddels is er meer inzicht en zijn de tot nu bekende effecten verwerkt in de begrotingen van de beide gemeentes.
Financieel gevolg	€ 400.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 80.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Bouwgrondexploitatie
Risico	Het hebben van een bouwgrondexploitatie brengt financiële risico's met zich mee. In de paragraaf Grondbeleid worden de financiële risico's van de bouwgrondexploitatie toegelicht.
Strategie	Door het jaarlijks opstellen van geactualiseerde berekeningen op basis van de meest recente ontwikkelingen kunnen wij de raad tijdig informeren via de reguliere P&C-cyclus.
Financieel gevolg	€ 500.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 100.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Onvoorziene risico's
Risico	Naast alle benoemde en enigszins in te schatten risico's, kunnen er altijd omstandigheden ontstaan die niet te voorzien zijn. Daarom nemen we ook een risicopost op voor niet te voorzien risico. Dit doen we tegen een gemiddeld risicobedrag en tegen een gemiddeld risico (40%)
Strategie	Een gemiddelde van alle risico's opnemen
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 400.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Gegarandeerde geldleningen
Risico	Gemeenten in Nederland hebben de hoogste rating voor kredietwaardigheid. Zij kunnen daardoor goedkoper geld lenen bij de banken dan private ondernemingen. Omdat woningbouwcorporaties een bijdrage leveren aan de publieke taak hebben wij in het verleden een aantal leningen aangetrokken en deze direct doorgeleend aan de woningbouwcorporatie. Daarmee konden zij meeprofiteren deze gunstige leencondities. Later hebben we is er een andere constructie toegepast, waarbij we niet leningen doorlenen, maar waarbij we direct garant staan. Gevolg is wel dat wij hierdoor het risico lopen dat als de derde partij failliet gaat, de gemeente de betalingsverplichting op zich moet nemen. Dit risico is echter klein, aangezien garanties alleen verstrekt worden wanneer zij niet bij derden kunnen worden ondergebracht en bij garantieverlening aan verenigingen c.a. aangetoond is dat zij de betalingsverplichtingen kunnen nakomen. Wanneer dit risico zich voordoet, kunnen we met de gereserveerde gelden de gevolgen in het eerste jaar afdekken. De structurele gevolgen zullen vervolgens via de eerstvolgende kadernota of door een begrotingswijziging worden meegenomen
Strategie	De leningen die door de gemeente in het verleden zijn verstrekt worden volgens schema afgelost. Het risico op deze post neemt daardoor jaarlijks af. Via toetsing van het jaarverslag beoordelen we of de risico's stabiel blijven. Ook het risico op in het verleden verstrekte garanties neemt elk jaar af, omdat ook op deze leningen de geldgever volgens schema aflost. Bij garanties in het kader van de woningbouw heeft de gemeente zekerheidsrechten, waardoor dit risico zeer klein is. Via het jaarverslag heeft de gemeente inzicht in de financiële positie van de geldnemer. Bij garanties t.b.v. verenigingen vindt overleg plaats als de bank een achterstandsmelding doet. In die gevallen passen we maatwerk toe om escalatie te voorkomen. Op basis van het verleden is het risico op deze post relatief gering.
Financieel gevolg	€ 21.000.000
Kans van optreden	1%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Incidenteel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Gemeenschappelijke regelingen
Risico	De gemeente participeert in een aantal gemeenschappelijke regelingen. Deze regelingen worden beschreven in de paragraaf Verbonden Partijen. De grotere regelingen betreffen de Veiligheidsregio, Jobinder en de FUMO. De uitvoering van gezamenlijke beleidsterreinen binnen dergelijke regelingen brengt risico's met zich mee, waarvoor gezamenlijk voor dekking moet worden gezorgd.
Strategie	Om ervoor te zorgen dat de gemeente zelf de regie blijft voeren wordt er strak toezicht gehouden. Het standpunt van de gemeente wordt zowel ambtelijk (in overlegorganen) als bestuurlijk (in AB-vergaderingen) uitgedragen.
Financieel gevolg	€ 300.000
Kans van optreden	25%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 60.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Uitbestedingen belastingen
Risico	In de loop van 2026 wordt het opleggen en innen van de belastingaanslagen uitbesteed. Dit om de kwetsbaarheid ervan weg te nemen. Er is een businesscase opgesteld waarbij de lopende begroting en de bij de opbouw ingeschatte formatie, als basis heeft gediend. In deze businesscase is een voordeel van ca. 200.000 ingeschat. De uitvoering in de praktijk zal moeten uitwijzen in hoeverre dit ook wordt gerealiseerd.
Strategie	Aan de hand van periodieke rapportages en analyses worden tijdig overschrijdingen gesignaleerd en gerapporteerd.
Financieel gevolg	€ 200.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Nieuw

Onderwerp	Gesubsidieerde instellingen
Risico	De gemeente heeft te maken met een variatie aan gesubsidieerde instellingen, zoals: Cultuurcentrum, bibliotheek, maatschappelijk werk, etc. Het risico bestaat dat claims van deze instellingen financieel nadeel voor de gemeente kan betekenen. Organisaties kunnen failliet gaan en de gemeente kan het product in de lucht willen houden, en dat brengt mogelijk (frictie)kosten met zich mee.
Strategie	De gemeente sluit overeenkomsten met instellingen die subsidies e.d. van de gemeente ontvangen, waarin productafspraken zijn opgenomen. Tijdens het lopende jaar is regelmatig overleg over de (financiële) voortgang. Het risico dat daardoor financieel gezien iets misgaat wordt daarmee geminimaliseerd.
Financieel gevolg	€ 500.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 100.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Onderwerp	Kosten personeel (algemeen)
Risico	De gemeente wordt regelmatig geconfronteerd met onverwachte kosten inzake personeel. Voorbeelden hiervan zijn kosten voor ziektevervangende en niet begrote en niet gecompenseerde cao-verhogingen.
Strategie	Aan de hand van periodieke rapportages en analyses worden tijdig overschrijdingen gesignaleerd en gerapporteerd, zodat er eventueel nog ingegrepen kan worden. Toch blijft altijd een risico op overschrijding bestaan.
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 200.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd

Voor de risico's in deze begroting is op basis van bovenstaande classificatie een te verwachten beslag op de weerstandscapaciteit berekend. De conclusie is, dat de financiële impact van de risico's kan worden opgevangen binnen de weerstandscapaciteit van onze rekening en begroting.

Kengetallen

Kengetallen zijn verplicht en ze vertellen iets over de financiële gezondheid van de gemeente. Hieronder worden ze weergegeven vanaf 2021.

Legenda

T.o.v. vorige meting

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Kengetal	rekening					begroting		
(weergave in %)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Belastingcapaciteit	112,0	94,0	95,0	99,8	102,3	104,9	104,9	104,9
- t.o.v. vorige meting					▼	ongunstig		
- prognose o.b.v. historie					▼	ongunstig		
Grondexploitatie	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
- t.o.v. vorige meting					▬	neutraal		
- prognose o.b.v. historie					▬	neutraal		
Netto schuldquote	30,9	31,1	28,0	40,8	32,9	36,2	40,2	38,8
- t.o.v. vorige meting					▬	neutraal		
- prognose o.b.v. historie					▬	neutraal		
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	41,2	31,1	36,2	40,8	32,0	35,2	39,3	37,8
- t.o.v. vorige meting					▬	neutraal		
- prognose o.b.v. historie					▬	neutraal		
Solvabiliteitsratio	36,1	33,4	35,7	28,0	30,3	28,9	26,2	27,0
- t.o.v. vorige meting					▬	neutraal		
- prognose o.b.v. historie					▼	ongunstig		
Structurele exploitatieruimte	6,0	-1,9	3,1	-1,7	0,4	0,3	-1,5	-0,6
- t.o.v. vorige meting					▲	gunstig		
- prognose o.b.v. historie					▼	ongunstig		

Toelichting

Belastingcapaciteit

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller dit in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen dan wel of er ruimte is voor nieuw beleid. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de ruimte die de gemeente heeft om de belastingen te verhogen is gerelateerd aan de totale woonlasten. En die ruimte wordt dan bepaald door de vergelijking met de gemiddelde woonlasten in Nederland (in het vorige jaar).

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond in exploitatie zich verhoudt ten opzichte van de totale baten, exclusief reservemutaties, in het begrotingsjaar. Op grond van de notitie grondexploitatie van de commissie BBV zijn de ruwe gronden per 1-1-2016 gerubriceerd onder de materiële vaste activa. Hierdoor is het kengetal met een flinke sprong gedaald.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.

Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen. Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote ook exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.
Solvabiliteitsratio	Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger het getal, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De uitkomst is afhankelijk van de wijze waarop bezittingen in de gemeente worden gewaardeerd. Dat verschilt nogal per gemeente. Verbeteren van de solvabiliteit kan door het eigen vermogen te vergroten (bijvoorbeeld door het verkopen van de aandelen) en door het vreemd vermogen te verkleinen (bijvoorbeeld door minder te lenen).
Structurele exploitatieruimte	Dit kengetal kijkt naar de structurele baten en de structurele lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief getal geeft aan dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten te dekken. Dit cijfer kan verbeteren door meer structurele baten of minder structurele lasten op te voeren.

Financiële positie samengevat:

Alle kengetallen beschouwend moeten we concluderen dat de financiële situatie van de gemeente aan de beterende hand is maar vooral in de jaren na 2027 nog steeds een negatief beeld geeft.

Structureel beleid toevoegen aan de begroting is een hele uitdaging en dat zal zo blijven zolang er onzekerheid bestaat over de bestendigheid van de uitkering uit het gemeentefonds.

Een lichtpuntje is de reservepositie van de gemeente. Deze blijft behoorlijk op peil waardoor we in staat zijn incidentele tegenvallers op te kunnen vangen.

2.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Achtkarspelen beheert een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte. Daarin wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Hiervoor zijn kapitaalgoederen nodig zoals wegen, riolering, verlichting en gebouwen. De kwaliteit en het onderhoud van deze kapitaalgoederen bepalen het voorzieningenniveau én de jaarlijkse lasten.

Kapitaalgoederen vragen investeringen én regelmatig onderhoud. Goed onderhoud is nodig voor de huidige gebruikers én voor toekomstige generaties. Het financieel belang is groot: een substantieel deel van de begroting gaat naar onderhoud.

Beleidskader

De raad stelde op 3 maart 2022 de Nota Kapitaalgoederen 2022–2026 vast. Daarbij is gekozen voor:

- niveau *basis* voor groen, wegen en kunstwerken;
- conditieniveau 3 voor gemeentelijke gebouwen.

De benodigde bedragen voor onderhoud en vervanging tot en met 2026 zijn op basis van cyclische doorrekening inzichtelijk gemaakt en opgenomen in de begroting.

Op 23 maart 2023 stelde de raad het Gemeentelijk Rioleringsplan 2023–2027 (GRP) vast. Hierin staan de zorgplichten voor afval-, regen- en grondwater en maatregelen om het rioleringsstelsel goed te laten functioneren. Ook bevat het plan investeringen om dorpen klimaatbestendiger te maken. De rioolheffing is meerjarig doorgerekend en kostendekkend vastgesteld.

Het college stelde op basis van inspecties en reviews beheerplannen vast. Deze geven inzicht in de werkzaamheden en kosten om de kapitaalgoederen in goede staat te houden. De provincie Fryslân ziet als toezichthouder hierop toe. Volgens de BBV-regels moet voor elke voorziening een door de raad vastgesteld onderhoudsplan bestaan dat niet ouder is dan vijf jaar.

Met deze paragraaf geven we op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen.

Nadere toelichting

Wegen

In 2022 bevestigde de raad opnieuw dat de wegen in Achtkarspelen op kwaliteitsniveau basis moeten worden onderhouden, een keuze die al sinds 2010 geldt. In datzelfde jaar besloot de raad om het aanwezige achterstallige onderhoud gefaseerd in te lopen. Hiervoor werden verspreid over meerdere jaren extra middelen beschikbaar gesteld. In 2026 worden de laatste achterstanden weggewerkt. Om het kwaliteitsniveau basis blijvend te garanderen, is in de meerjarenbegroting jaarlijks een structureel bedrag opgenomen.

Waterbouwkundige werken

De civieltechnische kunstwerken, zoals steigers en bruggen, worden jaarlijks visueel geïnspecteerd. In 2026 vindt daarnaast een grootschalige inspectie plaats. De steigers verkeren in goede staat, de verkeersbruggen in redelijke staat en de fiets- en voetgangersbruggen in een redelijk tot matige staat. Eén beweegbare brug is in matige staat. De kosten voor onderhoud en vervanging zijn vastgelegd in de Nota Kapitaalgoederen en zijn meegenomen in de meerjarenbegroting. Sinds 1 januari 2025 is de gemeente bovendien verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van 88 duikers

in bebouwd gebied. Deze zijn overgedragen door Wetterskip Fryslân. De jaarlijkse lasten zijn opgenomen in de begroting.

Riolering en water

De raad stelde op 23 maart 2023 het Gemeentelijk Rioleringsplan 2023–2027 (GRP) vast. Hierin staat hoe de gemeente invulling geeft aan de zorgplichten voor afvalwater, regenwater en grondwater. Het plan bevat prognoses voor het moment waarop onderhoud of vervanging nodig is. De beheercyclus vullen we in met een kostendekkingsplan en de benodigde middelen worden via de begroting beschikbaar gesteld.

De afgelopen tien jaar is veel geïnvesteerd in regenwaterstructuren. Hierdoor zijn de dorpen in Achtkarspelen stapsgewijs klimaatbestendiger geworden. Omdat de gevolgen van klimaatverandering ook hier steeds urgenter worden, zetten we deze lijn in de komende jaren door. Het GRP bevat aanvullende maatregelen in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Voor deze maatregelen is een subsidie van 33% toegekend.

Het baggerbeheer van de waterpartijen is al langere tijd op orde. Tweejaarlijks wordt binnen het bebouwde gebied onderzoek gedaan naar de slibdiktes. De resultaten worden ingevoerd in een beheersysteem, waarmee de jaarlijkse baggerplanning wordt bijgesteld. Voor de bekostiging van het baggerwerk is een voorziening gevormd, die deels wordt gevuld door Wetterskip Fryslân en deels door de gemeente zelf.

Groen

Het onderhoud van het openbaar groen vindt plaats op basis van een groenbeheerplan. Bomen worden periodiek geïnspecteerd met de Visual Tree Assessment (VTA)-methode. Deze methode maakt onderdeel uit van de zorgplicht en helpt om risicovolle bomen te onderscheiden van veilige exemplaren. Vanuit de Nota Kapitaalgoederen is, net als bij wegen, gekozen voor onderhoudsniveau basis. Met het groenbeheerplan heeft de gemeente in zowel de plan- als de beheerfase goed inzicht in de jaarlijkse kosten. Deze kosten zijn meegenomen in de meerjarenbegroting.

Openbare verlichting

Achtkarspelen beheert ongeveer 5.000 lichtmasten. Voor het op peil houden van de openbare verlichting zijn investeringen nodig. Hiervoor is een investeringsplanning vastgesteld en opgenomen in de meerjarenbegroting. De technische levensduur van armaturen is gemiddeld twintig jaar en van lichtmasten veertig jaar. De oudste exemplaren worden als eerste vervangen. Bij vervanging worden armaturen standaard voorzien van led-technologie.

Speelplaatsen

Om kinderen veilig te laten spelen, worden speeltoestellen jaarlijks geïnspecteerd. Deze wettelijke taak wordt uitgevoerd volgens de eisen uit het Attractiebesluit. Inspecteurs houden logboeken en inspectiegegevens bij. De jaarlijkse exploitatielasten zijn verwerkt in de meerjarenbegroting. Hiermee kunnen de speelplaatsen worden onderhouden op basis van de inspectieresultaten. Daarnaast is jaarlijks budget opgenomen voor vervanging van toestellen die het einde van hun levensduur hebben bereikt.

Gebouwen

Voor de gemeentelijke gebouwen zijn in 2023 nieuwe meerjarenonderhoudsplanningen (MJOP's) opgesteld, op basis van uitgevoerde inventarisaties en inspecties. Deze overzichten bieden inzicht in de te verwachten werkzaamheden en benodigde budgetten voor de komende jaren. De kosten voor het jaarlijks onderhoud zijn verwerkt in de exploitatiebudgetten en in de meerjarenbegroting.

Voor de buitensportaccommodaties wordt gewerkt aan nieuw beleid met een eigen meerjarenbegroting (zie ook Programma 5). Voor een aantal gebouwen is een voorziening gevormd voor planmatig onderhoud. Op basis van de MJOP's zijn de kosten voor groot onderhoud opgenomen in de berekening van de voorzieningen. Jaarlijks vindt hierop een mutatie plaats

2.2.4 Financiering

Financiering, ook wel treasury genoemd, gaat over het beheren van de geldstromen van de gemeente. Er moeten altijd voldoende middelen beschikbaar zijn om rekeningen tijdig te betalen. Bij tekorten lenen we geld; bij overschotten beleggen we tijdelijk bij de staat.

Het Rijk stelt regels voor het financieel beheer via de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet verplicht gemeenten een treasurystatuut vast te stellen waarin staat hoe geld mag worden geleend of uitgeleend.

Treasurybeleid

De wet stelt verplichtingen aan treasury, zoals de uitvoering, het risicobeheer en de inrichting van de functie. In het Treasurystatuut van Achtkarspelen, vastgesteld door de raad op 3 maart 2022, zijn deze verantwoordelijkheden vastgelegd.

Schatkistbankieren

Sinds december 2013 zijn gemeenten verplicht hun overvloedige tegoeden aan te houden bij de Nederlandse schatkist. Dit zogenoemde schatkistbankieren verlaagt de nationale EMU-schuld. Gemeenten mogen een beperkt drempelbedrag buiten de schatkist houden. Voor Achtkarspelen bedraagt dit in 2026 € 2.179.000. Het gemiddelde tegoed per kwartaal mag niet hoger zijn dan dit bedrag.

Renterisico

Kasgeldlimiet

Om tijdelijke tekorten op te vangen, leent de gemeente kortlopend geld. Deze leningen zijn goedkoop, maar mogen niet boven een wettelijk maximum uitkomen: de kasgeldlimiet. Dit beperkt het renterisico op korte termijn. De limiet bedraagt een percentage van het begrotingstotaal. De wet staat toe dat de kasgeldlimiet drie kwartalen achtereen wordt overschreden.

Voor 2026 bedraagt de kasgeldlimiet:

(x € 1.000)

Begrotingstotaal per 1 januari	108.945
Het door de minister vastgestelde percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	9.260

Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt het renterisico voor lange termijn financieringen. Jaarlijks mag het totaal van aflossingen en renteherzieningen niet meer zijn dan 20% van het begrotingstotaal. In onderstaande tabel is te zien hoe het renterisico voor 2026 en volgende jaren zich verhoudt tot deze norm.

(Bedragen x € 1.000)

Renterisiconorm	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
1 begrotingstotaal per 1 januari	105.184	98.380	98.201	98.597	97.657
2 vastgesteld percentage (wet FIDO)	20%	20%	20%	20%	20%
3 renterisiconorm (1/ 2 x 100)	21.037	19.676	19.640	19.719	19.531
4 aflossingen	4.419	3.536	2.936	2.936	2.936
5 ruimte onder de renterisiconorm (3-4)	16.618	16.140	16.704	16.784	16.596

Renteschema

We zijn verplicht om een renteschema op te nemen. Dit schema biedt een cijfermatig inzicht in de rentelasten en hoe we dat toerekenen.

(Bedragen x € 1.000)

Renteschema begrotingsjaar 2026 (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Externe rentelasten lange financiering	150
Externe rentelasten korte financiering	125
Externe rentebaten (Woon Friesland)	-
Externe rentebaten (MOA)	-
Externe rentebaten korte financiering	76
Saldo externe rentelasten	199
Rente toe te rekenen aan de bouwgrondexploitatie	1
Rente toe te rekenen wegens projectfinanciering	-
Rentebaten van door verstrekte leningen projectfinanciering	-
Saldo door te berekenen externe rente	198
Rente eigen vermogen	-
Rente over voorzieningen (gewaardeerd tegen contante waarde)	-
Aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toe te rekenen rente	198
Boekwaarde vaste activa per 01-01-2026	70.601
Boekwaarde leningen woningbouw per 01-01-2026	-
Boekwaarde voor berekening omslagpercentage per 01-01-2026	70.601
Omslagpercentage	0,28%
Omslagpercentage afgerond	0,50%
Werkelijk aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toegerekende rente	353
Renteresultaat op taakveld treasury	155

Ontwikkeling rente en financieringsbehoefte

De renteontwikkeling hangt samen met de inflatievooruitzichten op middellange termijn. Tekorten in de liquiditeit vullen we aan met kortlopende leningen. De Europese Centrale Bank (ECB) streeft naar prijsstabiliteit en houdt de inflatie rond 2%. Bij een te hoge inflatie verhoogt de ECB de rente.

Bij financieringstekorten door investeringen, aflossingen of exploitatieresultaten vullen we dit zo veel mogelijk aan met kortlopende leningen vanwege de lage tarieven. Als de kasgeldlimiet langer dan twee kwartalen wordt overschreden of als de rente op lange leningen gunstiger wordt, zetten we kortlopende schulden om in vaste schuld.

2.2.5 Bedrijfsvoering

Onze bedrijfsvoering richt zich op de interne dienstverlening die nodig is voor de uitvoering van de programma's. Voor 2026 spelen de onderstaande thema's een nadrukkelijke rol.

Opvolging Managementletter

De accountant stelt jaarlijks na de interimcontrole en de jaarrekeningcontrole een managementletter op. Daarin staan de belangrijkste uitkomsten die relevant zijn voor de jaarrekening, de financiële positie en de risico's van de gemeente.

De organisatie volgt de aanbevelingen op en verwerkt deze, samen met bevindingen uit andere auditrapportages, in de Verbetermonitor. Over de opvolging wordt periodiek gerapporteerd.

Bij de jaarrekening 2024 vroeg de accountant nadrukkelijk aandacht voor het versterken van de planning- en controlcyclus, inclusief de jaarafsluiting. In 2025 zijn hiermee eerste stappen gezet; in 2026 wordt dit verder uitgewerkt. Ook het ontvlechten en opbouwen van de nieuwe organisatie kreeg aandacht. De hoge werkdruk en lastendruk hebben impact gehad op het afsluitingsproces en de jaarstukken.

De afgelopen jaren is geïnvesteerd in verbijzonderde interne controles. Dit draagt bij aan betere processen en meer risicobewustzijn bij medewerkers. Ook is opvolging gegeven aan aanbevelingen op het gebied van risicomanagement (GBRA). Belangrijke stappen zijn gezet in prestatielevering en subsidieproces. De aanbevelingen rond contractmanagement pakken we in 2026 verder op en borgen we structureel in de werkprocessen.

Risicomanagement en VIC

In 2022 stelde de raad het rapport *Managen van risico's* van de Rekenkamercommissie vast. Daarin stonden aanbevelingen die zijn verwerkt in het beleidskader risicomanagement (2023). De Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA) vormt de basis van ons risicomanagement. Belangrijke onderdelen zijn:

- opstellen en naleven van een Tax Control Framework;
- uitvoeren en verder ontwikkelen van verbijzonderde interne controles;
- opstellen van een frauderisicoanalyse en opvolging daarvan;
- doorontwikkeling van de Verbetermonitor.

Door werkdruk en onderbezetting is gekozen voor een groeipad van drie jaar vanaf 2023. Ondanks de ontvlechting per 2025 zijn stappen gezet, zoals het verder ontwikkelen van de Administratieve Organisatie en Interne Beheersing, het beleggen van de regie op VIC en de implementatie van het Tax Control Framework. De komende jaren ligt de focus op het versterken van de koppeling tussen processen en risicomanagement, het verbeteren van controlechecklists en de implementatie van de frauderisicoanalyse.

Het beleidskader risicomanagement wordt geëvalueerd en opnieuw vastgesteld voor 2027-2030. Doel is risicomanagement structureel onderdeel te maken van processen, zodat aanbevelingen sneller zichtbaar worden in de Verbetermonitor en de organisatie beter kan sturen en risico's kan beperken.

Cybersecurity, informatiebeveiliging en privacy

Cybersecurity en informatieveiligheid

Door digitalisering nemen kwetsbaarheden en dreigingen toe. Betrouwbare en veilige informatievoorziening is cruciaal voor een gemeente. Achtkarspelen neemt maatregelen, zoals implementatie van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en uitvoering van de Europese NIS2-richtlijn via de Cyberbeveiligingswet.

Jaarlijks voeren we verplichte audits uit (ENSIA, DigiD) en volgen we de aanbevelingen op. In 2026 werken we verder volgens de meerjarenplanning om de digitale basis te versterken.

Privacy

Sinds de AVG (2018) zijn extra stappen gezet. We borgen ons Informatiebeveiliging- en Privacybeleidsplan, voeren risicoanalyses uit en volgen de maatregelen op. We blijven alert op incidenten en datalekken en passen zo nodig technische en organisatorische maatregelen aan. Ook ontwikkelingen zoals AI-vragen om beleid en bewustwording.

De Functionaris voor Gegevensbescherming (FG) en de Chief Information Security Officer (CISO) rapporteren jaarlijks afzonderlijk over de stand van zaken.

Informatiemanagement en automatisering

Digitalisering, AI en robotisering vragen om efficiënte informatievoorziening. In 2026 stellen we een integrale strategie en een informatieplan op. Hiermee sturen we op beter databeheer, verbeterde informatiestromen en een veilige, wendbare digitale infrastructuur.

Voorkomen van fraude en onregelmatigheden

Het college is zich bewust van frauderisico's. Met een frauderisicoanalyse brengen we risicogebieden in beeld en vergroten we de bewustwording.

Medewerkers leggen een ambtseed of -belofte af, overleggen een VOG en houden zich aan gedragscodes. Misstanden kunnen vertrouwelijk worden gemeld bij een vertrouwenspersoon of via een meldpunt.

Financiële processen zijn ingericht met functiescheidingen zodat niemand alleen transacties kan uitvoeren. Restrisiko's blijven mogelijk, maar transparante besluitvorming, audits en een open aanspreekcultuur verkleinen deze risico's.

Plaats- en tijdonafhankelijk werken

We werken hybride: deels thuis, deels op kantoor of locatie. Thuiswerken is geschikt voor concentratiewerk, administratie en online overleg. Het kantoor is de plek voor ontmoeting en samenwerking.

Als werkgever faciliteren we dit en willen we medewerkers stimuleren om meer verantwoordelijkheid te nemen voor de organisatie van hun werk. Dit bevordert planmatig werken, outputgericht sturen en een betere balans tussen werk en privé. Het draagt bovendien bij aan de duurzaamheidsdoelen van de gemeente.

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf de jaarrekening 2023 legt het college verantwoording af over naleving van financiële regels. Het gaat om regels rond subsidies, Europese aanbestedingen en uitgaven die niet vooraf begroot waren.

De verantwoording richt zich op drie criteria:

- begrotingscriterium: uitgaven moeten binnen de budgetten blijven;
- voorwaardencriterium: er moet aan gestelde voorwaarden zijn voldaan;
- misbruik en oneigenlijk gebruik: middelen moeten rechtmatig en doelmatig worden besteed.

Personeel en organisatie

In 2025 stond de opbouw van de organisatie centraal. Nieuwe en bestaande medewerkers zijn inmiddels grotendeels ingewerkt, maar door de ontvlechting en beperkte ervaring van nieuwe medewerkers duurde dit langer dan verwacht.

In de eerste helft van 2026 blijft inhuur nodig om kennis en capaciteit te borgen en om vacatures tijdelijk te vullen. In 2026 staat de verdere doorontwikkeling naar een professionele organisatie centraal. Dit doen we door een strategische personeelsplanning, een opleidingsplan, een medewerkerstevredenheidsonderzoek en een brede organisatie-evaluatie.

2.2.6 Verbonden partijen

De gemeente Achtkarspelen heeft ervoor gekozen om bepaalde processen onder te brengen bij gespecialiseerde organisaties. De gemeente blijft daarbij altijd verantwoordelijk. De beleidsvoornemens per verbonden partij zijn terug te vinden in de betreffende programma's.

Wat zijn verbonden partijen?

Volgens het *Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten* (BBV) is sprake van een verbonden partij als de gemeente daarin een bestuurlijk én een financieel belang heeft.

- Bestuurlijk belang betekent dat de gemeente zeggenschap heeft via vertegenwoordiging in het bestuur of via stemrecht namens de gemeente. Er is geen bestuurlijk belang als er alleen sprake is van een adviserend lidmaatschap of een benoemings- of voordrachtsrecht.
- Financieel belang betekent dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die niet verhaalbaar zijn bij faillissement, of waarvoor de gemeente aansprakelijk is als de partij haar verplichtingen niet nakomt.

Indeling verbonden partijen

De verbonden partijen van Achtkarspelen zijn onderverdeeld in:

- gemeenschappelijke regelingen
- vennootschappen en coöperaties
- stichtingen en verenigingen

Beleidskader en uitgangspunten

De raad heeft de beleidsnotitie *Grip op verbonden partijen 8KTD* vastgesteld. Dit vormt het kader voor samenwerking met verbonden partijen.

Bij het oprichten van of deelnemen aan een nieuwe verbonden partij gelden de volgende uitgangspunten:

- Het college betreft de raad vroegtijdig bij het proces. Dit start zodra de vraag speelt of deelname gewenst is. Bij oprichting van een gemeenschappelijke regeling kan een adviescommissie van raadsleden worden ingesteld.
- Het college neemt een besluit op basis van een afwegingskader. Dit kader beschrijft de risico's (bestuurlijk, financieel, professioneel, rolvermenging) en aspecten zoals governance, integriteit en publiek belang.
- In de raadsvoorstellen wordt toegelicht hoe sturing, beheersing, verantwoording en toezicht zijn ingericht.

Daarnaast hanteert het college de volgende uitgangspunten:

- Achtkarspelen neemt alleen deel in verbonden partijen die een publieke taak uitvoeren.
- De gemeente kiest in principe voor een publiekrechtelijke rechtsvorm. Alleen als dat niet mogelijk is, wordt deelgenomen in een privaatrechtelijke vorm.
- Er wordt gestreefd naar analyse en rapportage over doelmatigheid en doeltreffendheid van de activiteiten, ten behoeve van de raad.
- Het college rapporteert jaarlijks aan de raad over de financiële resultaten van de verbonden partijen en de risico's voor de gemeente.
- Gemeentelijke vertegenwoordigers krijgen frequent de gelegenheid om in de raad informatie te geven over ontwikkelingen bij verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling

Naam	Sociale Werkvoorziening Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Drachten		
openbaar belang	n.v.t.		
visie op de verbonden partij	n.v.t.		
beleidsvoornemens	n.v.t.		
actuele ontwikkelingen	De enige verbondenheid van de gemeenten is de vergoeding die wordt betaald voor de ambtelijke ondersteuning van de G.R. De gemeente is geen aandeelhouder meer van Caparis N.V. en neemt diensten af op basis van dienstverleningsovereenkomsten.		
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 4	€ 4	€ 4
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	1 lid in het Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	[Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026	Aan de GR is een bijdrage verschuldigd in de kosten van ambtelijke ondersteuning.		

Naam		Veiligheidsregio Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Veiligheid)</i>		
vestigingsplaats		Leeuwarden		
openbaar belang		De Veiligheidsregio Fryslân - bestaande uit de GGD, Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR) en de Brandweer Fryslân - is een gemeenschappelijke regeling van alle Friese gemeenten en verzorgt de wettelijke taken op het gebied van veiligheid en gezondheid voor alle inwoners van Fryslân.		
visie op de verbonden partij		De gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân is een organisatie die een bijdrage levert aan de veiligheid en de gezondheid van de inwoners van Fryslân. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken, zoals bepaald in de Wet Publieke gezondheid (WPG) en de wet Veiligheidsregio's.		
beleidsvoornemens		In de begroting en de meerjarenkoers 2023-2026 van de Veiligheidsregio Fryslân met daarin opgenomen de beleidsvoornemens, wordt onderscheid gemaakt in drie programma's: • gezondheid, • crisisbeheersing • brandweer De governance van de regeling bestaande uit twee bestuurscommissies (gezondheid en veiligheid), sluit hierop aan.		
actuele ontwikkelingen		De huidige economische omstandigheden (hoge inflatie, tekorten aan materiaal en de krappe arbeidsmarkt) hebben ook zijn weerslag op de bedrijfsvoering binnen de Veiligheidsregio. De gemeenschappelijke regeling is aangepast n.a.v. wettelijke wijzigingen.		
financieel belang gemeente		2024	2025	2026
		€ 3.055	€ 3.579	€ 3.629
deelneming in %		3,9	4,0	4,0
bestuurlijk belang		Elke gemeente in Friesland heeft 1 stem (stemverhouding: 1/18) in het Algemeen Bestuur. De burgemeester van de gemeente Leeuwarden is voorzitter van het Algemeen Bestuur van de regeling en van de bestuurscommissie Veiligheid.		
risicoprofiel		[Hoog]		
<u>Kerncijfers</u>		2024	2025	2026
Eigen vermogen				
begin		€ 8.868	€ 6.410	€ 4.702
einde		€ 10.662	€ 5.930	€ 3.305
Vreemd vermogen				
begin		€ 82.448	€ 93.559	€ 101.237
einde		€ 87.343	€ 102.023	€ 113.059
Verwacht resultaat				
begroot		€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk		€ -3.643		
Bron		Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren		
Toelichting 2026		Bron: Programmabegroting 2026		

Naam	Welstandscommissie Hûs en Hiem		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Welstandsadvisering Hûs en Hiem brengt welstandsadvies uit aan de gemeente. De kosten worden doorberekend in de leges. Het objectief en onafhankelijk laten toetsen van bouwvoornemens.		
visie op de verbonden partij	Het voorzien van de gemeente in de welstandsadvisering als bedoeld in de Woningwet en advisering over toepassing van de Monumentenwet en de Monumentenverordening.		
beleidsvoornemens	· Het voorzien van de gemeenten in de welstandsadvisering als bedoeld in de Woningwet; · Het geven van adviezen over algemene welstandsvraagstukken aan gemeenten, andere openbare lichamen en aan particulieren, de laatsten voor zover het een tweede onafhankelijke beoordeling betreft van bouwplannen gelegen buiten de aan de Gemeenschappelijke Regeling deelnemende gemeenten; · Het voorzien van de gemeenten in de advisering over de toepassing van de Monumentenwet en de Monumentenverordening.		
actuele ontwikkelingen	Verrekening resultaat naar rato inwoneraantal. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet kan ook de welstandsadvisering een andere vorm krijgen.		
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 63	€ 0	€ 0
deelneming in %	4,2	0,0	0,0
bestuurlijk belang	Een wethouder van de gemeente is lid van het Algemeen Bestuur van Hûs en Hiem. Elke gemeente in Friesland heeft 1 stem (stemverhouding: 1/18)		
risicoprofiel	[Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 257	€ 383	€ 383
einde	€ 383	€ 383	€ 383
Vreemd vermogen			
begin	€ 453	€ 425	€ 386
einde	€ 425	€ 386	€ 364
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 123		
Bron	Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren		
Toelichting 2026	-		

Naam		FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)</i>		
vestigingsplaats		Grou		
openbaar belang		Bijdrage leveren aan een schone, gezonde, veilige en duurzame leefomgeving. Dit door het toezichthouden en vergunningverlenen op het gebied van milieu.		
visie op de verbonden partij		De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is een gemeenschappelijke regeling van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De gemeente heeft een deel van haar milieutaken op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden verplicht aan deze organisatie uitbesteed. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken.		
beleidsvoornemens		In de begroting 2026 en Uitvoerings-en Handhavingsstrategie 2025-2028 wordt uiteengezet wat de beleidsvoornemens zijn voor 2026.		
actuele ontwikkelingen		Per 01-01-2024 treedt de Omgevingswet in werking. Hierdoor is het takenpakket van de FUMO uitgebreid, dit betekent dat zij meer taken gaan uitvoeren voor de gemeente. Door deze uitbreiding van taken is de deelnemersbijdrage in de afgelopen jaren verhoogd. Uitvoeringsopgave voortvloeiend uit de Rapportage van de commissie van Aartsen.		
		2024	2025	2026
financieel belang gemeente		€ 480	€ 617	€ 633
deelneming in %		2,4	2,8	2,7
bestuurlijk belang		1 lid in het algemeen bestuur		
risicoprofiel		[Middel]		
<u>Kerncijfers</u>		2024	2025	2026
Eigen vermogen				
begin		€ 1.279	€ 1.200	€ 800
einde		€ 840	€ 1.200	€ 800
Vreemd vermogen				
begin		€ 200	€ 3.000	€ 4.755
einde		€ 200	€ 3.000	€ 4.755
Verwacht resultaat				
begroot		€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk		€ 362		
<i>Bron</i>		<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026		Het financieel belang is bepaald op basis van de begrote deelnemersbijdrage van de gemeente te delen op de totale deelnemersbijdragen. Bovenstaande cijfers zijn gebaseerd op de conceptbegroting 2026 van de FUMO. De verwachting is dat deze in december 2025 wordt vastgesteld door het Algemeen Bestuur incl. zienswijzen.		

Naam		Recreatieschap Marrekrite		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)</i>		
vestigingsplaats		Grou		
openbaar belang		Beheer van de toeristische voorzieningen op water en land in de provincie. Aanleg en onderhoud aanlegvoorzieningen watersport, onderhoud fietsknooppunten.		
visie op de verbonden partij		Recreatieschap Marrekrite is er om de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân in stand te houden en verder te ontwikkelen. De ontsluiting van toeristische routes is van cruciaal belang voor het faciliteren van recreanten en gasten.		
beleidsvoornemens		Recreatieschap Marrekrite is er om de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân in stand te houden en verder te ontwikkelen. De ontsluiting van toeristische routes is van cruciaal belang voor het faciliteren van recreanten en gasten.		
actuele ontwikkelingen		Marrekrite zal in overleg met de provincie voor de komende jaren een baggerplan opstellen. Het is moeilijk om de waterdiepte op alle aanlegplaatsen in beeld te brengen in verband met de grote hoeveelheid slibverplaatsing. In eerste instantie zijn de drukbezochte vaarroutes eerst in kaart worden gebracht.		
financieel belang gemeente		2024	2025	2026
		€ 17	€ 0	€ 0
deelneming in %		1,1	0,0	0,0
bestuurlijk belang		Vertegenwoordiging in het algemeen bestuur door de wethouder (stemverhouding: 1/18).		
risicoprofiel		[Middel]		
Kerncijfers		2024	2025	2026
Eigen vermogen				
begin		€ 4.328	€ 4.256	€ 3.709
einde		€ 4.256	€ 3.709	€ 3.683
Vreemd vermogen				
begin		€ 4.894	€ 6.861	€ 7.850
einde		€ 6.861	€ 7.850	€ 9.383
Verwacht resultaat				
begroot		€ 10	€ -4	€ 24
werkelijk		€ 128		
<i>Bron</i>		<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026		-		

Naam	Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel		
alle bedragen x € 1.000	(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)		
vestigingsplaats	Buitenpost/Burgum		
openbaar belang	De Werkmaatschappij 8KTD is per 1 januari 2025 ontbonden. Het betrof een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, waarbij gezamenlijk taken op het terrein van dienstverlening en bedrijfsvoering worden uitgevoerd, die leiden tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners. De samenwerking in deze vorm is beëindigd. De bestaande gemeenschappelijke regeling Werkmaatschappij 8KTD is omgezet naar een bedrijfsvoering organisatie voor ICT-dienstverlening, genaamd BVO-ICT.		
visie op de verbonden partij	N.v.t.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar de begroting 2026-2029 van de Werkmaatschappij 8KTD		
actuele ontwikkelingen	Beide deelnemende gemeenten hebben besloten genomen de samenwerking in de Werkmaatschappij te beëindigen. Dit wordt met ingang van 2025 geëffectueerd met uitzondering van ICT. De samenwerking op dat onderdeel gaat (voor maximaal drie jaar) door in de BVO-ICT.		
financieel belang gemeente	2024	2025	2026
deelneming in %	€ 21.165	€ 23.830	€ 2.713
bestuurlijk belang	49,8	49,4	49,8
risicoprofiel	Aan een bedrijfsvoeringsorganisatie kunnen uitsluitend colleges deelnemen zodat sprake is van een zogenaamde collegeregeling. De bestuursstructuur van de bedrijfsvoeringsorganisatie is een enkelvoudig bestuur. De rol van eigenaar wordt ingevuld door het bestuur. De invulling van dit bestuur wordt bepaald door de deelnemende gemeente. Uitgegaan wordt van één collegelid (en één vervanger) per gemeente. [Laag]		
Kerncijfers	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 6.323		
einde	€ 2.568		
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.052		
einde	€ 1.530		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0		
werkelijk	€ 0		
Bron	Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren		

Toelichting 2026	De begroting van 2026 sluit uiteindelijk met een saldo van € 0, doordat de gemeente Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel volledig bijdragen in de kosten in de WM8KTD. Het totaal van bijdragen van beide gemeenten bedraagt € 5.450.000. De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt: • Achtkarspelen 2.713.000 • Tytsjerksteradiel 2.736.000
-------------------------	---

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Naam	Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Dokkum		
openbaar belang	Via het mobiliteitsbureau wordt uitvoering gegeven aan gemeentelijke vervoerstaken; WMO-vervoer, leerlingen-, gym-vervoer (via "JoBinder")		
visie op de verbonden partij	Achterliggende visie voor oprichting van deze lichte GR is het door samenwerking efficiënt en kostenbesparend regionaal organiseren van vervoerstromen uit WMO-, leerlingen- en gymvervoer.		
beleidsvoornemens	Het mobiliteitsbureau werkt met een regiemodel. Gemeenten en provincie zijn verantwoordelijk voor het beleid. Het mobiliteitsbureau is verantwoordelijk voor contractmanagement, doorontwikkeling systeem en planning van de ritten. De uitvoering daarvan ligt bij de vervoerders. De bijdrage betreft zowel de feitelijke vervoerskosten als ook een gemeentelijk aandeel in systeemkosten, beheer, kostenbeheersing en rapportage.		
actuele ontwikkelingen	In verband met het aflopen van het contract vervoer (per 1-1-2027) zal de aanbesteding in 2026 naar verwachting worden afgerond.		
financieel belang gemeente	2024	2025	2026
	€ 1.450	€ 1.537	€ 1.599
deelneming in %	21,9	21,5	21,5
bestuurlijk belang	Het bestuur van de GR wordt gevormd door een vertegenwoordiger uit de deelnemende partijen.		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.015	€ 768	
einde	€ 768		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026	Het mobiliteitsbureau kent geen eigen vermogen. De mee- en tegenvallers worden direct verrekend met de deelnemende partijen.		

Stichting/ Vereniging

Naam	Stichting Sportcentrum 8kspelen		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)</i>		
vestigingsplaats	Gemeente Achtkarspelen		
openbaar belang			
visie op de verbonden partij			
beleidsvoornemens			
actuele ontwikkelingen	De overgang van de exploitatie van het zwembad van de stichting naar de gemeente is uitgewerkt, het zwembad is onderdeel van de gemeentelijke begroting geworden. De stichting moet nog opgeheven worden.		
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 0		
deelneming in %	100,0		
bestuurlijk belang	college vormt bestuur		
risicoprofiel	[Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 198		
einde			
Vreemd vermogen			
begin	€ 0		
einde	€ 0		
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026	-		

Naam	Stichting MOA		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Surhuisterveen		
openbaar belang	De gemeente heeft de wettelijke taak om inwoners te laten participeren naar vermogen. Dit op grond van de Wet sociale werkvoorziening, de Participatiewet en de Wet maatschappelijke ondersteuning.		
visie op de verbonden partij	De gemeente Achtkarspelen beschikt over een lokaal participatiebedrijf waarin inwoners activiteiten kunnen ontwikkelen die ze dichterbij de arbeidsmarkt brengen of lokaal van waarde laten zijn.		
beleidsvoornemens	Per 1 januari 2017 is de MOA van start gegaan. De MOA bestaat uit twee bedrijfsonderdelen. De afdeling MOAi Wurk geeft vorm aan (arbeids)participatie en arbeidsmatige dagbesteding op grond van de Wmo. De afdeling MOAi Grien verricht groenwerkzaamheden voor de gemeente Achtkarspelen. Hiervoor worden SW-medewerkers ingezet die zijn overgenomen van de GR SW Fryslân.		
actuele ontwikkelingen	Op het moment van schrijven wordt gewerkt aan het vormgeven van een nieuw governance structuur		
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 1.645	€ 1.727	€ 1.814
deelneming in %	100,0	100,0	100,0
bestuurlijk belang	Het bestuur van MOA wordt gevormd door het college B&W van de gemeente Achtkarspelen.		
risicoprofiel	[Middel]		
<u>Kerncijfers</u>	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 449	€ 341	€ 341
einde		€ 341	
Vreemd vermogen			
begin	€ 829	€ 936	€ 1.034
einde		€ 1.034	
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026	De cijfers zijn conceptcijfers. De definitieve jaarrekening is nog niet beschikbaar.		

Vennootschap/ Coöperatie

Naam	Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Verkeer, vervoer en waterstaat)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Het collectief inkopen van energie (gas en elektriciteit) en laadinfrastructuur tegen gunstige voorwaarden.		
visie op de verbonden partij	n.v.t.		
beleidsvoornemens	Het opzetten van een zelfleveringsmodel voor elektriciteit, waarbij het mogelijk wordt om direct van de lokale/regionale energieproducenten aan te kopen en niet meer middels een Europese aanbesteding.		
actuele ontwikkelingen	Het zelfleveringsmodel waarbij OVEF zelf wil optreden als energieleverancier kent hele andere operationele risico's als een collectieve inkoop bij een bestaande energieleverancier. Over dit onderwerp is de OVEF met de verschillende deelnemende leden volop in gesprek.		
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	4,2	4,2	4,2
bestuurlijk belang	Gemeente heeft 2 stemmen in de algemene ledenvergadering van de coöperatie (totaal 48 stemmen).		
risicoprofiel	[Hoog]		
<u>Kerncijfers</u>	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 129	€ 129	€ 129
einde			
Vreemd vermogen			
begin	€ 2.575	€ 2.575	€ 2.575
einde			
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026	-		

Naam	Stedin NV
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)</i>
vestigingsplaats	Rotterdam
openbaar belang	Energietransport
visie op de verbonden partij	Dit betreft een historisch aandeelhouderschap vanuit het gemeentelijke gasbedrijf. De dividenduitkering wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel. De visie van Stedin is het mogelijk maken van de energietransitie door voldoende transportcapaciteit voor elektriciteit en gas te bieden. En daarnaast door nieuwe energiediensten te faciliteren, voor te bereiden op alternatieve warmtevoorziening en zelf te verduurzamen, terwijl Stedin de kwaliteit van dienstverlening verder verbetert en de leveringszekerheid hooghoudt.
beleidsvoornemens	Stedin beheert en onderhoudt de energienetten in een groot deel van Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland. Binnen ons verzorgingsgebied zorgen we ervoor dat ruim 2,3 miljoen huishoudens en zakelijke klanten over energie beschikken om te wonen, werken en ondernemen. Het verzorgingsgebied omvat drie van de vier grootste steden van Nederland, de Rotterdamse en Zeeuwse havens en grote industrie en glastuinbouw. Ook hoort een deel van Noord-Holland en Friesland bij ons verzorgingsgebied.

actuele ontwikkelingen	In de afgelopen periode zijn veel acties geweest om ervoor te zorgen dat Stedin over voldoende kapitaal beschikt voor de noodzakelijke investeringen in betrouwbare netten en de energietransitie. In 2021 hebben de aandeelhouders (waaronder Achtkarspelen) gezamenlijk € 200 miljoen gestort. In 2023 is de Staat als medeaandeelhouder toegetreden, met een kapitaalinjectie van € 500 miljoen. In 2024 zijn ook de provincies Utrecht en Zeeland aandeelhouder geworden, en nog 7 Utrechtse en 12 Zeeuwse gemeenten. Door de toetreding van andere partijen is ons relatieve aandelenbelang iets gedaald. Dit past in het streven naar een evenwichtig aandeelhouderschap. De verduurzaming en elektrificatie van Nederland gaan razendsnel; heel veel sneller dan gedacht. Zo is in het Rotterdamse havengebied de groei die was voorzien tussen 2020 en 2030 al in 2022 bereikt. De snelle elektrificatie heeft als gevolg dat de klimaatdoelen voor het eerst binnen bereik zijn. Dat is fantastisch, maar die enorme versnelling van verduurzamingsplannen brengt ook uitdagingen met zich mee. In dit investeringsplan is ook de aanscherping van 49% naar 55% CO2-reductie voor het eerst meegenomen. Logischerwijs stijgt ons werkpakket daarom aanzienlijk. We investeren momenteel bijna 800 miljoen euro per jaar in onze gas- en elektriciteitsnetten; een stijging van 20% ten opzichte van twee jaar geleden. Toch kunnen we de versnelling nu niet bijbenen. Er is een verschil zichtbaar in ons Investeringsplan tussen wat we moeten realiseren om aan de vraag te voldoen en wat we kunnen doen. Oorzaken zijn lange doorlooptijden van vergunningen en een tekort aan (technisch) personeel en ruimte om te bouwen. Desondanks richten we ons in dit Investeringsplan 2024 op een ambitieuze opschaling nDe verduurzaming en elektrificatie van Nederland gaan razendsnel; heel veel sneller dan gedacht. Zo is in het Rotterdamse havengebied de groei die was voorzien tussen 2020 en 2030 al in 2022 bereikt. De snelle elektrificatie heeft als gevolg dat de klimaatdoelen voor het eerst binnen bereik zijn. Dat is fantastisch, maar die enorme versnelling van verduurzamingsplannen brengt ook uitdagingen met zich mee. In dit investeringsplan is ook de aanscherping van 49% naar 55% CO2-reductie voor het eerst meegenomen. Logischerwijs stijgt ons werkpakket daarom aanzienlijk. We investeren momenteel bijna 800 miljoen euro per jaar in onze gas- en elektriciteitsnetten; een stijging van 20% ten opzichte van twee jaar geleden. Toch kunnen we de versnelling nu niet bijbenen. Er is een verschil zichtbaar in ons Investeringsplan tussen wat we moeten realiseren om aan de vraag te voldoen en wat we kunnen doen. Oorzaken zijn lange doorlooptijden van vergunningen en een tekort aan (technisch) personeel en ruimte om te bouwen. Desondanks richten we ons in dit Investeringsplan 2024 op een ambitieuze opschaling naar ongeveer 1,2 miljard euro in 2026. Dit is financieel nu mogelijk door het toetreden van Rijksoverheid als aandeelhouder.		
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 947	€ 947	€ 947
deelneming in %	0,19	0,17	0,17
bestuurlijk belang	Deelname aandelenkapitaal		
risicoprofiel	[Middel]		

<u>Kerncijfers</u>	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 3.221.000	€ 3.370.000	
einde	€ 3.370.000		
Vreemd vermogen			
begin	€ 5.063.000	€ 5.704.000	
einde	€ 5.704.000		
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026	In Friesland verzorgt Stedin het gasnet in 6 gemeenten, waarvan 4 gemeenten ook aandelen bezitten. Alliander verzorgt het elektriciteitsnet. Stedin investeert veel in de verzwaring van de elektriciteitsnetten elders, in Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland. Samen met de Noord-Hollandse aandeelhouders (waar Stedin ook alleen gas verzorgt) worden meerdere wegen verkend om het aandelenbezit in Stedin beter in balans te brengen met het openbaar belang van energievoorziening dat Stedin in onze gemeente verzorgt.		

Naam	Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Afvalsturing Friesland NV houdt zich binnen het Omrin concern bezig met de verwerking van afval. Belangrijke locaties zijn Ecopark De Wierde nabij Oudehaske waar via nascheiding de afvalstromen zoveel mogelijk worden gescheiden en via vergisting energie wordt opgewekt. De Reststoffen Energie Centrale (REC) te Harlingen is een andere belangrijke locatie waar het overgebleven afval na scheiding wordt verbrand. Hierbij wordt gelijktijdig energie opgewekt.		
visie op de verbonden partij	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte. Hierbij zijn duurzaamheid en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten leidende principes. OMRIN is van en voor de overheid; commerciële activiteiten dienen ter ondersteuning van publieke taken.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar het strategiedocument Omrin 2025-2029.		
actuele ontwikkelingen			
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 54	€ 54	€ 54
deelneming in %	2,8	2,8	2,8
bestuurlijk belang	De gemeente heeft een belang van 2,76% in Afvalsturing Friesland NV. Daarmee heeft de gemeente naar rato zeggenschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders van Afvalsturing Friesland NV. Het gehele aandelenkapitaal van Afvalsturing Friesland NV is in publieke handen bij Nederlandse gemeenten. Alle Friese gemeenten zijn ook aandeelhouder en tevens oprichter van de NV.		
risicoprofiel	[Laag]		
<u>Kerncijfers</u>	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 78.528		
einde	€ 83.562		
Vreemd vermogen			
begin	€ 106.366		
einde	€ 131.694		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 4.047	€ 2.805	€ 4.883
werkelijk	€ 7.130		
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026	De begroting van Afvalsturing Friesland NV bevat alleen een exploitatieprognose en geen meerjarenbalans.		

Naam	N.V. Fryslân Miljeu (handelsnaam Omrin)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	NV Fryslân Miljeu is de entiteit binnen Omrin die zich bezighoudt met de inzameling van afval.		
visie op de verbonden partij	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte. NV Fryslân Miljeu is de entiteit waarin de afvalinzameling binnen Omrin plaatsvindt.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar het strategiedocument Omrin 2025-2029.		
actuele ontwikkelingen	Afvalsturing Friesland richt zich op de nascheiding van herbruikbare materialen uit huishoudelijk afval. Daarvoor ontvangt zij afvalstromen van onder meer de gemeente Achtkarspelen. De gemeente heeft een verantwoordelijkheid als het gaat om het verwerken van huishoudelijk afval op een efficiënte en milieuvriendelijke manier. Tevens is de doelstelling van de gemeente om met een goede afvalscheiding (ook bij de bron) de verwerkingskosten laag te houden. Om deze doelstellingen te bereiken wordt de uitvoering door Afvalsturing Friesland NV uitgevoerd. De Reststoffen Energiecentrale (REC) die door Afvalsturing in 2011 is gestart, beschikt over een grote capaciteit die – naast de scheiding van afvalstromen – zorgt voor acceptabele verwerkingskosten. Dit gewenste effect wordt teruggezien in de lokale heffingen.		
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 50	€ 50	€ 50
deelneming in %	2,7	2,7	2,7
bestuurlijk belang	De gemeente is voor 2,7% aandeelhouder in het totaal eigen vermogen van NV Fryslân Miljeu op basis van letteraandelen B en heeft naar rato zeggenschap in de vennootschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA). Deze letteraandelen B zijn gekoppeld aan de BV Fryslân Miljeu Noordoost waar het oorspronkelijk gemeentelijke reinigingsbedrijf van Achtkarspelen is ingebracht.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 11.572		
einde	€ 13.030		
Vreemd vermogen			
begin	€ 23.731		
einde	€ 24.773		
Verwacht resultaat			
begroot			

werkelijk	€ 1.621	
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>	
Toelichting 2026	N.V. Fryslân Milieu verstrekt geen begroting. Via een brief heeft Fryslân Milieu wel aangekondigd dat hun tarieven in 2026 met minimaal 6% gaan stijgen. Hiermee is ook rekening gehouden bij de bepaling van de afvalstoffenheffing 2026.	

Naam		BNG Bank NV		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>		<i>(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)</i>		
vestigingsplaats		Den Haag		
openbaar belang		De BNG draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, en ook het door de statuten beperkte werkteerrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. De BNG bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten van voorzieningen.		
visie op de verbonden partij		De BNG is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang en is een betrouwbare en solide dienstverlener. De deelname in het aandelenkapitaal zien wij als een duurzame belegging.		
beleidsvoornemens		De gemeente neemt deel in het aandelenkapitaal en is bij de bank aangesloten voor het betalingsverkeer. Er zijn geen voornemens dit te veranderen.		
actuele ontwikkelingen		De hoogte van de nettowinst is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2026 kan de bank daarom niet maken.		
financieel belang gemeente		2024	2025	2026
deelneming in %		€ 220	€ 220	€ 220
bestuurlijk belang		0,2	0,2	0,2
risicoprofiel		Deelname in het aandelenkapitaal [Laag]		
<u>Kerncijfers</u>		2024	2025	2026
Eigen vermogen				
begin		€ 4.721.000	€ 4.777.000	
einde		€ 4.777.000		
Vreemd vermogen				
begin		€ 110.819.000	€ 123.614.000	
einde		€ 123.614.000		
Verwacht resultaat				
begroot				
werkelijk		€ 294.000		
Bron		Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren		

Toelichting 2026	De hoogte van de nettowinst is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2026 kan de bank daarom niet maken.
-------------------------	--

Overige samenwerkingsvormen

Daarnaast kennen we nog overige samenwerkingsvormen, zoals de centrumregeling. Deze vorm kent geen eigen rechtspersoonlijkheid en is formeel gezien geen gemeenschappelijke regeling. En dus geen verbonden partij. Maar gelet op het belang van samenwerkingsverbanden kiezen we ervoor om deze, voor zover van toepassing, wel te presenteren.

Centrumregeling

Naam	Sociaal Domein Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	In het samenwerkingsverband gaat het om de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Jeugdwet en Participatiewet. Door voor samenwerking te kiezen wordt getracht om de (zorgvragende) inwoners van de provincie op de meest klantvriendelijke en efficiënte wijze te helpen. Beleidsvoorbereiding ten behoeve van de wettelijke taken op terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie en de inkoop ten behoeve van wettelijke taken op het terrein van jeugdzorg en maatschappelijke ontwikkeling doelmatig en kwalitatief hoogwaardig te organiseren met de gezamenlijke Friese gemeenten.		
visie op de verbonden partij	Friese gemeenten werken binnen het platform dat Sociaal Domein Fryslân (SDF) biedt, samen aan provinciaal beleid voor een krachtig sociaal domein Fryslân. Door de samenwerking is het mogelijk om één uniforme beleidslijn, werkwijze en centrale inkoop te organiseren in het sociaal domein. De gemeente Leeuwarden is centrumgemeente en voert voor alle 18 Friese gemeenten de inkoop, de daarmee samenhangende beleidsvoorbereiding en het financieel beheer uit.		
beleidsvoornemens	In de begroting zijn geen beleidsvoornemens geformuleerd, omdat gemeenten afgesproken hebben om de scope en de governance te herijken.		
actuele ontwikkelingen	De financiële huishouding van SDF is integraal opgenomen in de financiële huishouding van de gemeente Leeuwarden. De kosten voor uitvoering van de taken van de centrumgemeente worden verdeeld onder alle Friese gemeenten, deels op basis van inwonersaantal en deels op basis van het percentuele aandeel cliënten Jeugdwet.		
	2024	2025	2026
financieel belang gemeente	€ 160	€ 167	€ 269
deelneming in %	4,0	4,0	4,3

bestuurlijk belang	Het college van de gemeente Leeuwarden heeft mandaat, volmacht en machtiging verkregen om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in deze regeling zijn opgedragen aan de gemeente Leeuwarden.		
risicoprofiel	[Hoog]		
<u>Kerncijfers</u>	2024	2025	2026
Eigen vermogen			
begin	€ 0		
einde	€ 0		
Vreemd vermogen			
begin	€ 0		
einde	€ 0		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0		
werkelijk	€ 0		
<i>Bron</i>	<i>Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren</i>		
Toelichting 2026	n de regeling is opgenomen dat voor- of nadelige resultaten worden verrekend met de deelnemers.		

2.2.7 Grondbeleid

Grond is schaars en ruimte beperkt. Het gebruik van ruimte door de één heeft direct gevolgen voor de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een belangrijke taak in het zorgvuldig inzetten en aanwenden ervan.

Visie op grondbeleid

De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de lange termijn vastgelegd in structuurvisies, zowel voor het hele grondgebied als voor specifieke delen. Het grondbeleid ondersteunt deze ambities en is een middel om maatschappelijke doelen te realiseren, zoals wonen, werken, natuur, sport, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs.

Sinds de vaststelling van de Nota Grondbeleid 2025–2028 handelen we volgens de daarin benoemde uitgangspunten. Daarbij is rekening gehouden met de afspraken uit het bestuursakkoord 2022–2026.

Prognose

Actualisering grondexploitaties

Om inzicht te houden in de financiële stand van zaken actualiseren we de grondexploitaties jaarlijks. Deze actualisatie is opgenomen in de Meerjarenprognose Grondexploitatie (MPG). Geraamde bedragen worden vervangen door gerealiseerde bedragen, waardoor we zicht krijgen op de actuele boekwaarde. Zo ontstaat een onderbouwde prognose van de te verwachten resultaten.

Indien nodig treffen of herzien we voorzieningen voor verliesgevende grondexploitaties. Zowel het *Besluit begroting en verantwoording (BBV)* als de Nota Grondbeleid 2025–2028 verplichten tot minimaal één actualisering per jaar. De raad stelt deze actualisaties impliciet vast via de begroting en de jaarrekening.

Financiën van de grondexploitaties

Een grondexploitatie is de financiële vertaling van een ruimtelijk plan. Het bevat een overzicht van kosten en opbrengsten van de productie van bouw- en woonrijpe grond, verdeeld over de tijd en rekening houdend met kostenstijgingen, opbrengsten en rentetoerekening.

De functie van de grondexploitatie verschilt per fase:

- Planvoorbereiding: instrument voor het berekenen van financiële gevolgen en het beoordelen van de haalbaarheid (beoordelen, kiezen, besluiten).
- Planuitvoering: instrument voor het bewaken van de uitvoering (budgetteren, volgen, analyseren en afrekenen).

Complex Project	Boekwaarde 31-12-24	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Nog te verwachten winsten
304 Surhuisterveen - Lauwerskwartier fase 2	128.647	267.441	393.050	254.256
305 Harkema - Quakkenburg fase 3	-54.016	1.092.888	1.224.263	77.359
Totaal Bedrijventerreinen	74.631	1.360.329	1.617.313	331.615
57 Twijzel - Sportpark	-9.340	82.245	220.000	128.415
Totaal Woningbouw	-9.340	82.245	220.000	128.415
Totaal Grondexploitaties	65.291	1.442.574	1.837.313	460.030

Grondprijzen

Op basis van Europese regelgeving moet de gemeente marktconforme grondprijzen hanteren, ter voorkoming van ongeoorloofde staatssteun. Het beleid met betrekking tot grondprijzen is vastgelegd in de grondprijzenbrief, zoals ook naar verwezen vanuit de Nota Grondbeleid. In de grondprijzenbrief staat beschreven met welke werkwijze de marktconforme grondprijs gegarandeerd wordt bij verschillende situaties. Deze grondprijzenbrief wordt in 2026 geactualiseerd.

2.2.8 Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) regelt het recht van burgers op informatie van de overheid. De wet moet de overheid transparanter maken door informatie beter vindbaar en digitaal toegankelijk te maken. Daarmee bevordert de Woo ook het vertrouwen van inwoners.

De Woo omvat drie samenhangende thema's:

- actieve openbaarmaking van informatie
- passieve (op verzoek) openbaarmaking van informatie
- verbetering van de informatiehuishouding

Actieve openbaarmaking

De wet verplicht gemeenten om bepaalde categorieën informatie uit eigen beweging openbaar te maken. Deze actieve openbaarmakingsplicht geldt sinds 1 november 2024 voor de volgende categorieën:

- wetten en algemeen verbindende voorschriften
- overige besluiten van algemene strekking
- organisatie en werkwijze
- bereikbaarheidsgegevens

De invoering verloopt stapsgewijs om de uitvoeringslasten beheersbaar te houden. De verplichting is verdeeld in vier tranches. Tranche 1 is afgerond; de overheid werkt nu aan de uitvoering van Tranche 2.

Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking betekent dat informatie openbaar wordt gemaakt op verzoek, bijvoorbeeld van een inwoner of journalist.

Voor 2025 is het doel om Woo-verzoeken binnen de wettelijke termijn van vier weken af te handelen. Bij complexe of omvangrijke verzoeken kan deze termijn, zoals de Woo toestaat, met twee weken worden verlengd. Als afhandeling binnen zes weken niet mogelijk is, maken we in overleg met de verzoeker afspraken over de verdere afhandeling.

Informatiehuishouding

Om informatie goed te kunnen delen, moet deze aan de voorkant juist worden opgeslagen. Dit vraagt om op orde zijnde processen en systemen én om een professionele houding waarbij transparantie en openbaarheid centraal staan. In 2026 werken we verder aan het verbeteren van deze informatiehuishouding.

3 FINANCIËLE BEGROTING

3.1 Overzicht baten en lasten

3.1.1 Meerjarenbegroting

(Bedragen x € 1.000)

	Rekening	Begroting na wijz.	Begroting			
	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Lasten						
0. Bestuur en ondersteuning	5.800	7.818	5.052	6.221	5.950	5.700
1. Veiligheid	5.134	2.805	2.625	2.769	2.829	2.951
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.277	7.061	6.939	6.985	7.087	7.179
3. Economie	645	512	584	584	584	562
4. Onderwijs	3.527	3.658	3.944	3.894	3.960	3.814
5. Sport, cultuur en recreatie	8.545	9.212	9.410	9.083	9.081	9.092
6. Sociaal domein	50.062	48.916	50.594	50.123	50.084	50.014
7. Volksgezondheid en milieu	9.144	10.881	11.460	9.621	9.676	9.786
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing	2.727	3.328	2.981	2.956	2.956	2.956
Overhead	14.362	14.379	14.555	14.543	14.587	14.566
Totaal lasten	106.222	108.571	108.145	106.780	106.793	106.622
Baten						
0. Bestuur en ondersteuning	75.769	77.317	80.526	80.863	79.125	79.911
1. Veiligheid	4.049	87	28	28	28	28
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	814	551	546	546	546	546
3. Economie	144	30	41	41	41	41
4. Onderwijs	1.001	893	878	878	878	878
5. Sport, cultuur en recreatie	1.795	2.237	2.199	2.103	2.081	2.081
6. Sociaal domein	13.859	12.201	13.146	12.866	12.866	12.866
7. Volksgezondheid en milieu	8.429	9.477	10.167	8.169	8.209	8.202
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing	3.018	844	950	950	950	950
Overhead	269	762	197	197	197	197
Totaal baten	109.146	104.400	108.677	106.642	104.921	105.700
Geraamd saldo baten en lasten	2.924	-4.171	532	-137	-1.872	-922
Toevoegingen aan reserves	1.903	1.458	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	4.604	6.259	1.046	430	310	310
Geraamd resultaat	5.624	630	1.578	293	-1.562	-612

3.2 Overzicht incidentele baten en lasten per programma

(Bedragen x € 1.000)

Lasten per programma en taakveld	Toelichting lasten	2026	2027	2028	2029
0. Bestuur en Ondersteuning					
Bestuur	EuropaPact Fryslân	28	28	-	-
Overige baten en lasten	Implementatiekosten uitbesteding Belastingen en WOZ	20	-	-	-
Overige baten en lasten	PIOFACH-taken BVO ICT	120	120	-	-
Overige baten en lasten	Gemeenteraadsverkiezingen	16	-	-	-
1. Veiligheid					
-	-	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat					
Verkeer en vervoer	Opstellen Nota Kapitaalgoederen	75	-	-	-
Verkeer en vervoer	Vervanging track & trace-systeem	4	-	-	-
3. Economie					
-	-	-	-	-	-
4. Onderwijs					
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	Jongerenwerk in het voortgezet onderwijs	68	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie					
Sportaccommodaties	Nieuw beleid toekomstbestendige buitensportaccommodaties	150	-	-	-
Media	Zorgplicht bibliotheken	100	-	-	-
6. Sociaal domein					
Wijkteams	POH Jeugd	90	-	-	-
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	Aanpassen regeling dienstverlening aan huis (WMO hulpmiddelen)	15	-	-	-
Samenkracht en burgerparticipatie	Incidentele middelen voor antidiscrimatievoorzieningen	4	-	-	-
Arbeidsparticipatie	Beurtschip (Kadernota 2024-2027)	158	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu					
Riolering	Notariskosten inzake opstal IBA's	20	-	-	-
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.					
Wonen en gebouwen	Opstellen volkshuisvestingsprogramma	25	-	-	-
Overhead					
Overhead	Medewerkertevredenheidsonderzoek (MTO)	30	-	-	-
Totaal incidentele lasten		923	148	-	-

(Bedragen x € 1.000)

Baten per programma en taakveld	Toelichting baten	2026	2027	2028	2029
0. Bestuur en Ondersteuning					
Mutatie reserves	PIOFACH-taken BVO ICT	120	120	-	-
Mutatie reserves	Nieuw beleid toekomstbestendige buitensportaccommodaties	150	-	-	-
Mutatie reserves	Gemeenteraadsverkiezingen	16	-	-	-
1. Veiligheid					
-	-	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat					
Mutatie reserves	Opstellen Nota Kapitaalgoederen	75	-	-	-
Mutatie reserves	Vervanging track & trace-systeem	4	-	-	-
3. Economie					
-	-	-	-	-	-
4. Onderwijs					
Mutatie reserves	Jongerenwerk in het voortgezet onderwijs	68	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie					
Mutatie reserves	Zorgplicht bibliotheken	100	-	-	-
6. Sociaal domein					
Arbeidsparticipatie	verrekening met Tytsjerksteradiel vanwege de lasopleidingen via Beurtskip	20	-	-	-
Mutatie reserves	Beurtschip (Kadernota 2024-2027)	158	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu					
Mutatie reserves	Notariskosten inzake opstal IBA's	20	-	-	-
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.					
Mutatie reserves	Opstellen volkshuisvestingsprogramma	25	-	-	-
Overhead					
Totaal incidentele baten		756	120	-	-

Structureel evenwicht

(Bedragen x € 1.000)

Baten per programma en taakveld	2026	2027	2028	2029
Begrotingsresultaat na mutatie reserves	1.578	293	-1.562	-612
-/- Incidentele lasten	923	148	-	-
+ Incidentele baten	20	-	-	-
-/- Incidentele toevoegingen reserves	-	-	-	-
+ Incidentele onttrekkingen reserves	736	120	-	-
Structureel saldo begroting	1.411	265	-1.562	-612
Structureel evenwicht?	Ja	Ja	Nee	Nee

3.3 Overzicht reserves en voorzieningen

Overzicht Reserves

Totaaloverzicht reserves

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving reserve	Stand per 1 jan. 2026	Stort ing 2026	Onttr ekk. 2026	Stand per 31 dec. 2026	Stort ing 2027	Onttr ekk. 2027	Stand per 31 dec. 2027	Stort ing 2028	Onttre kk. 2028	Stand per 31 dec. 2028	Stort ing 2029	Onttr ekk. 2029	Stand per 31 dec. 2029
Algemene reserve	22.408	-	736	21.672	-	120	21.552	-	-	21.552	-	-	21.552
Reserve overlopende posten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	6.054	-	310	5.743	-	310	5.433	-	310	5.122	-	310	4.812
Bestemmingsreserve opbouw personeel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserves	6.054	-	310	5.743	-	310	5.433	-	310	5.122	-	310	4.812
TOTAAL RESERVES	28.462	-	1.046	27.416	-	430	26.985	-	310	26.675	-	310	26.364

Structurele reservemutaties

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving structurele reservemutatie	Reserve	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
A. Structurele onttrekkingen reserves					
5. Sport, cultuur en recreatie					
Dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	Reserve dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	310	310	310	310
Totaal structurele onttrekkingen (A)		310	310	310	310
B. Structurele toevoegingen reserves					
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
Totaal structurele toevoegingen (B)		-	-	-	-
TOTAAL STRUCTURELE RESERVEMUTATIES (A - / - B)		310	310	310	310

Reservemutaties per programma

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving reservemutatie per programma	Reserve	Storting 2026	Onttrekk. 2026	Storting 2027	Onttrekk. 2027	Storting 2028	Onttrekk. 2028	Storting 2029	Onttrekk. 2029
0. Bestuur en Ondersteuning		-	286	-	120	-	-	-	-
PIOFACH-taken BVO ICT	Algemene reserve	-	120	-	120	-	-	-	-
Gemeenteraadsverkiezingen	Algemene reserve	-	16	-	-	-	-	-	-
Nieuw beleid toekomstbestendige buitensportaccommodaties	Algemene reserve	-	150	-	-	-	-	-	-
1. Veiligheid		-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat		-	79	-	-	-	-	-	-
Vervanging track & trace-systeem	Algemene reserve	-	4	-	-	-	-	-	-
Opstellen Nota Kapitaalgoederen	Algemene reserve	-	75	-	-	-	-	-	-
3. Economie		-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Onderwijs		-	68	-	-	-	-	-	-
Jongerenwerk in het voortgezet onderwijs	Algemene reserve	-	68	-	-	-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie		-	410	-	310	-	310	-	310
Dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	Reserve dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	-	310	-	310	-	310	-	310
Zorgplicht bibliotheken	Algemene reserve	-	100	-	-	-	-	-	-
6. Sociaal domein		-	158	-	-	-	-	-	-
Beurtschip (Kadernota 2024-2027)	Algemene reserve	-	158	-	-	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu		-	20	-	-	-	-	-	-
Notariskosten inzake opstal IBA's	Algemene reserve	-	20	-	-	-	-	-	-
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.		-	25	-	-	-	-	-	-
Opstellen volkshuisvestingsprogramma	Algemene reserve	-	25	-	-	-	-	-	-
Overhead		-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL RESERVEMUTATIES		-	1.046	-	430	-	310	-	310

Reservemutaties binnen de algemene reserve

(Bedragen x € 1.000)

Verloopoverzicht algemene reserve	Stand per 1 jan. 2026	Storting 2026	Onttrekk. 2026	Stand per 31 dec. 2026	Storting 2027	Onttrekk. 2027	Stand per 31 dec. 2027	Storting 2028	Onttrekk. 2028	Stand per 31 dec. 2028	Storting 2029	Onttrekk. 2029	Stand per 31 dec. 2029
Vrije deel algemene reserve	17.494	-	578	16.917	-	120	16.797	-	-	16.797	-	-	16.797
Vrije deel algemene reserve	17.494	-	578	16.917	-	120	16.797	-	-	16.797	-	-	16.797
Algemene reserve weerstandsvermogen	3.080	-	-	3.080	-	-	3.080	-	-	3.080	-	-	3.080
Algemene reserve weerstandsvermogen	3.080	-	-	3.080	-	-	3.080	-	-	3.080	-	-	3.080
Beklemmingen in de algemene reserve	1.833	-	158	1.675	-	-	1.675	-	-	1.675	-	-	1.675
2e Ontsluiting Lauwerskwartier	500	-	-	500	-	-	500	-	-	500	-	-	500
00.01 Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma	135	-	-	135	-	-	135	-	-	135	-	-	135
00.04.32 Publiekszaken - Gezichtsscanner burgerzaken	10	-	-	10	-	-	10	-	-	10	-	-	10
05.04 Ekstra formaasje Frysk taalbelied	25	-	-	25	-	-	25	-	-	25	-	-	25
06.04 Beurtskip	158	-	158	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
06.12 Coördinator Maatschappelijk Vastgoed	37	-	-	37	-	-	37	-	-	37	-	-	37
Implementatie Omgevingswet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Implementatie Omgevingswet op	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Omgevingswet verschuiving raming	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Overlopende post Geluidshinder	26	-	-	26	-	-	26	-	-	26	-	-	26
Overlopende post Miedengebied	30	-	-	30	-	-	30	-	-	30	-	-	30
Overlopende post Toeristische overstappunten	19	-	-	19	-	-	19	-	-	19	-	-	19
Overlopende post Krimpgelden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Overlopende post Krimpgelden - Mobiliteitsvisie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Overlopende post Klimaatmiddelen transitievisie warmte	217	-	-	217	-	-	217	-	-	217	-	-	217
Bodembescherming	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wet betaalbare huur	22	-	-	22	-	-	22	-	-	22	-	-	22
Kosten opbouw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Actualisatie wegen	30	-	-	30	-	-	30	-	-	30	-	-	30
Vrijval budget ontvlechting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cofinanciering leader-subsidie KV It Fean	75	-	-	75	-	-	75	-	-	75	-	-	75
Taakmutatie alleenverdienersproblematiek	48	-	-	48	-	-	48	-	-	48	-	-	48
Omgevingswet septembercirculaire 2022	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Extra capaciteit BOA's inzetten voor implementatie WPG	30	-	-	30	-	-	30	-	-	30	-	-	30
Gemeentelijk monumintebelied	60	-	-	60	-	-	60	-	-	60	-	-	60
Implementatiekosten scenario 2 De Kruidhof	26	-	-	26	-	-	26	-	-	26	-	-	26
Robuust rechtsbeschermingssysteem taakmutaties	33	-	-	33	-	-	33	-	-	33	-	-	33
Versterking ondersteuning wijkteams taakmutaties	59	-	-	59	-	-	59	-	-	59	-	-	59
Impuls integraal werken taakmutaties	7	-	-	7	-	-	7	-	-	7	-	-	7
Systeemleren taakmutaties	8	-	-	8	-	-	8	-	-	8	-	-	8
Uitvoeringskosten klimaatakkoord taakmutaties	216	-	-	216	-	-	216	-	-	216	-	-	216
Investeren in ontwikkeling Achtkarspelen	10	-	-	10	-	-	10	-	-	10	-	-	10
Kwaliteitsborging bouw- en woningtoezicht	53	-	-	53	-	-	53	-	-	53	-	-	53
TOTAAL ALGEMENE RESERVE	22.408	-	736	21.672	-	120	21.552	-	-	21.552	-	-	21.552

Overzicht Voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting 2025	Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029		
Voorzieningen	Eindsaldo	Dotatie	Aan-wending	Eind-saldo	Dotatie	Aan-wending	Eind-saldo	Dotatie	Aan-wending	Eind-saldo	Dotatie	Aan-wending	Eind-saldo
Voorziening APPA	4.379	-	29	4.350	-	65	4.285	-	71	4.214	-	71	4.143
Voorziening spaarverlof	887	-	-	887	-	-	887	-	-	887	-	-	887
Voorziening RVU	47	-	-	47	-	-	47	-	-	47	-	-	47
Voorziening renovatie kunstgrasvelden	141	3	-	144	3	-	147	3	-	150	-	-	150
Voorziening voorbereidingskredieten	8	-	-	8	-	-	8	-	-	8	-	-	8
Voorziening verplichtingen en verliezen	5.462	3	29	5.436	3	65	5.374	3	71	5.306	-	71	5.235
Voorziening bouwrijpmaken bouwgrondexploitatie	1.084	-	-	1.084	-	-	1.084	-	-	1.084	-	-	1.084
Risicovoorzieningen	1.084	-	-	1.084	-	-	1.084	-	-	1.084	-	-	1.084
Voorziening onderhoud gemeentehuis	81	74	0	155	74	70	159	74	32	201	74	32	243
Voorziening inhaalslag wegen, niet levensduurverlengend	312	-	-	312	-	-	312	-	-	312	-	-	312
Voorziening onderhoud sporthallen	231	62	18	274	62	36	300	62	97	265	62	97	230
Voorziening groot onderhoud gymlokalen	354	80	44	390	80	43	427	80	24	483	80	24	539
Voorziening welzijnsaccommodaties	405	122	89	438	122	143	417	122	173	366	122	173	315
Voorziening onderhoud overige gebouwen	-1	134	124	9	134	101	41	134	121	55	134	121	68
Voorziening baggeren	186	44	-	230	44	-	274	44	-	319	44	-	363
Onderhoudsvoorzieningen	1.568	516	275	1.809	516	393	1.932	516	447	2.001	516	447	2.070
Voorziening riolering	1.795	-	181	1.613	-	-	1.613	-	-	1.613	-	-	1.613
Voorziening reiniging	585	-	293	292	-	292	0	-	-	0	-	-	0
Voorziening van derden verkregen middelen	2.380	-	474	1.906	-	292	1.614	-	-	1.614	-	-	1.614
Totaal voorzieningen	10.495	519	778	10.235	519	750	10.004	519	518	10.005	516	518	10.002

3.4 Uiteenzetting financiële positie

3.4.1 EMU-saldo

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben dat groter is dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Ook de tekorten of overschotten van decentrale overheden, waaronder gemeenten, tellen hierin mee.

Bepaling van het EMU-saldo

Het EMU-saldo van een gemeente wordt bepaald door twee factoren:

- het overschot of tekort op de gemeenterekening
- het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Het is dus mogelijk dat een gemeente een sluitende begroting heeft, maar in EMU-termen toch een tekort laat zien. Dit kan gebeuren als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen immers op kapitaallasten en niet op investeringsbedragen) of als er veel uitgaven worden gedaan vanuit de reserves.

Mogelijke maatregelen

Gemeenten kunnen verschillende maatregelen nemen om een EMU-tekort te verkleinen, zoals:

- het uitstellen van EMU-relevante grondaankopen
- het temporiseren van investeringen
- het onderbrengen van activiteiten van het grondbedrijf in private contracten
- het huren of leasen in plaats van aankopen

Verwachting

In onderstaande tabel staat het verwachte EMU-saldo van de gemeente Achtkarspelen voor de jaren 2025 tot en met 2029.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening EMU-saldo	Begr. 2025 na wijz.	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Periode	T-1	T	T+1	T+2	T+3
A. Geraamd exploitatiesaldo vóór mutatie reserves	-4.171	532	-137	-1.872	-922
B. Mutatie (im)materiële vaste activa	-4.716	3.546	1.732	1.407	-550
C. Mutatie voorzieningen	67	-260	-231	1	-3
D. Mutatie voorraden	-	-	-	-	-
E. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-
F. Berekend EMU-saldo (A-B+C-D-E)	612	-3.274	-2.100	-3.278	-375

3.4.2 Investerings

Op grond van artikel 20.2 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) presenteren wij de voorgenomen investeringen voor 2026. Deze zijn weergegeven per taakveld (TV) en afgerond op een veelvoud van € 100.

Actualisatie

Jaarlijks actualiseren we de investeringsplanning. Daarbij beoordelen we de noodzaak van de geplande investeringen. Waar nodig schuiven we investeringen door naar een later moment.

Meerjarenplanning

De meerjareninvesteringsplanning is opgenomen in bijlage 3 – Investeringsplan.

TV	Investering	Nut	Uitgaven	Inkomsten
0.4	Meubilair algemeen	E	25.000	0
2.1	Rationeel wegbeheer 2026	M	908.500	0
2.1	Openb. verl. armaturen obv verv.plan 2026	M	300.000	0
2.1	Volvo vrachtauto 76-BLK-7 puincontainer	E	300.000	0
2.1	4m3 natzoutstrooier Nido Stratos 40-42 PESN-490	E	65.000	0
2.1	Openb. verl. masten/armaturen obv verv.plan 2026	M	50.000	0
2.1	Verlichting (in) fietspaden	M	50.000	0
2.1	Realiseren middengeleider Koartwald	M	47.000	23.500
2.1	Garage + werkplaats Surhuisterveen	E	46.000	0
2.1	Afwaarderen Ikewei-Mounewei	M	42.000	21.000
2.1	Afwaarderen De Kromelle-Hamsterpein	M	42.000	21.000
2.1	Kunstwerken 2026	M	39.000	0
2.1	Verkeersplan fietsveiligheid	M	17.000	0
2.1	Inspectiesoftware Dataquint	M	15.000	0
2.2	Laadpalen elektrische auto's (2020, 2023, 2026 enz)	E	15.000	0
5.2	Buitensport - SV - TC-vervangen toplaag 2026	E	60.700	0
5.2	Gymgebouw - BL - vervangen sportvloer 2026	M	27.000	0
5.2	MFC "Delfeart" Algemeen Surhuizum	E	26.200	0
5.2	Binnensport - Ag - gymlokaal-zonnepanelen	E	15.900	0
5.4	Kruidhof: personeelsgebouw	E	193.400	0
5.4	Kruidhof: Workshopruimte/tuincafé	E	39.400	0
5.6	MFC "It Vleckehûs" Algemeen Surhuisterveen	E	215.600	0
5.7	Fietspad Skeanpaed	M	120.000	0
5.7	Speeltoestellen 2026	M	105.200	0
5.7	Watertank	E	15.000	0
7.2	GRP - Vervanging vrijvervalriolen 2026	Eh	772.500	0
7.2	GRP - Afkoppelen Houtduif/Nachtegaal	Eh	359.400	0
7.2	GRP - Budget meekoppelkansen 2026	Eh	150.000	0
7.2	GRP - Gemalen ME 2026	Eh	107.500	0
7.2	GRP - IBA's ME 2026	Eh	47.500	0
7.2	GRP - Randvoorzieningen ME 2026	Eh	40.000	0
7.2	GRP - Telemetrie 2026	Eh	26.000	0
7.2	GRP - Pompunits ME 2026	Eh	20.000	0
	Totaal 2026		4.302.800	65.500

3.4.3 Financiering

Volgens artikel 20.2.d van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moeten gemeenten in de toelichting op de financiële positie aandacht besteden aan de financiering. Voor het uitgebreide beleid verwijzen wij naar de paragraaf Financiering.

Overzicht leningen

De gemeente trekt langlopende leningen aan om haar activiteiten te financieren. Onderstaand overzicht laat de schuldpositie per 1 januari en 31 december zien. Het gaat om eerder afgesloten contracten, gebaseerd op de toen geldende rentetarieven. De huidige rentetarieven zijn aanzienlijk lager. Renteherziening binnen bestaande contracten is alleen mogelijk als dit contractueel is vastgelegd.

Overzicht langlopende leningen

Leningnr.	Krediet-verstrekker	Schuld in € per		Rente %
		1-1-2026	31-12-2026	
<i>Gem. Achtkarspelen</i>				
40.0068343	BNG	799.016	639.213	0,000%
40.110553	BNG	600.000	0	0,438%
40.110693	BNG	16.237.051	14.760.956	0,840%
40.112.670	BNG	5.200.000	3.900.000	0,480%
Totaal				

3.4.4 Meerjarenbalans

Geprognosticeerde meerjarenbalans

(Bedragen x € 1.000)

ACTIVA	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Immaterële vaste activa	457	441	441	441	441	441
Materiële vaste activa	73.010	69.151	72.738	74.470	75.877	75.327
Financiële vaste activa	1.851	1.009	968	968	968	968 +
Totaal Vaste Activa	75.317	70.601	74.147	75.879	77.286	76.736
Vorraden	201	200	200	200	200	200
Uitzettingen < 1 jaar	15.345	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
Liquide middelen	740	700	700	700	700	700
Overlopende activa	3.860	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000 +
Totaal Vlottende Activa	20.146	18.900	18.900	18.900	18.900	18.900
Totaal Activa	95.463	89.501	93.047	94.779	96.186	95.636
PASSIVA	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserves	34.100	28.462	27.416	26.985	26.675	26.364
Geraamde resultaat	-	1.277	1.578	293	1.562-	612-
Voorzieningen	10.428	10.495	10.235	10.004	10.005	10.002
Vaste schuld	27.255	22.836	19.300	16.364	13.428	10.492 +
Totaal Vaste Passiva	71.783	63.070	58.529	53.646	48.546	46.246
Vlottende schuld	6.241	9.431	17.518	24.133	30.640	32.390
Overlopende passiva	17.439	17.000	17.000	17.000	17.000	17.000 +
Totaal Vlottende Passiva	23.680	26.431	34.518	41.133	47.640	49.390
Totaal Passiva	95.463	89.501	93.047	94.779	96.186	95.636

4 BIJLAGEN

Bijlage 1 - Baten en lasten per taakveld

(Bedragen x € 1.000)

Geraamde baten en lasten per taakveld	Begroting 2026			Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	19.607	81.768	62.161	20.763	81.490	60.727	20.536	79.632	59.096	20.266	80.418	60.152
AU en overige uitkeringen gemeentefonds	-	71.895	71.895	-	72.013	72.013	-	70.254	70.254	-	71.316	71.316
Beheer overige gebouwen en gronden	30	8	-21	30	8	-21	30	8	-21	30	8	-21
Belastingen overig	48	56	8	48	56	8	48	56	8	48	56	8
Bestuur	2.542	-	-2.542	2.476	-	-2.476	2.448	-	-2.448	2.452	-	-2.452
Burgerzaken	1.493	544	-949	1.484	577	-907	1.456	521	-934	1.201	245	-956
Mutaties reserves	-	1.046	1.046	-	430	430	-	310	310	-	310	310
Overhead	14.555	197	-14.359	14.543	197	-14.346	14.587	197	-14.390	14.566	197	-14.370
Overige baten en lasten	405	115	-290	1.659	115	-1.544	1.456	-	-1.456	1.456	-	-1.456
OZB niet-woningen	303	2.687	2.384	303	2.754	2.452	303	2.823	2.520	303	2.823	2.520
OZB woningen	349	4.791	4.442	349	4.911	4.562	349	5.034	4.685	349	5.034	4.685
Treasury	-118	429	547	- 127	429	556	-139	429	568	-138	429	567
1. Veiligheid	2.625	28	-2.597	2.769	28	-2.741	2.829	28	-2.801	2.951	28	-2.923
Crisisbeheersing en brandweer	2.176	13	-2.163	2.290	13	-2.277	2.380	13	-2.367	2.472	13	-2.459
Openbare orde en veiligheid	449	15	-434	479	15	-464	449	15	-434	479	15	-464
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.939	546	-6.393	6.985	546	-6.439	7.087	546	-6.540	7.179	546	-6.633
Economische havens en waterwegen	111	35	-77	123	35	-89	123	35	-89	123	35	-89
Parkeren	38	-	-38	38	-	-38	40	-	-40	40	-	-40

Begroting 2026-2029

Verkeer en vervoer	6.789	512	-6.277	6.823	512	-6.312	6.923	512	-6.412	7.017	512	-6.505
3. Economie	584	41	-543	584	41	-543	584	41	-543	562	41	-521
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	41	6	-35	41	6	-35	41	6	-35	41	6	-35
Economische ontwikkeling	414	-	-414	414	-	-414	414	-	-414	392	-	-392
Economische promotie	123	35	-88	123	35	-88	123	35	-88	123	35	-88
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	6	-	-6	6	-	-6	6	-	-6	6	-	-6
4. Onderwijs	3.944	878	-3.065	3.894	878	-3.016	3.960	878	-3.082	3.814	878	-2.936
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	2.881	878	-2.002	2.881	878	-2.002	2.881	878	-2.002	2.881	878	-2.002
Onderwijshuisvesting	1.063	-	-1.063	1.014	-	-1.014	1.080	-	-1.080	934	-	-934
5. Sport, cultuur en recreatie	9.410	2.199	-7.211	9.083	2.103	-6.980	9.081	2.081	-7.000	9.092	2.081	-7.011
Cultureel erfgoed	70	22	-48	64	22	-42	62	-	-62	62	-	-62
Cultuurpresent., -prod. en -participatie	961	45	-916	961	45	-916	961	45	-915	960	45	-915
Media	1.063	355	-708	969	355	-614	969	355	-614	970	355	-615
Musea	646	217	-429	653	217	-436	653	217	-436	653	217	-436
Openb. groen en (openlucht)recreatie	2.536	8	-2.529	2.554	7	-2.547	2.565	7	-2.558	2.574	7	-2.567
Sportaccommodaties	3.531	1.341	-2.190	3.375	1.341	-2.034	3.364	1.341	-2.023	3.365	1.341	-2.024
Sportbeleid en activering	602	211	-391	507	116	-391	507	116	-391	507	116	-391
6. Sociaal domein	50.594	13.146	-37.448	50.123	12.866	-37.257	50.084	12.866	-37.218	50.014	12.866	-37.149
Arbeidsparticipatie	2.159	201	-1.958	2.001	181	-1.820	2.001	181	-1.820	2.001	181	-1.820
Begeleiding (WMO)	2.681	-	-2.681	2.681	-	-2.681	2.681	-	-2.681	2.681	-	-2.681
Beschermd wonen (WMO)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Coördinatie en Beleid WMO	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Begroting 2026-2029

Dagbesteding (WMO)	2.804	-	-2.804	2.804	-	-2.804	2.804	-	-2.804	2.804	-	-2.804
Geëscaleerde zorg 18+	107	363	256	107	363	256	107	363	256	107	363	256
Hulp bij het huishouden (WMO)	4.945	222	-4.723	4.945	222	-4.723	4.945	222	-4.723	4.945	222	-4.723
Inkomensregelingen	14.070	11.849	-2.220	14.070	11.849	-2.220	14.070	11.849	-2.220	14.070	11.849	-2.220
Jeugdbescherming	559	-	-559	559	-	-559	559	-	-559	559	-	-559
Jeugdhulp ambulant regionaal	7.023	-	-7.023	7.023	-	-7.023	7.023	-	-7.023	7.023	-	-7.023
Jeugdhulp behandel. GGZ zonder verblijf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jeugdhulp met verblijf landelijk	187	-	-187	187	-	-187	187	-	-187	187	-	-187
Jeugdhulp met verblijf overig	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jeugdhulp met verblijf regionaal	3.256	-	-3.256	3.256	-	-3.256	3.256	-	-3.256	3.256	-	-3.256
Jeugdhulp zonder verblijf overig	10	-	-10	100	-	-100	100	-	-100	100	-	-100
Jeugdreclassering	68	-	-68	68	-	-68	68	-	-68	68	-	-68
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	75	-	-75	75	-	-75	75	-	-75	75	-	-75
Maatwerkdienstverlening 18-	354	-	-354	354	-	-354	354	-	-354	354	-	-354
Maatwerkdienstverlening 18+	481	-	-481	481	-	-481	481	-	-481	481	-	-481
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.793	39	-1.754	1.793	39	-1.754	1.793	39	-1.754	1.793	39	-1.754
Pleegzorg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Samenkracht en burgerparticipatie	1.703	471	-1.231	1.438	211	-1.227	1.439	211	-1.227	1.441	211	-1.229
Wijkteams	2.381	-	-2.381	2.291	-	-2.291	2.291	-	-2.291	2.291	-	-2.291
WSW en beschut werk	5.939	-	-5.939	5.891	-	-5.891	5.851	-	-5.851	5.780	-	-5.780
7. Volksgezondheid en milieu	11.460	10.167	-1.293	9.621	8.169	-1.452	9.676	8.209	-1.466	9.786	8.202	-1.584
Afval	3.703	4.975	1.273	3.703	4.975	1.272	3.692	4.961	1.269	3.690	4.958	1.268
Milieubeheer	3.665	1.910	-1.755	1.795	10	-1.785	1.826	10	-1.816	1.859	10	-1.848
Riolering	2.317	3.120	803	2.446	3.184	738	2.424	3.237	814	2.447	3.234	787
Volksgezondheid	1.775	161	-1.614	1.677	-	-1.677	1.733	-	-1.733	1.791	-	-1.791
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing	2.981	950	-2.032	2.956	950	-2.007	2.956	950	-2.007	2.956	950	-2.007

Begroting 2026-2029

Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	486	424	-62	486	424	-62	486	424	-62	486	424	-62
Ruimtelijke ordening	985	-	-985	985	-	-985	985	-	-985	985	-	-985
Wonen en bouwen	1.510	526	-984	1.485	526	-959	1.485	526	-959	1.485	526	-959
Begrotingsresultaat	108.145	109.723	1.578	106.780	107.073	293	106.793	105.232	-1.562	106.622	106.011	-612

Bijlage 2 - Subsidieoverzicht

(Bedragen x € 1.000)

Subsidieoverzicht	2026	2027	2028	2029
Programma 1 Veiligheid	10	10	10	10
Slachtofferhulp	10	10	10	10
Programma 4 Onderwijs	299	299	299	299
Peuteropvang	299	299	299	299
Programma 5 Sport, cultuur en recreatie	1.294	1.294	1.294	1.294
Amateurkunst	21	21	21	21
Bibliotheekwerk	693	693	693	693
Cultuurbeleid	19	19	19	19
De Spitkeet - subsidie	54	54	54	54
Fries Taalbeleid	9	9	9	9
Lokale omroep	20	20	20	20
Muziekonderwijs subsidie	337	337	337	337
Sportbeleid	54	54	54	54
Zwembad Wettervlecke	85	85	85	85
Programma 6 Sociaal domein	2.460	2.460	2.460	2.460
Bijstand	1.600	1.600	1.600	1.600
Dorpsbelangen	50	50	50	50
Subsidies sociale basis	784	784	784	784
Tûmba	26	26	26	26
Totaal subsidies	4.062	4.062	4.062	4.062

Bijlage 3 - Investeringsplan

De investeringen voor begrotingsjaar 2026 zijn opgenomen in de hoofdstuk 3.4.1 van de Financiële begroting.

De geplande investeringen voor de jaren 2027 tot en met 2029 vindt u hieronder per taakveld (T.v.). De bedragen zijn afgerond op een veelvoud van € 100.

T.v.	Investeringsplan 2027	Nut	Uitgaven	Inkomsten
0.4	Jeltingahuis	E	26.000	0
0.4	Meubilair algemeen	E	25.000	0
0.4	Gemeentehuis	E	23.200	0
0.4	Gemalenserver	Eh	0	0
2.1	Rationeel wegbeheer 2027	M	908.500	0
2.1	Afwaarderen Gerkesklooster-Stroobos	M	730.000	365.000
2.1	Openb. verlichting, armaturen obv verv.plan 2027	M	300.000	0
2.1	Volvo laadschop caterpillar	E	200.000	0
2.1	Garage + werkplaatsen Buitenpost	E	135.400	0
2.1	Openb. verlichting masten/armaturen obv verv.plan 2027	M	100.000	0
2.1	Busje VW VBX-41-H	E	60.000	0
2.1	Verlichting (in) fietspaden 2027	M	50.000	0
2.1	Verbeteren verkeersveiligheid Vierh.weg Sv.	M	42.000	21.000
2.1	Kunstwerken 2027	M	39.000	0
2.1	Plotter Geo Scanner/kopieermachine	E	17.000	0
5.2	Kleedgebouw Voetbalvereniging Harkema	E	41.000	0
5.2	Gymgebouw Buitenpost, sportvloer	E	28.900	0
5.2	Kleedgebouw Voetbalver. Gerkesklooster	E	25.000	0
5.7	Speeltoestellen 2027	M	149.800	0
6.1	Dorpshuis "Rehoboth" Gerkesklooster	E	27.600	0
7.2	GRP - Vervanging vrijvervalriolen 2027	Eh	772.500	0
7.2	GRP - Budget meekoppelkansen 2027	Eh	150.000	0
7.2	GRP - Gemalen ME 2027	Eh	70.000	0
7.2	GRP - IBA's ME 2027	Eh	47.500	0
7.2	GRP - Randvoorzieningen ME 227	Eh	40.000	0
7.2	GRP - Telemetrie 2027	Eh	26.000	0
	Totaal 2027		4.034.400	386.000

T.v.	Investerings 2028	Nut	Uitgaven	Inkomsten
0.1	Ipads voor de gemeenteraad	E	20.000	0
0.4	Gemeentehuis	E	90.000	0
0.4	Vervanging koffieautomaten	E	35.000	0
0.4	Meubilair algemeen	E	25.000	0
0.4	UPS	E	20.000	0
2.1	Rationeel wegbeheer	M	908.500	0
2.1	Openb. verlichting, armaturen obv verv.plan 2028	E	150.000	0
2.1	Garage + werkplaatsen Buitenpost	E	102.000	0
2.1	Openb. verlichting masten/armaturen obv verv.plan 2028	M	100.000	0
2.1	4m3 natzoutstrooier Nido Stratos 40-42 etc.	E	65.000	0
2.1	Busje VW V-254-NH	E	60.000	0
2.1	Busje VW V-553-BZ	E	60.000	0
2.1	Busje VX 210 R	E	55.000	0
2.1	Verlichting (in) fietspaden 2028	M	50.000	0
2.1	Menginstallatie+tank	E	40.000	0
2.1	Kunstwerken 2028	M	39.000	0
2.1	Garage + werkplaats Surhuisterveen	E	26.100	0
2.1	VW Caddy VH-449-S	E	26.000	0
2.1	Rijwielpadsneeuwplaat 3 stuks	E	21.000	0
5.2	Sportheal "Surventhal" Surhuisterveen	E	217.700	0
5.2	Gymgebouw Twijzelerheide	E	53.300	0
5.2	Gymgebouw - AG - vervangen sportvloer 2028	E	30.700	0
5.6	MFC "It Vleckeûs" Algemeen, Surhuisterveen	E	32.800	0
5.7	Speeltoestellen 2028	M	128.200	0
6.1	Cultuurcentrum "De Waldsang" Buitenpost	E	45.000	0
6.1	Dorpshuis "De Smoutte" incl. jeugdhonk B'laan	E	30.400	0
6.1	Dorpshuis "Rehoboth" Gerkesklooster	E	23.600	0
6.1	Clubhuis Harkema	E	23.400	0
7.2	GRP - vervanging vrijvervalriolen 2028 (verlenging bestaand plan)	Eh	772.500	0
7.2	GRP - budget meekoppelkansen 2028 (verlenging bestaand plan)	Eh	150.000	0
7.2	GRP - Gemalen ME2028 (verlenging bestaand plan)	Eh	70.000	0
7.2	GRP - IBA's ME 2028 (verlenging bestaand plan)	Eh	47.500	0
7.2	GRP - Randvoorzieningen ME 2028 (verlenging bestaand plan)	Eh	40.000	0
7.2	GRP - Telemetrie 2028 (verlenging bestaand plan)	Eh	26.000	0
7.2	GRP - Pompunits ME 2028	Eh	20.000	0
7.2	Rioolcamera ROM SeeSnake	Eh	15.000	0
	Totaal 2028		3.618.700	0

T.v.	Investering 2029	Nut	Uitgaven	Inkomsten
0.4	Blussing	E	40.000	0
0.4	Gemeentehuis	E	32.300	0
0.4	Meubilair algemeen	E	25.000	0
2.1	Rationeel wegbeheer 2029	M	908.500	0
2.1	Openb. verlichting masten/armaturen obv verv.plan 2029	M	100.000	0
2.1	Openb. verlichting armaturen obv verv.plan 2029	M	60.000	0
2.1	Busje VW VJH-21-G	E	60.000	0
2.1	Verlichting (in) fietspaden 2029	M	50.000	0
2.1	Kunstwerken	M	39.000	0
2.1	Kangoo renault V-378-TN	E	35.000	0
2.1	Peugeot partner VDN-91-D	E	35.000	0
2.1	Cad platform compleet	E	25.000	0
2.1	Aanhangwagen 70-WV-FT	E	20.000	0
2.2	Laadpalen elektrische auto's (2020, 2023, 2026, enz)	E	15.000	0
5.2	MFC Delfeart, gymzaal	E	31.600	0
5.7	Speeltoestellen 2029	M	149.200	0
5.7	Houtversnipperaars Veenhuis JVK 5.000	E	20.000	0
6.1	Dorpshuis Tillehus Kootstertille	E	71.400	0
7.2	GRP - Vervanging vrijvervalriolen 2029 (verlenging bestaand plan)	Eh	772.500	0
7.2	GRP - Budget meekoppelkansen 2029 (verlenging bestaand plan)	Eh	150.000	0
7.2	GRP - Gemalen ME 2029 (verlenging bestaand plan)	Eh	70.000	0
7.2	Mobiele hogedrukspuit ROM (74-WV-LV)	E	50.000	0
7.2	GRP - IBA's ME 2029 (verlenging bestaand plan)	Eh	47.500	0
7.2	GRP - Randvoorzieningen ME 2029 (verlenging bestaand plan)	Eh	40.000	0
7.2	GRP - Telemetrie 2029 (verlenging bestaand plan)	Eh	26.000	0
7.2	GRP - Pompunits ME 2029	Eh	20.000	0
	Totaal 2029		2.893.000	0